

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

На правах рукопису

ПУШАК Ярослав Ярославович

УДК 658:332.1 (447)

**РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ
ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА**

Спеціальність 08.10.01. Розміщення продуктивних сил
і регіональна економіка

Дисертація
на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Науковий керівник
Побурко Ярослав Олексійович
доктор економічних наук, професор

Львів - 2001

ЗМІСТ

Вступ	4
РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади управління розвитком підприємництва в регіоні на основі вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення.....	10
1.1. Сутність та соціально-економічне значення розвитку підприємництва в регіоні.....	10
1.2. Загальні принципи організації інформаційно-аналітичного забезпечення управління розвитком підприємництва в регіоні.....	24
1.3. Науково-методологічні засади побудови інформаційно-аналітичного забезпечення управління розвитком підприємництва в регіоні.....	30
Висновки до розділу.....	56
РОЗДІЛ 2. Аналіз сучасного стану інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку підприємництва в регіоні.....	58
2.1. Порівняння розвитку регіонів як засіб обґрунтування напрямків розвитку підприємництва.....	58
2.2. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління розвитком підприємництва в регіоні.....	73
2.3. Сучасні особливості інформаційно-аналітичного забезпечення поточного та перспективного планування розвитку підприємництва.....	97
Висновки до розділу.....	103
РОЗДІЛ 3. Управління розвитком підприємництва в регіоні на основі вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення.....	105
3.1. Методологічні положення щодо вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку підприємництва в регіоні.....	105

3.2. Оцінка інвестиційних переваг регіону як елемент інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку підприємництва в регіоні.....	125
3.3. Напрямки вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення вирішення міжрегіональних пріоритетів.....	143
Висновки до розділу.....	162
Висновки.....	165
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	168

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах реформування відносин власності, вдосконалення форм та методів управління господарським комплексом потрібен значно вищий рівень обґрунтованості планування соціально-економічного розвитку регіону взагалі і підприємницької діяльності зокрема. Розвиток підприємництва на всіх ієрархічних рівнях управління вимагає відповідного забезпечення. Одним з важливих завдань, що потребують нагального вирішення, є удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення процесів розвитку підприємництва. Недосконалість інформаційно-аналітичного забезпечення ускладнює і сповільнює обґрунтування та вибір конкретних напрямків господарського розвитку, збільшує ймовірність помилок, що є основною причиною низької ефективності сучасного підприємництва.

Перспективним напрямком розв'язання цієї проблеми може стати розробка і прикладне втілення наукових підходів до організації інформаційно-аналітичного забезпечення підприємництва, які були б передумовою для вибору найбільш ефективних напрямків його стратегічного розвитку.

В розробку проблематики, пов'язаної з питаннями інформаційного забезпечення економічного розвитку регіону, значний внесок зробили українські вчені - економісти О.М. Алимов, Б.М. Данилишин, М.І. Долішній, С.І. Дорогунцов, С.Й. Вовканич, С.М. Злупко, М.Д. Лесечко, І.І. Лукінов, М.Г. Чумаченко та інші; проблеми організації інформації на підприємствах висвітлювались у роботах Є.І. Бойка, М.А. Козоріз, П.Ю. Беленького, В.Б.Войцеховського, М.Ф.Кропивка, І.Д.Бондаря; питання організації фінансової і облікової інформації розроблялись О.Є.Кузьмінім, Є.В. Мнихом, І.О.Тивончуком; проблеми вдосконалення статистичної інформації відображено у роботах Я.О.Побурка, В.І.Карпова,

С.О. Матковського; підходи щодо побудови інформаційно-логічних систем розкрито в роботах Є.В. Крикавського, А.І. Мокія та інших.

Разом з тим, сучасні економічні умови вимагають пошуку нових форм і методів організації інформації як комплексу даних про соціально-економічні процеси, що відбуваються, або ж повинні відбуватись в економіці регіону. Серед найважливіших проблем підприємницької діяльності найменш дослідженими є методологічні і прикладні аспекти організації її інформаційно-аналітичного забезпечення, зокрема в адміністративних утвореннях.

Недостатнє дослідження цих та інших аспектів даної проблеми та їх актуальність обумовили вибір теми дисертаційної роботи, сформували мету і структуру досліджень.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана згідно з планами науково-дослідних робіт Інституту регіональних досліджень НАН України в рамках науково-дослідних тем “Розробка концепції і методичних матеріалів удосконалення економіко-статистичного аналізу соціально-економічного розвитку регіону” (№ держреєстрації 01970012078) та “Розробка методології оцінки та порівняння соціально-економічного стану регіонів України на основі інтегральних показників” (№ держреєстрації 0100V003876).

Мета та завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розробка теоретичних положень та прикладних рекомендацій щодо створення інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку підприємництва з врахуванням регіональних особливостей розміщення продуктивних сил регіону.

Для досягнення даної мети вирішувались наступні завдання:

- вивчення і узагальнення ролі й сучасних вимог до інформаційно-аналітичного забезпечення в ході прийняття управлінських рішень;

- визначення та класифікація факторів, які впливають на процес формування інформаційно-аналітичного забезпечення;
- обґрунтування науково-методологічних засад організації інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку підприємництва в регіоні;
- обґрунтування підходів до оцінки регіональних особливостей формування інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку підприємництва;
- оцінка сучасної практики інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку підприємницької діяльності в регіоні;
- дослідження зарубіжного досвіду інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку підприємництва;
- розробка методичних рекомендацій щодо формування інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку підприємництва з врахуванням його регіональних особливостей.

Об'єктом дослідження є економіко-статистичні показники стану і динаміки розвитку підприємництва в регіоні, методи їх використання при формуванні інформаційно-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні та прикладні положення формування інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку підприємництва з врахуванням регіональних особливостей.

Методологія та методика дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження становлять сучасні теорії ринкової економіки, вітчизняні та зарубіжні розробки з питань інформаційно-аналітичного забезпечення регіонального планування та управління, економіко-статистичні та економіко-математичні методи, методи аналізу, порівняння, узагальнення.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному:

- дано авторське визначення та розкрито зміст “інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку підприємництва в регіоні” як органічної сукупності вихідних даних, показників та методів їх визначення й аналітичної оцінки, які можуть бути науково-методичною передумовою для прийняття регіональними органами управління обґрунтованих рішень при визначенні напрямків розвитку підприємництва;
- розроблено методологічний підхід до комплексної оцінки рівня розвитку підприємницької діяльності у регіоні через врахування особливостей утворення мережі підприємницьких структур, інвестиційної діяльності та економічної результативності господарювання;
- розроблено методологічний підхід до комплексної оцінки інвестиційних переваг регіону на підставі оцінки рівня виробничого та освітнього потенціалів, стану розвитку комунікаційної та комерційної інфраструктур;
- запропоновано алгоритми розрахунку інтегральних показників оцінки ефективності підприємницької діяльності в регіоні та оцінки інвестиційних переваг регіону, які включають такі етапи розрахунку як: визначення сукупності первинних показників; розрахунок на їх основі первинних індексів; визначення групових та інтегральних індексів;
- сформовано пропозиції (включаючи функціональні обов’язки, статус) щодо створення регіонального центру інформаційно-аналітичної підтримки підприємництва.

Практичне значення одержаних результатів. Практична значимість пропозицій автора підтверджується їх використанням при проведенні економіко-статистичного аналізу рівня розвитку підприємницької діяльності в регіонах України. Зокрема, результати аналізу використані Науково-

дослідним інститутом статистики Держкомстату України при підготовці економічної доповіді “Підприємницька діяльність в західних областях України у 2000 році” (довідка про впровадження №24/10 від 14.01.2002р.).

Результати дисертаційного дослідження знайшли застосування при розробці планів соціально-економічного розвитку Шевченківського району м. Львова (довідка про впровадження №2501/9 від 16.01.2002р.).

Матеріали дисертації використані при розробці навчальних програм з підготовки менеджерів-економістів у Національному університеті “Львівська політехніка” (довідка про впровадження №68-14-430 від 22.12.2001р.).

Особистий внесок здобувача. Усі наукові результати, викладені у дисертаційній роботі, отримані автором особисто.

З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використані ті ідеї, положення та висновки, що є результатом особистої роботи здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження були розглянуті та схвалені на трьох міжнародних науково-практичних конференціях та міжнародному конгресі:

- міжнародній науково-практичній конференції “Регіональна політика України: наукові основи, методи, механізми” (21-23 травня 1998р., м. Львів);
- міжнародній науково-практичній конференції “Соціально-економічний розвиток України. Проблеми статистики – 98” (2-3 жовтня 1998р., смт. Шкло);
- V-му Міжнародному конгресі українських економістів “Україна в XXI столітті: концепції та моделі економічного розвитку” (22-26 травня 2000р., м. Львів);

- XII Міжнародній науково-практичній конференції “Стратегічні пріоритети розвитку регіонів в системі економічної політики в Україні” (3-4 квітня 2001р., м. Чернівці).

Публікації. За результатами проведених досліджень опубліковано 11 наукових праць загальним обсягом 5,4 д.а., з них належить особисто авторові 3,3 д.а., у тому числі 7 публікацій у фахових виданнях.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Дисертація викладена на 167 сторінках, містить 14 таблиць, 10 рисунків. Список літературних джерел містить 173 позиції.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМНИЦТВА В РЕГІОНІ НА ОСНОВІ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО- АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1.1. Сутність та соціально-економічне значення розвитку підприємництва в регіоні

Важливим напрямком активізації вітчизняних господарських процесів слід вважати посилення ролі і функцій регіонів у вирішенні проблем, пов'язаних з переходом до ринкових відносин. Реальність цього напрямку підтверджується світовою системою господарювання і, в першу чергу, розвинутими країнами, які пройшли довгий шлях в удосконаленні форм і методів управління економічними процесами.

В Україні з переходом до ринкової економіки дедалі більше уваги приділяється регіональним методам і формам управління. При цьому, вирішення проблеми здебільшого здійснюється на теоретичному рівні. Розробляються різні концепції щодо принципів визначення регіонів в Україні, їх завдань і функцій у розвитку територій, задоволенні потреб населення. Однак, в умовах кризової ситуації, дефіциту ресурсів реалізація основних положень регіональної економічної політики практично не здійснюється. Це не тільки гальмує розвиток регіональних систем господарювання, а й сповільнює темпи виходу народного господарства з кризи. Крім фінансово-ресурсних проблем слід визнати і проблеми методологічного характеру, які пов'язані з розробкою форм і методів управління економічними процесами на рівні регіонів відповідно до їх потреб і вимог ринкової системи господарювання.

Перенесення центру ваги економічних перетворень у регіони та трансформація ринкових відносин посилили роль підприємництва в розвитку локальних господарських комплексів.

Регіональний господарський комплекс – це сукупність тісно взаємопов'язаних елементів виробництва, які входять одночасно в систему міжгалузевих зв'язків та інтегральну структуру регіону. Така інтеграція забезпечує отримання додаткового ефекту за рахунок раціонального узгодження форм територіального розподілу праці – спеціалізації, кооперування, концентрації, комбінування. Кожна з цих форм, взята окремо чи попарно, або в сукупності, впливає на розмежування та територіальну організацію виробництва, на формування регіональних соціально-економічних систем.

Внутрішню будову регіонального господарського комплексу складає його внутрішня територіальна структура. Під територіальною структурою господарства розуміється взаєморозвиток і взаємодія територіальних центрів національного господарства (перш за все, матеріального виробництва), а також окремих його галузей. В якості основних параметрів територіальної структури виступають:

- вартість основних фондів у розрахунку на одиницю площі та в розрахунку на одного жителя (дає характеристику інтенсивності роботи господарства на території);
- ступінь господарської освоєності території (вимірюється за часткою господарсько-освоєної території до всієї території регіону);
- територіальна концентрація виробництва і розселення (обсяги виробництва та чисельність населення в розрахунку на одиницю площі);

- локалізація всього господарства або окремих його видів у регіоні (визначається часткою виробництва чи населення міста, селища у всьому виробництві чи населенні регіону).

Слід зазначити, що вибір показників для оцінки територіальної структури господарства залежить від повноти наявної статистичної бази. Найбільш повну інформацію про територіальну структуру господарства мають європейські країни – члени ЄЕС. Система національних рахунків дозволяє визначити обсяг додаткової вартості на окремих підприємствах, у населених пунктах, одиницях адміністративно-територіального устрою.

Різномірні частини регіонального соціально-економічного простору цементує інфраструктура – один із головних факторів інтеграції регіональних систем. В цьому відношенні особливу роль відіграє транспорт – важливий чинник інтеграції територіальної структури господарства, який зв'язує в одно регіональну систему розселення і сприяє спеціалізації та кооперуванню господарських структур. Важливим елементом виробничої інфраструктури регіональних систем є енергетичне господарство. Основні його характеристики (енергоозброєність праці та енергоозброєність території) відображають рівень розвитку продуктивних сил і ступінь можливостей територіальної структури господарства. Серед багаточисельних об'єктів соціальної інфраструктури чільне місце займають охорона здоров'я, культура, освіта, торгівля, побутове обслуговування. До теперішнього часу основними показниками, які характеризують рівень розвитку соціальної інфраструктури, залишаються кількісні показники питомої забезпеченості населення регіону (на тисячу жителів). Існують розрахункові способи інтегральної оцінки розвитку соціальної інфраструктури, наприклад, методи головних компонент, кластерного аналізу.

У перехідний період вагомий вплив на розвиток господарського комплексу регіону справляють місцеві ринки та їх інфраструктура. Тому в тих регіонах, де інституційні перетворення охопили більшість сфер господарювання, розвиток продуктивних сил відбувається динамічніше. Отже, для того, щоб в регіоні діяв розвинений ринок, повинні бути створені такі обов'язкові умови:

- вільна конкуренція виробників у збуті своєї продукції. При цьому вона може бути тільки в умовах демонополізації виробництва, існування в країні антимонопольного законодавства і його дотримання;
- вільне ціноутворення, яке регулюється співвідношенням попиту та пропозиції;
- послідовне дотримання прав власності і відмова від будь-якого диктату з боку місцевих адміністрацій, а також свобода підприємницької діяльності, якщо останнє не суперечить чинному законодавству;
- наявність державних гарантій підприємцям на випадок непередбачених обставин;
- розвиток фінансово-кредитних установ і компаній, банківської системи, регіональних бірж;
- організація всім доступної і достовірної ділової інформації про попит на товари та послуги;
- організація системи соціального захисту населення, особливо його найбільш вразливих прошарків;
- чесність і добропорядність агентів ринку, невідворотність кари за навмисне заподіяння економічних, фінансових, моральних та інших видів збитків.

Поряд з тим, вагомий вплив на формування локальних господарських комплексів, розвиток підприємництва має інвестиційний потенціал, який інтегрується із таких складових:

- виробничої (сукупний результат господарської діяльності регіону);
- кадрової (наявність професійно-навченої робочої сили та інженерно-технічного персоналу);
- ресурсно-сировинної (забезпеченість балансовими запасами основних видів природних ресурсів);
- споживчої (сукупна купівельна спроможність населення);
- інфраструктурної (рівень розвитку виробничої і соціальної інфраструктури);
- інституційної (забезпеченість необхідними інститутами ринкової економіки);
- інформаційно-аналітичної (забезпеченість необхідною інформацією, методами її аналізу для прийняття управлінських рішень);
- інтелектуальної (освітній рівень населення, ступінь розвитку науково-дослідної бази);
- інноваційної (рівень впровадження досягнень науково-технічного прогресу і ступінь техніко-технологічного оновлення виробництва);
- кліматичної (кліматична складова інвестиційної привабливості рідко використовується при оцінці інвестиційного потенціалу);
- локаційної (економіко-географічне становище відносно головних транспортних комунікацій).

Викладений нами перелік об'єктивно-необхідних перетворень можна вважати організаційно-економічними засадами розвитку підприємництва в регіоні, взаємодія яких схематично представлена на рисунку 1.1.

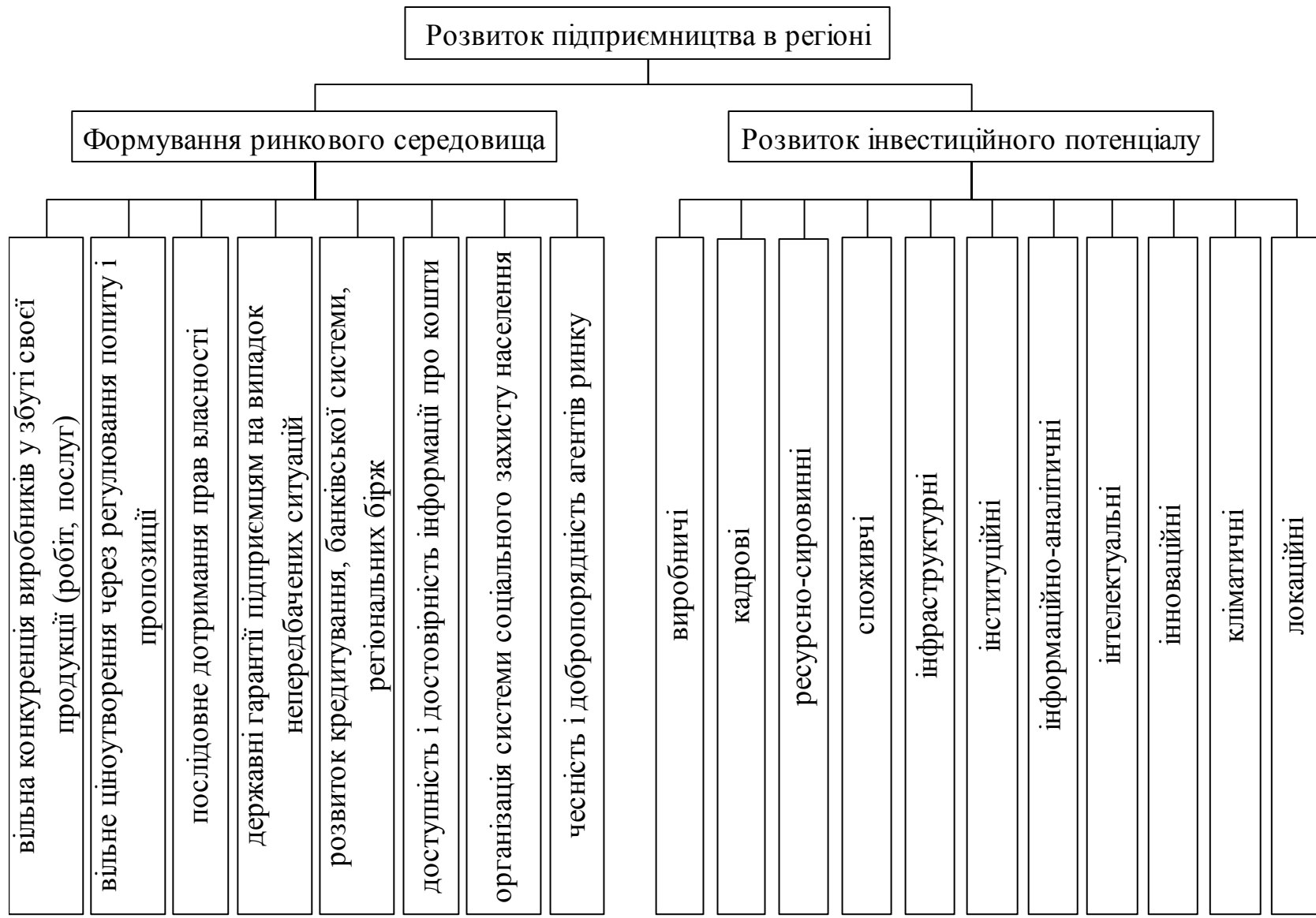

Рис. 1.1. Організаційно-економічні передумови розвитку підприємництва в регіоні

Таким чином, на даному етапі формування ефективно діючих регіональних господарських комплексів в цілому і розвиток підприємництва, зокрема, виступають основними детермінуючими факторами прискорення структурної перебудови економіки, ліквідації регіональної диференціації щодо рівня розвитку продуктивних сил, інституціоналізації різних форм власності, інтернаціоналізації вітчизняного виробника, активізації зовнішньоекономічної діяльності.

Практика господарювання в розвинутих країнах переконливо засвідчує, що в умовах кризових явищ трансформаційного періоду розвиток підприємництва виступає каталізатором системних, структурних, циклічних позитивів економічної системи на всіх стадіях відтворення.

Особливої актуальності проблема розвитку підприємництва набуває в тих країнах, які мають значний господарський потенціал, розвинену виробничу інфраструктуру, але переживають довготривалу економічну кризу, зумовлену численними колізіями трансформації виробничих відносин (необдумана приватизація та роздержавлення власності, зловживання монетарними важелями макроекономічного регулювання, нерозвиненість фондового ринку та його інфраструктури). До числа таких країн входить і Україна, де питома вага галузей важкої індустрії є значною і потребує значних капітальних вливань, у яких вже впродовж тривалого періоду відчувається гострий дефіцит. Тому підприємці, які є найбільш зацікавленими в створенні максимальної кількості додаткових вартостей, покликані сконцентрувати достатні обсяги фінансових ресурсів для активізації найбільш прибуткових видів діяльності, які в майбутньому змогли б “витягнути” з кризової ситуації базові галузі національної економіки.

Крім цього, регіони України характеризуються значною диференціацією щодо рівня промислового розвитку і для кожного з них підприємницька діяльність відіграє неабияку роль. Для індустріально

розвинених регіонів вона виступає каталізатором комерціалізації тих виробництв, які раніше перебували у власності держави в складі крупних виробничих об'єднань. Виходячи з цього, основними завданнями підприємницької діяльності є:

- прискорення технічної та технологічної переорієнтації виробництв;
- забезпечення диверсифікованого зростання на підприємствах тих галузей, які в останні роки втратили традиційні ринки збуту через неконкурентоспроможність продукції існуючої номенклатури;
- прискорення реструктуризації крупних промислових утворень;
- реальне втілення в життя політики ресурсозбереження та енергозбереження;
- створення нових робочих місць для працівників, вивільнених внаслідок скорочення обсягів виробництва;
- активізація зовнішньоекономічної діяльності та пошук нових ринків збуту.

Необхідно відзначити, що світова практика володіє чималим досвідом розвитку підприємництва. З'явилося багато публікацій, в яких висвітлюються особливості організації підприємництва в різних країнах, питання впливу держави на підприємницьку діяльність, форми взаємозв'язків в роботі малих, середніх та великих фірм і корпорацій. Такі наукові публікації мають певний інтерес. Разом з тим, вони мають обмежене використання у вітчизняній практиці, оскільки не враховують конкретних економічних реалій. Фактори, що впливають на розвиток підприємництва не є універсальними, їх дія обумовлена не тільки конкретною економічною ситуацією, але й історичним розвитком підприємництва у кожній країні зокрема, визнаними нормами поведінки людини в суспільстві, а також моральними і духовними цінностями. Отже, підприємництво більшою мірою, ніж інші види виробничо-господарської діяльності, спирається на історичні, соціальні та етнічні особливості суспільства. Саме це спонукає

дослідників підприємницької діяльності вивчати історичні аспекти розвитку підприємництва в кожній країні та виявляти фактори, що впливають на його становлення. Особливої актуальності ці питання набувають в країнах, які у сфері підприємницької діяльності роблять перші кроки.

У вітчизняній економічній науці [109, с.11-21] є спроби узагальнення досвіду та основних тенденцій розвитку підприємництва, уточнення термінології й визначення змістових характеристик підприємницької діяльності. Необхідно відзначити, що в зарубіжній літературі використовуються різні терміни і тлумачення змісту підприємницької діяльності. У вітчизняній літературі використовується в основному термінологія зарубіжних авторів, яка не завжди відповідає специфіці підприємницької діяльності в Україні.

Підприємницька діяльність як форма господарювання уже понад двісті років знаходиться в полі зору економістів, політиків, юристів, психологів.

На сучасному етапі розвитку підприємництва в цивілізованих країнах світу існує багато законів, які спрямовують, підтримують, або навпаки, забороняють підприємницьку діяльність, якщо вона наносить шкоду суспільству. Кожна держава формує власну систему законодавчого забезпечення підприємництва, яка найбільш повною мірою відповідає вимогам суспільства, напрямам його розвитку. Однак, жодній з них поки що не вдалось повністю позбавитись тіньових і кримінальних структур в економіці. Складається враження, що останні є постійними супутниками будь-якого економічного розвитку. При цьому тіньова економіка активізується в тих випадках, коли закони держави не охоплюють всього спектру виробничих і людських стосунків, є надто суворими для розвитку підприємництва, сковують підприємницьку діяльність.

Зарубіжний досвід переконливо свідчить про доцільність розвитку малих господарських структур. У вітчизняних умовах, яким властива

обмеженість інвестиційних та інноваційних ресурсів, мале підприємництво може мати вагомий роль в інтенсивному використанні наявного виробничого потенціалу. Воно має, на відміну від середнього і великого підприємництва, в першу чергу, регіональну спрямованість і здійснює діяльність, виходячи з потреб, можливостей насичення та попиту місцевого ринку на товари і послуги. Тому, в умовах розвитку господарської самостійності регіонів мале підприємництво необхідно розглядати як один з найважливіших засобів реалізації структурної політики, реального втілення в господарську практику принципів ринкової економіки.

Саме надання пріоритету розвитку малого підприємництва в контексті реалізації основних напрямків регіональної політики дасть змогу в стислі строки стабілізувати соціально-економічне становище локальних територій. Адже, мале підприємництво складається із найбільш багаточисельного прошарку дрібних власників, які в силу своєї масовості в значній мірі і визначають економічне та політичне обличчя регіону. За рівнем свого життя і соціальним становищем вони належать до більшості населення, одночасно будучи як безпосередніми виробниками, так і споживачами широкого спектру товарів та послуг. Сектор малого підприємництва створює найбільш розгалужену і оптимальну мережу підприємств, безпосередньо зв'язаних з масовим споживачем товарів та послуг. Невеликі за розмірами, відрізняючись мобільністю, технологічною, виробничою та управлінською гнучкістю, малі підприємства чутливо реагують на мінливу кон'юнктуру ринку, що дає змогу в більшості випадків уникати прикрих проявів фінансової нестабільності або банкрутства. Більше того, саме висока мобільність малого підприємництва, його масовість, територіальна всеохопленість забезпечують стабільність розвитку регіональних соціально-економічних та еколого-економічних систем. Висока соціальна ефективність малого підприємництва полягає і в тому, що умови життя дрібних підприємницьких структур, а також їх становище як активних виробників і,

водночас, споживачів спонукають їх до всебічного зміцнення зв'язків зі своїми постійними і потенційними клієнтами з різних соціальних груп. Досягнути цього можна лише за рахунок випуску високоякісної, доступної за ціною продукції, за рахунок належного рівня обслуговування та сервісу.

Мале підприємництво активно сприяє на практиці вирішенню проблем ресурсозбереження в регіоні, оскільки його характерною особливістю є висока інтенсивність і максимальна оптимізація використання всіх видів ресурсів: на малому підприємстві не може бути надмірної кількості обладнання, надлишкових запасів сировини і матеріалів, зайвих працівників.

В цілому соціально-економічна роль підприємництва всіх форм та його значення в період трансформаційних процесів на рівні регіону полягає в:

- сприянні поступовому створенню широкого прошарку власників, які самостійно забезпечували б особисте благополуччя і гідний рівень життя, були б надійною основою соціально-економічних реформ, гарантом політичної стабільності і демократичного розвитку суспільства;
- забезпеченні реструктуризації економіки шляхом залучення все більшої кількості громадян до самостійної діяльності, продукти якої користуються попитом на внутрішньому та зовнішньому ринках;
- створенні нових робочих місць;
- зміні суспільної психології і життєвих орієнтирів основної маси населення;
- формуванні регіональних ринків.

Активізація підприємницької діяльності є однією з найактуальніших складових регіональної політики держави. Сьогодні, коли ще зберігаються наслідки системної кризи в економіці, саме підприємництво повинно відіграти роль потужного каталізатора структурних та системних

перетворень більшості галузей. Тому держава (виконавча та законодавча гілки влади) зобов'язана якнайшвидше створити сприятливі передумови для розвитку підприємницької діяльності як засобу реалізації можливостей громадян і як фактора економічного зростання.

Потреба в удосконаленні самого механізму розвитку та активізація підприємницької діяльності впливає з необхідності вирішення ряду важливих проблем, які гальмують цей процес. Одна з них – це адміністративні бар'єри, усунення яких є зараз досить актуальним завданням. Щоправда, її вирішення не вимагає значних матеріальних та фінансових витрат. Успіх тут, у першу чергу, залежить від досконалості законодавчої бази регулювання підприємницької діяльності та рівня правової культури.

Конкретним проявом адміністративних перешкод є недосконала організаційна структура реєстраційних органів, відсутність єдиного методичного центру в країні з питань реєстрації та легалізації суб'єктів підприємництва, що призводить до порушення системного підходу при вдосконаленні реєстраційних процесів, функції органів державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності звелися лише до формальної подачі установчих документів.

Особливо актуальним є питання взаємовідносин підприємницьких структур і державних органів управління в регіоні. Тут основні завдання держави, виходячи з діалектики економічного прогресу, полягають в тому, щоб, не втручаючись безпосередньо у діяльність підприємницьких структур, забезпечити необхідні умови для їх ефективного функціонування. При цьому, регіональна влада повинна дбати про наповнення як державного, так і місцевого бюджетів за рахунок прибутковості роботи підприємницьких формувань, про забезпечення працевлаштування та добробуту основної частини населення.

Для реалізації зазначених завдань органи місцевого самоврядування повинні застосовувати як загальнодержавні, прийняті на вищому законодавчому та виконавчому рівнях, так і власні важелі та методи сприяння розвитку підприємництва в пріоритетних для регіону напрямках. У відповідності до спільних інтересів державним органам влади необхідно формувати таку інвестиційну політику, яка б сприяла розвитку підприємницьких структур, надавати державну допомогу підприємцям, встановлювати оптимальні обсяги місцевих податків та зборів.

На етапі трансформації національної економіки, в тому числі й підприємницького сектора, основна увага регіональних виконавчих структур має приділятися удосконаленню господарських відносин, які формуються в сфері розподілу та перерозподілу державних ресурсів і доходів від підприємницької діяльності. Досвід свідчить, що в умовах кризової ситуації в країні цей сектор господарських відносин між державою і підприємництвом є найбільш складним і таким, який потребує ретельних обґрунтувань. Саме в сфері розподільчих відносин повинні повною мірою конкретизуватись і знайти своє відображення принципи реформування регіональної економіки, зокрема такі як демократизація, лібералізація, роздержавлення та приватизація державного майна. Розподільчі відносини між державою і підприємницьким сектором повинні формуватись в три етапи.

Перший етап – організаційний, пов'язаний із створенням нових підприємницьких об'єктів. Удосконалення фінансово-господарських відносин на цьому етапі формування підприємницьких структур має здійснюватись у таких напрямках:

- надання інформаційних послуг підприємцям–початківцям на безплатній основі з боку регіональних органів управління. Це, в першу чергу, стосується визначення пріоритетних напрямків

- підприємництва, потреб у підприємницькій діяльності, послугах, найбільш доцільних ринків і форм збуту продукції;
- встановлення державою певних пільг, спрямованих на розвиток пріоритетних напрямків підприємництва;
 - визначення критеріїв у роботі підприємницьких структур, за якими можуть надаватись пільги з боку регіонів та окремих територіальних утворень;
 - обґрунтування ресурсних можливостей регіону щодо розвитку підприємництва і надання пільг в реалізації підприємницької діяльності в пріоритетних напрямках.

Другий етап розвитку господарсько-фінансових відносин між державою і підприємництвом формується в процесі безпосереднього функціонування підприємницьких структур. На цьому етапі основні завдання підприємців полягають у забезпеченні економічної ефективності виробництва на базі використання нових технологій. Регіональні органи управління зацікавлені в тому, щоб підприємницькі структури ефективно функціонували, однак, при цьому вони повинні реалізувати функції, які захищають права найманих працівників. Крім цього, для регіону важливо, щоб у підприємницькому секторі раціонально використовувались природні і суспільні ресурси. Отже, регіональні структури трьох гілок влади, не втручаючись безпосередньо в роботу підприємницьких структур, повинні здійснювати контроль за неухильним дотриманням чинного законодавства з питань оплати праці найманих працівників, за виконанням прийнятих рішень місцевими органами управління щодо цільового використання наданих пільг, встановлених вимог до збереження навколишнього середовища.

Третій етап господарсько-фінансових відносин “державна – підприємництво” повинен носити найбільш завершену форму розподільчих відносин. Основним критерієм, на базі якого будуються ці відносини, є

доходи підприємницьких структур. Держава оподатковує доходи підприємців або фізичних осіб, що займаються підприємницькою діяльністю. Підприємницькі структури зобов'язані своєчасно і в повній мірі сплачувати податки державі. Суть проблеми полягає в тому, щоб встановити такі відносини в розподілі доходів підприємницьких структур, які б влаштували основних суб'єктів економіки і сприяли розвитку підприємництва в регіонах.

1.2. Загальні принципи організації інформаційно-аналітичного забезпечення управління розвитком підприємництва в регіоні

В процесі управління розвитком підприємництва в регіоні приймають безпосередню участь суб'єкти підприємництва регіону, з однієї сторони, та державні органи влади, з іншої, серед яких особливу роль відіграють регіональні органи державної влади та місцевого самоврядування [118;119].

Розглянемо більш детально суть інформаційно-аналітичного забезпечення підприємницьких структур (підприємств, фірм тощо). Діяльність будь-якої підприємницької структури має дві сторони: зовнішню і внутрішню. Керівництво приймає управлінське рішення, що стосується обох сторін.

Зовнішня сторона – це взаємодія з зовнішніми для підприємства чинниками, що впливають на його діяльність. До них відносяться такі, як чинне законодавство, специфічні місцеві умови і, найголовніше – особливості купівельної спроможності запропонованого підприємцем товару (робіт, послуг). Покупці сприймають і оцінюють саме зовнішню сторону діяльності підприємця, кінцевим результатом якої є створення визнаного іміджу як товару, так і самого підприємця.

Внутрішня сторона – це те, що знаходиться всередині підприємства і визначає на скільки ефективно налагоджена робота на ньому. У загальному

вигляді до внутрішніх чинників можна віднести структуру підприємства, існуючі бізнес-процеси та бізнес-операції, що використовуються в процесі економічної діяльності підприємства, ресурси.

Зовнішні і внутрішні сторони діяльності підприємства нерозривно пов'язані, оскільки сприяють досягненню однієї і тієї ж мети: підвищенню ефективності роботи підприємства, тобто зростанню обсягів збуту продукції і збільшенню прибутку, що отримується в процесі реалізації. Обсяг збуту запропонованого на ринок товару залежить від зовнішніх чинників, на які підприємство найчастіше не може впливати. З прибутковістю продукції ситуація інша: одержаний підприємством прибуток в розрахунку на одиницю продукції не тільки може, але й повинен контролюватися керівництвом підприємства, оскільки багато чинників, що впливають на прибуток, знаходяться всередині підприємства і можуть контролюватися керівництвом підприємства. Обсяг збуту залежить від реагування ринку на запропоновану продукцію. Для продажу максимального обсягу запропонованих ринку товарів підприємство повинно враховувати безліч чинників, що впливають на попит, але, насамперед, це сподівання потенційних покупців щодо того, яким би вони хотіли бачити товар.

Інформація – чинник, що визначає рівень ризику підприємницької діяльності. Більш висока інформованість (у тому випадку, якщо інформація адекватна) дозволяє мінімізувати ризики і, відповідно, знижувати витрати виробництва на “премію ризику”.

На сьогоднішній день можна констатувати створення основних елементів інформаційно-аналітичних структур, що забезпечують постачальницько-збутову діяльність підприємств. До них відносяться рекламні фірми та посередницькі організації. Загалом ж те, що прийнято називати “товаропровідною мережею” поступово формується.

З огляду на це, постає проблема підвищення інформаційно-аналітичної забезпеченості окремих підприємницьких груп для:

- компенсації нерівних умов функціонування (наприклад, компенсації підприємцям-початківцям відсутності “відпрацьованих зв’язків”);
- стимулювання “суспільно важливих” видів підприємницької активності.

Загалом, на перший план виходить інформаційно-аналітичне забезпечення нових видів діяльності (у першу чергу, пошук інвесторів), діяльності по зниженню поточних виробничих витрат (передусім – нові технології, внутрішньофірмова організація, підбір персоналу).

Проблема інформаційно-аналітичного забезпечення істотно різниться для малих, середніх та великих підприємницьких структур.

Мале підприємництво в основному здійснює свою економічну діяльність на локальних ринках збуту та постачання. Внутрішньофірмова структура малого підприємства спрощена. Воно знаходиться значною мірою в просторі місцевого регулювання.

Середнє підприємництво оперує як на локальних, так і на регіональних ринках збуту та постачання. Внутрішньофірмова структура управління ускладнена, але, як правило, не цілком формалізована. Середній бізнес підпадає під дію кількох видів регулювання (місцевого, регіонального, галузевого тощо).

Велике підприємництво за деякими винятками здійснює свою економічну діяльність на нелокалізованих ринках збуту (міжрегіональних, національному, міжнародних). Міжфірмова структура складна й формалізована, бізнес знаходиться переважно в просторі загальнодержавного правового регулювання.

Тому відповідно, інформаційно-аналітичне забезпечення різних типів підприємницьких структур повинно містити наступні інформаційні дані.

Для малого підприємництва:

- про локальних постачальників (дилерів);

- про сукупні витрати на придбання (транспортні витрати, навантаження, розвантаження і т.п.);
- про стабільність можливого постачальника;
- про ємність локального ринку (платоспроможний попит населення);
- про тенденції попиту на локальному ринку.

Для середнього підприємництва:

- про можливості локальних постачальників (спроможність забезпечувати стабільні постачання протягом тривалого часу);
- про надійність постачальників, розташованих в інших регіонах;
- про порівняльну привабливість різноманітних локальних ринків;
- про платоспроможність споживачів інших регіонів.

Для великого підприємництва:

- про можливості постачальника (дилера) забезпечити стабільне постачання значних партій;
- про порівняльну привабливість світового і національного ринків;
- про платоспроможність національних та регіональних державних структур – споживачів.

Таким чином, інформацію, що необхідна підприємницьким структурам, в загальному можливо звести до наступного: обсяг платоспроможного попиту (інформація про наявність фінансових ресурсів); перелік економічних агентів (“ділові партнери”), їхня характеристика (ділова історія, “кредитна історія”); інформація, що дозволяє оцінювати різноманітні ризики (економічні, екологічні, соціальні і т.п.).

Одними з пріоритетних завдань регіональних органів державної влади повинно бути забезпечення доступу бізнесу до: своєчасної та повної інформації про основні параметри соціально-економічного стану та розвитку регіону (причому ці дані повинні бути доступні й підприємцям з інших регіонів); реєстраційних даних комерційних структур. Необхідним є прийняття нормативного акту, що забезпечував би правові основи доступу

підприємців до баз даних державних структур управління, оскільки існує незакритий перелік інформації для поширення, але не існує ніяких правових зобов'язань держави надавати її.

Особливого значення для організації підприємницької діяльності в регіоні набуває інформація про:

- перспективну технологічну інформацію (патенти, описи винаходів, дані про перспективних технічних спеціалістів);
- “ноу-хау”;
- технологічні характеристики перспективних для використання виробничих об'єктів (в тому числі земель, родовищ і т.п.);
- можливі кадрові ресурси (бази даних на можливих кандидатів для найму).

Розбіжності в інформаційному забезпеченні між малим, середнім та великим бізнесом у даному випадку задаються винятково масштабами. Зрозуміло, що інформаційні потреби малого бізнесу обмежені чисто територіально, на відміну від, наприклад, великого, інтереси якого поширюються і на зарубіжжя.

Загальними для всіх підприємницьких груп у їхній взаємодії з інституціональним середовищем є проблеми інформованості про: стан правового середовища їх функціонування, про “інших” підприємців, про “державу”, політику влади.

Національне право України має значний масив нормативно-правових актів, які безпосередньо чи опосередковано регулюють суспільні інформаційні відносини. Чинне законодавство з регулювання соціально-інформаційних відносин базується на таких нормативних актах як Конституція України, Закони України “Про інформацію”, “Про державну таємницю”, “Про науково-технічну інформацію”, “Про телебачення і радіомовлення”, “Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні”, “Про захист інформації в автоматизованих системах”, “Про

інформаційні агентства”, “Про зв’язок”, “Про концепцію національної програми інформатизації”, “Про авторське право та суміжні права”, “Про обов’язковий примірник документів” та ряд інших [40-43;45-47;49].

Інформація про “інші” суб’єкти підприємництва подається переважно виробниками інформаційних послуг. Проте, основною інформацією про приватні підприємницькі структури володіють самі державні органи і саме вони повинні забезпечувати інформаційну відкритість приватного підприємництва.

Інформація про державну політику органів влади різного рівня також подається переважно приватними виробниками інформаційних послуг. Проте, не завжди ця інформація адекватна. Державні органи регіонального управління, передусім в інтересах великого і середнього бізнесу, повинні забезпечити доступність інформації про основні макроекономічні показники розвитку регіону, а також забезпечити максимально можливу відкритість процедур обговорення, формування й прийняття управлінських рішень, що істотно покращують умови функціонування приватного підприємництва в регіоні.

Регіональні державні органи влади та місцевого самоврядування повинні забезпечувати: надання консультативної, інформаційної, фінансової підтримки щодо створення та розвитку суб’єктів підприємництва; організація підготовки кадрів для підприємницьких структур; захист законних інтересів підприємців; удосконалення законодавчо-нормативної бази підтримки підприємництва; створення мережі технопарків, лізингових фірм, бізнес-інкубаторів, виробничо-технологічних центрів та інших об’єктів для підтримки підприємництва; сприяння встановлення міжнародних підприємницьких контактів; аналіз стану підприємництва в регіоні (області, місті, районі) й оцінку заходів, спрямованих на його державну підтримку; здійснення прогнозів щодо перспектив розвитку

регіонального підприємництва та підготовку пропозицій з пріоритетних напрямків і форм його державної підтримки.

1.3. Науково-методологічні засади побудови інформаційно-аналітичного забезпечення управління розвитком підприємництва в регіоні

Сутність методологічних засад побудови інформаційно-аналітичного забезпечення управління розвитком підприємництва в регіоні може бути розкрита через використання *двох основних понять*: сутності розвитку підприємництва в регіоні та суті інформаційно-аналітичного забезпечення. Перше поняття як складова загальної політики економічного розвитку розкрито у параграфі 1.1. Розглянемо суть поняття інформаційно-аналітичного забезпечення.

Поняття інформації ототожнюють із знаннями, відомостями, даними. В сучасних умовах активно продукуються потужні та дорогі інформаційні системи і тому витрати на інформацію у порівнянні з загальною сумою виробничих і управлінських витрат зростають більш інтенсивно. При цьому, інформаційні дані, які збираються та узагальнюються, далеко не рівноцінні. Так, одні з них, хоча й невеликі за обсягом, дуже важливі і для їх отримання необхідно створювати найскладніші інформаційні системи, інші ж, не дивлячись на значний обсяг, менш важливі для управління.

Перший крок у вивченні законів інформації зробили *Клод Шеннон* та *Норберт Вінер*, що в 40-х роках ХХ століття сформували “статистичну” теорію інформації. Значним доробком при її розробці стали праці вчених *А.Н. Колмогорова* та *В.А. Котельникова* [165].

Статистична теорія інформації виникла на основі аналізу передачі повідомлень по каналах зв'язку, тобто у сфері, що безпосередньо не пов'язана з проблемами управління. Згодом з'ясувалась можливість теорії

інформації і застосування її результатів до вирішення проблем управління. Зокрема, було доведено, що будь-який орган управління може розглядатися як канал зв'язку. При цьому його потужність, тобто здатність до вироблення управлінських рішень, не може перевищувати його пропускну здатності як каналу зв'язку з урахуванням інформаційних шумів, що виникають в каналі.

Поняття “інформація” можна трактувати й як нові знання, прийняті, усвідомлені та зрозумілі і оцінені як корисні для вирішення тих чи інших управлінських завдань.

В загальному комплексі завдань інформаційно-аналітичного забезпечення будь-яких соціально-економічних процесів, в тому числі і розвитку підприємництва, інформаційна складова має пріоритетне значення. Її сутність та значення може бути повністю усвідомлене лише після розкриття змісту інформаційно-аналітичного забезпечення управління розвитком підприємництва в регіоні. Під інформаційно-аналітичним забезпеченням управління розвитком підприємництва в регіоні ми розуміємо органічну сукупність вихідних даних, показників та методів їх визначення і аналітичної оцінки, що може бути науково-методичною передумовою для прийняття регіональними органами управління відповідних рішень при визначенні ефективних напрямків розвитку підприємництва.

Для раціональної організації системи інформації та оцінки її стану необхідно володіти знаннями щодо кількісного вимірювання інформації. На практиці, як правило, обмежуються вимірюванням або обсягу даних, або кількості інформації.

Обсяг даних, як правило, вимірюється числом документів, а також цифрових та алфавітних символів (кількість байт інформації, що вона займає на магнітних носіях ЕОМ). Широко застосовуються й елементи кількісного вимірювання – показники.

Показник – кількісна змінна величина, що характеризує той чи інший об'єкт, якій може відповідати безліч кількісних значень. Такий показник має визначену методологію вимірювання або алгоритм розрахунку. Це, наприклад, середньоспискова чисельність працюючих, середньорічна вартість основних виробничих фондів та ін. Дане тлумачення найбільш прийнятне серед економістів, статистиків, аналітиків.

При виробленні економічних рішень у процесі управління суб'єктом використовуються різні види інформації, передусім, провідну роль у вищеназваних процесах відіграє економічна інформація. Визначити економічну інформацію, встановити її особливості можливо лише розглянувши попередньо більш широке поняття інформації, з якою часто ототожнюють економічну інформацію. Її можна класифікувати за двома групами ознак:

1. Організаційними;
2. Семантичними.

Класифікація за організаційними ознаками поширюється і на економічну інформацію, хоча і не є специфічною для неї. По відношенню до даної системи інформація поділяється на зовнішню та внутрішню, а по відношенню до її системи управління - на вхідну та вихідну.

Вхідна внутрішня інформація представляє собою інформацію первинну, що надходить у результаті прямого спостереження, реєстрації даних про стан і дії керованого об'єкту.

При вивченні потоків інформації має значення поділ її по напрямку руху. За цією ознакою вхідна та вихідна інформація ділиться на горизонтальну, що зв'язує органи управління одного рівня, та вертикальну - зв'язує органи управління різних рівнів структури управління. Остання поділяється на вихідну, направлену з нижніх рівнів на верхні, та низхідну, направлену зверху вниз.

За призначенням відносно даного органу управління розрізняють інформацію інформуючу і керуючу. Перша застосовується для обґрунтування рішень, друга виникає у процесі прийняття рішень і скеровується до об'єкту управління для виконання.

По функціях управління інформація поділяється в залежності від того, яка функція управління її виробляє. За цією ознакою виділяються планова інформація, що виникає в процесі планування, прогнозна, облікова, нормативна, контрольна, аналітична і т.д.

За ознакою ступені організації інформація поділяється на систематизовану та несистематизовану. Під систематизованою інформацією розуміють інформацію, вироблення та передача котрої регламентується або по змісту, або по формах та періодах представлення. Несистематизована інформація не регламентується за формами, змістом та періодичністю представлення.

Для організації інформаційних процесів важливе значення має також поділ інформації по тривалості періоду, на протязі котрого вона зберігає свою актуальність і використовується для прийняття рішень. З огляду на це її можливо класифікувати на постійну, умовно-постійну та змінну.

Крім цього за даною ознакою інформацію можна поділити на:

1. Теоретичну (наукову) – результати фундаментальних і прикладних наукових досліджень в різних сферах, що знаходять широке застосування у виробництві та управлінні;
2. Стратегічну – актуальність якої зберігається на протязі тривалих періодів (5–15 років). До неї можна віднести довготермінові плани, проекти, прогнози, фактичні дані про об'єкти, що повільно змінюються, проектно-конструкторську інформацію і т.п.;
3. Тактичну (кон'юнктурну) – інформація з періодом актуальності від кварталу до 3–5 років;

4. Оперативну – інформація, що зберігає актуальність у межах циклу оперативного управління.

Семантичні ознаки поділяють інформацію по об'єктах та процесах, які вона характеризує, їх властивостях та відношеннях. При цьому відтворюються класифікації самих об'єктів відображення. Зауважимо, що у цьому і полягають особливості семантичних ознак. Організаційні ознаки відносяться до самої інформації і можуть стати семантичними лише за умови, коли проводиться збір та аналіз інформації про інформацію (метаінформація).

За відображуваними об'єктами інформація може бути поділена, наприклад, на інформацію про:

- населення (демографічну);
- трудові ресурси;
- засоби виробництва;
- розвиток ринкової інфраструктури і т.д.

Оскільки існують глибокі класифікації цих об'єктів, вони будуть одночасно класифікаціями інформації про них. Наприклад, засоби виробництва діляться на засоби праці і предмети праці (по призначенню), на основні і оборотні фонди (по формі розміщення). Відповідно можливо групувати й інформацію.

Поряд з тим, різноманітні об'єкти можуть перебувати в різних відношеннях між собою і, відповідно, в процесі вивчення і управління розглядатись в різних аспектах. Наприклад, явища природи можуть розглядатися винятково в плані притаманних їм внутрішніх закономірностей. Такий підхід властивий природничим наукам. Але вони часто розглядаються також в плані їх виробничо-технологічного використання як природних ресурсів, в контексті економічних і соціальних відносин між людьми з врахуванням зв'язків, що виникають між ними.

Аспект розгляду є надзвичайно важливим з точки зору змістовності інформації.

За ознакою взаємовідносин між об'єктами можна виділити наступні види інформації:

1. Природничо-наукова – про відносини між природними об'єктами як такими;
2. Техніко-технологічна – про відношення між предметами природи в процесі їх господарського використання; це інформація про виробничі сили суспільства і техніко-технологічні зв'язки між їх елементами;
3. Економічна – про відносини між людьми в процесі виробництва, розподілу, обміну і споживання суспільного продукту; це інформація про економічні (виробничі) відносини;
4. Соціально-політична – про соціальні, політичні, ідеологічні, національні, морально-етичні та інші відносини між людьми, що входять до поняття суспільної надбудови.

Усі названі види інформації використовуються в управлінні як країною в цілому, так і окремими її регіонами зокрема, але це зовсім не означає, що їх можна ввести у рамки лише економічної інформації.

Економічна інформація – відображення суспільно-економічних відносин і процесів за допомогою цифр, фактів, відомостей та інших матеріалів. Це органічна частина системи господарського механізму, оскільки вона забезпечує зв'язок між елементами і процесом відтворення. Основні джерела економічної інформації – це бухгалтерський, статистичний та оперативний облік, розрахункова, планова і прогнозна документація, різні публікації, телебачення, радіо, Інтернет тощо [34, С.422].

У той же час в більш широке поняття економічної інформації вводять і техніко-технологічну інформацію. У практиці управління між ними, хоча не завжди чітко, але все ж таки проводять поділ. Так, в плануванні та

статистиці виділяють так звані техніко-економічні або техніко-виробничі показники.

Окрім перерахованих загальних ознак економічна інформація класифікується також і по ряду специфічних. У числі останніх варто відзначити розподіл по ознаці відтворювальної фази (інформація про виробництво, обіг, розподіл, споживання), а також по галузях економіки (промисловість, сільське господарство, будівництво, транспорт і т.д.), по територіальних утвореннях (певних регіонах та адміністративно-територіальних одиницях), по організаційно-господарських одиницях (міністерствах, відомствах, підприємствах, організаціях і т.п.).

Оскільки класифікація економічної інформації по семантичних ознаках відтворює класифікації відображуваних в ній об'єктів, процесів і відносин, а останні фіксують логічні відношення між відповідними поняттями та термінами, то взаємопов'язана сукупність таких класифікацій буде являти собою тезаурус економічної інформації.

Приналежність конкретного повідомлення до того чи іншого класу визначається при цьому тим, до яких класифікацій відносяться терміни (і утворюючі їх значення поняття), з яких складено повідомлення. Наприклад, повідомлення містять показники виробництва продукції промисловості. Отож, це повідомлення відноситься до групування, що утворено переліком (набором позицій) з класифікації економічної інформації:

- 1) за ознакою відображуваного об'єкту (продукція);
- 2) фази чи процесу відтворення (виробництво);
- 3) галузі (промисловість);
- 4) території (регіон, місто, район);
- 5) функції управління (планування).

Активізація процесу формування підприємницького середовища є одним із пріоритетних напрямків політики економічного розвитку регіону, а інформація, що використовується та формується суб'єктами підприємництва

регіону є важливою складовою інформаційного забезпечення державних органів регіонального управління та місцевого самоврядування. Отож, розглянемо більш детально особливості процесу управління та організації інформаційного забезпечення суб'єктів підприємництва в регіоні.

В сучасних умовах теорія і практика управління ринковою економікою базується на трьох підходах: системному, процесорному та ситуаційному.

Управління за системним підходом передбачає, що становлення та розвиток будь-якого суб'єкту ринку залежить, передусім, від середовища, в якому він функціонує і, з огляду на те, суб'єкт розглядається як відкрита система. На вході він отримує від середовища інформацію, капітал, трудові та матеріальні ресурси і повертає їх у ринкове середовище у вигляді продукції (робіт чи послуг).

Ринкове середовище, у напрямку якого трансформується вітчизняна економіка, вимагає від суб'єктів підприємництва формування відповідного інформаційно-аналітичного забезпечення їх життєдіяльності. При прийнятті управлінських рішень підприємницькими структурами різної величини та форми організації поряд з врахуванням внутрішнього стану їхнього бізнесу все більшого значення набуває збір, накопичення, обробка та аналіз інформації, що відображає вплив зовнішніх факторів. Останні, в свою чергу, можна класифікувати за певними ознаками.

За формою впливу:

- фактори прямої дії (законодавчі акти, системи економічних відносин в державі, профспілки, споживачі, конкуренти, партнери тощо);
- фактори непрямой дії (міжнародні події, науково-технічний прогрес, стан техніки і технології, стан економіки тощо) [79, С.22].

Фактори прямої дії безпосередньо впливають на суб'єкти підприємництва і залежать від цієї діяльності. Фактори ж непрямой дії не впливають безпосередньо, а лише через певні механізми та відносини.

За сферою впливу:

- макросередовище (стан економіки країни, економічна політика країни і міжнародний стан, науково-технічний прогрес, соціальні умови життя тощо);
- мікросередовище (закони, постанови і нормативні акти державних органів, норми і нормативи, кон'юнктура ринку, клієнти і конкуренти тощо);
- внутрішнє середовище (цілі підприємця, форма організації та структурні підрозділи бізнесу, кадри, технології, можливості тощо) [71, С.5].

При прийнятті стратегічних рішень з організаційно-господарського устрою та напрямків розвитку власного бізнесу доволі доречною є достовірна інформація про стан економіки країни, досягнення науково-технічного прогресу, соціальні умови та інші фактори макросередовища.

Активно впливають на процеси розвитку підприємництва і фактори мікросередовища, в якому організують свою діяльність підприємці: закони, постанови і дії державних органів, стан ринків, екологічна ситуація та інше. Інформація про них теж є конче необхідною для підприємницьких структур.

Інформація про внутрішнє середовище (про конкретний підприємницький суб'єкт загалом) теж є необхідним ресурсом для розвитку бізнесу, при чому вона необхідна не лише підприємцю, але й керівникам, управлінцям (менеджерам), що працюють в конкретній підприємницькій структурі.

При процесорному підході управління розглядається в основному процес, що складається із взаємопов'язаних функцій, які впливають із цілей управління та об'єктів, якими необхідно управляти.

Питанню функціонального змісту управління приділили значну увагу у своїх роботах *Ф. Тейлор, Г. Чорг, А. Файоль, П. Джильбер, П. Керженцев, А. Гостев* та ряд інших спеціалістів по управлінню [79].

Переважає більшість їх розглядає функції у якості етапів (стадій, фаз) процесу управління. При чому функції трактуються як цілеспрямовані дії, що забезпечують процес управління та змінюють одна одну при здійсненні управлінського циклу.

Процес управління складається із взаємообумовлених функцій, які впливають із цілей управління, і об'єктів, якими необхідно керувати, хоча залежно від цілей підприємця і ситуацій функції управління можуть дещо змінюватися.

А. Файоль виділяв планування, організацію, розпорядництво, координування і контроль. Науковці колишнього СРСР говорили про шість функцій: планування, організацію, координування, стимулювання, регулювання і контроль. *Мескон, Альберт і Хедоурі* запропонували розглядати чотири функції: планування, організацію, мотивацію і контроль [71, С.12]. Останній підхід виглядає найбільш універсальним, адже дослідження показують, що саме ці функції об'єктивно присутні у будь-якій ситуації, яка виникає у процесі управління (рис. 1.2).

Сукупність інформації про регіональні умови повинна сприяти виконанню функцій планування, завдяки якій керівник намагається визначити перспективу та майбутній стан здійснюваного бізнесу, визначити основні напрямки зусиль та прийняття рішень щодо забезпечення поставлених цілей чи завдань.

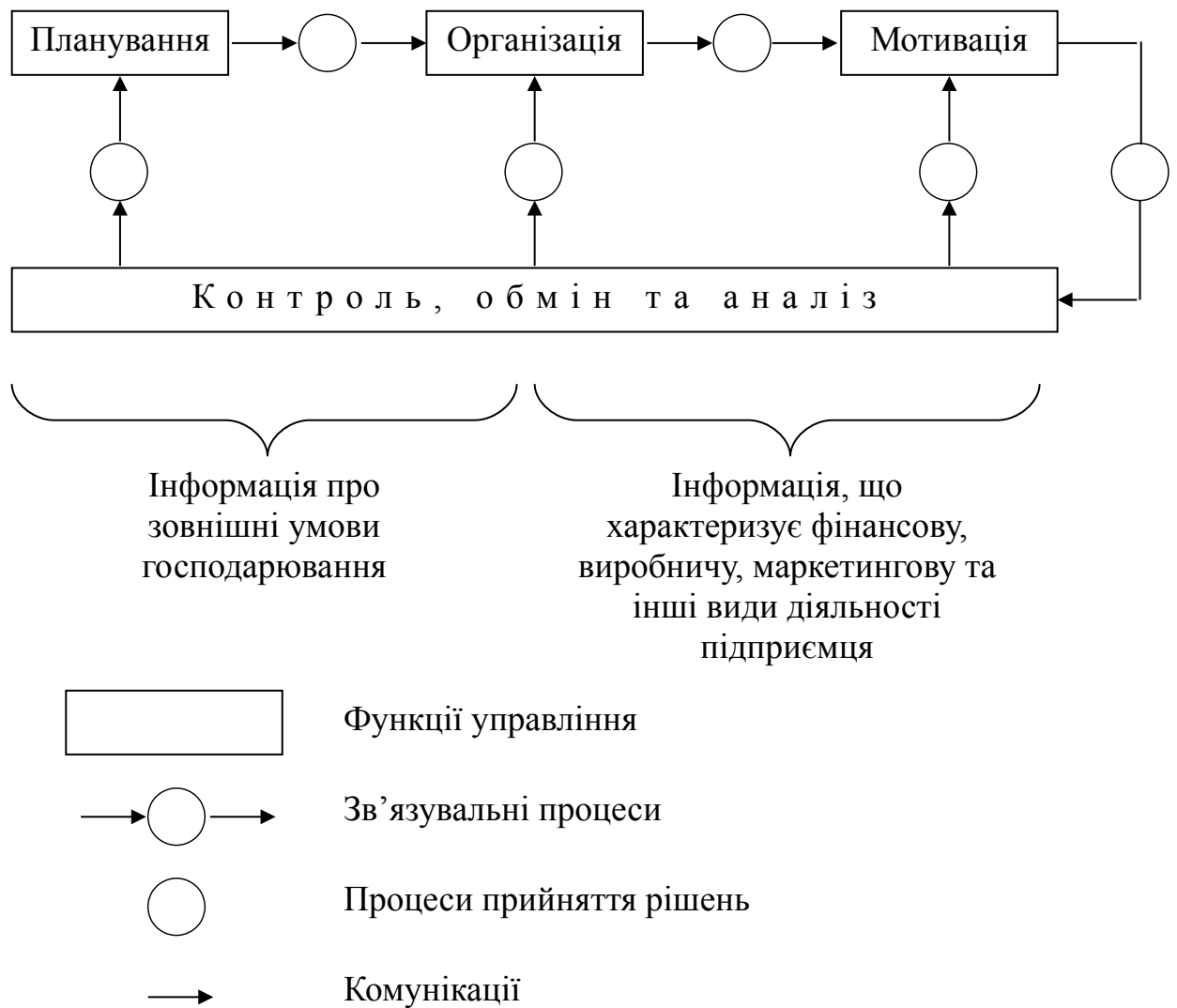

Рис. 1.2. Взаємозв'язок функцій управління

В процесі здійснення функції взаємодії створюється необхідна структура управління у відповідності до цілей та стратегії, а також до розподілу та координації завдань. Формується принципова схема делегування повноважень та відповідальності в середині трудового колективу.

Управлінська діяльність, яка забезпечує процес спонукання підприємця чи трудового колективу до діяльності, реалізується через функцію мотивації.

Для виконання функцій контролю інформаційне забезпечення повинно включати:

- орієнтири, норми, нормативи та індикатори, які повинні бути досягнені у визначений період часу при реалізації планів і з метою чіткого кількісного і якісного визначення цілей;
- реєстрацію того, що досягнуто у визначені періоди часу;
- порівняння фактично досягнутих результатів з встановленими орієнтирами, нормами, нормативами, індикативами та аналіз проблем, що виникли.

У процесі аналізу інформаційних матеріалів виробляються нові знання, на основі яких через посередництво функцій планування, організації, мотивації та контролю приймається управлінське рішення щодо розвитку підприємницької діяльності у регіоні.

Передача, одержання, обробка та аналіз інформації й отримання на їх основі нових знань притаманні кожній функції управління. Тому комунікаційні процеси (процеси обміну інформацією) і процеси прийняття на їх основі відповідних рішень відіграють ключову роль взаємопов'язаних процесів між функціями.

Управління підприємницькими структурами в сучасних вітчизняних умовах передбачає, передусім, організацію такого виробництва та просування відповідних товарів чи послуг на ринок, які обумовлювали б, насамперед, отримання якомога більших прибутків. Запорукою цього виступають різні фактори, зокрема, швидкість освоєння нових технологій виробництва товарів чи надання послуг, розвинута та оперативна маркетингова діяльність та ряд інших, але всі вони потребують відповідного інформаційного забезпечення.

При ситуаційному підході до управління формування відповідного інформаційного-аналітичного забезпечення здійснюється, передусім, з визначення проблеми чи завдання, які необхідно вирішити.

В сучасних умовах трансформації вітчизняної економічної системи у напрямку ринку значно зростає багатогранність та складність управлінських задач, відповідальність за рішення, що приймаються. Тому так необхідна інформація про стан та динаміку різного роду економічних процесів, що відбуваються в регіоні, особливо тих, що орієнтовані на діяльність у ринковому середовищі.

В таких умовах необхідно знати, що реально відбувається в даний час в різних сферах економічного життя регіону, які проблеми там виникають і як гостро вони постають. Адже, маючи об'єктивну інформацію про економічний об'єкт можна оцінювати ефективність його розвитку, розробляти заходи по покращенню його діяльності з урахуванням виявлених факторів, що негативно впливають на нього.

Одним із методів системного інформаційно-аналітичного забезпечення підприємницької діяльності в регіоні є організація та проведення різнопланових моніторингових обстежень, тобто організації системи послідовного збору даних про явище, процес, які описуються з допомогою певних ключових показників з метою оперативної діагностики стану об'єкту, його дослідження і оцінки в динаміці [94, С.3].

Моніторинг відіграє важливу роль як у політиці економічного розвитку регіону та функціонуванні установ, які проводять цю політику в життя, так і для суб'єктів дослідження (рис.1.3).

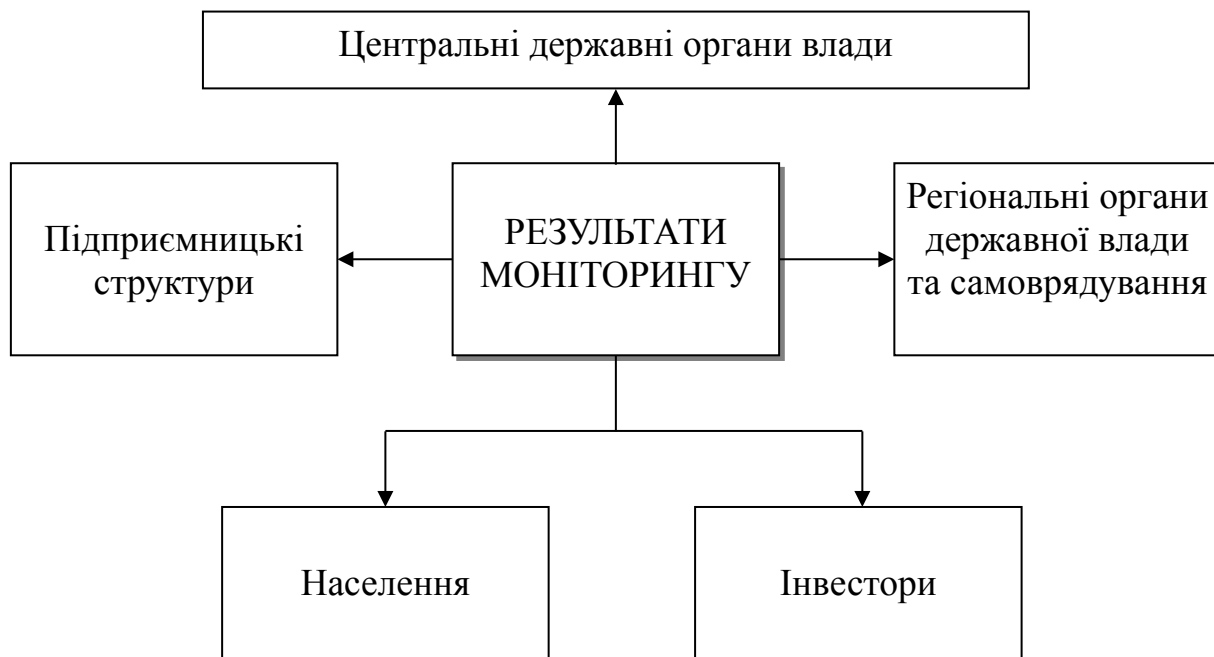

Рис.1.3. Місце моніторингу в економічному середовищі регіону

Будь-яке моніторингове обстеження повинно базуватися на семи основоположних принципах (рис. 1.4).

Рис. 1.4. Основні принципи моніторингового обстеження

Принцип незалежності забезпечується шляхом створення незалежної від суб'єктів ринку і непідпорядкованої будь-кому з них некомерційної державної служби в складі регіональних представництв Держкомстату України, підрозділів облдержадміністрації тощо, які безпосередньо впливають на об'єкт, що досліджується.

Принцип об'єктивності забезпечується тим, що збір ринкової інформації виконується штатними працівниками служби шляхом безпосереднього спостереження та збору, обробки і узагальнення первинних даних. Не практикується передовірення роботи по збору ринкової інформації та подання звітів самим суб'єктам дослідження.

В основі принципу конфіденційності лежить заборона законодавчого характеру розголошення джерел одержання інформації про конкретні суб'єкти статистичного спостереження, завчасну передачу зведених даних окремим особам та інші дії працівників служби, що порушують комерційну таємницю.

Принцип оперативності полягає у тому, щоб забезпечити своєчасний збір і публікацію ринкової інформації для її практичного використання у своїй роботі усіма учасниками ринку.

Принцип повноти полягає у тому, що моніторингу підлягають всі сегменти досліджуваного об'єкту.

Додержання принципу стандартизації необхідне для того, щоб гармонізувати методи збору та номенклатури показників стану досліджуваного ринку для їх однакового розуміння і тлумачення всіма учасниками ринку.

Принцип комплектності переслідує мету комплексного інформаційного обслуговування користувачів статистичною інформацією про стан ринків (огляди і прогнози перспектив їх розвитку), а також подання її у місцевому, територіальному, національному розрізах.

Чим вища ступінь свободи економічного суб'єкту, тим більше інформації необхідно для його успішного функціонування. В такій ситуації необхідні цілеспрямовані зусилля по створенню на нових принципах інтегрованої системи збору, накопичення, аналізу та інтерпретації соціально-економічної інформації про хід та тенденції розвитку різного роду економічних об'єктів, таких, зокрема, як підприємницька діяльність в регіоні, тобто моніторинг послугує необхідним елементом управлінського циклу.

Спостереження та накопичення інформації про підприємницьку діяльність в регіоні необхідне для органів законодавчої та виконавчої влади, регіональних державних органів управління та самоврядування, підприємницького середовища та інвесторів, а також є цікавим для широкого загалу.

Моніторинг ґрунтується на вирішенні трьох основних завдань: методичних, наукових, інформаційних [94, С.7].

Методичні задачі моніторингу полягають у розробці наукових основ, структури і системи показників моніторингу, методів побудови вибірки та інструментарію, які відповідають сучасним умовам і дозволяють отримувати достовірні результати [60;116].

Наукові задачі моніторингу передбачають відслідковування та аналіз діяльності та розвитку економічного об'єкту.

Інформаційні задачі моніторингу - забезпечення достовірною, науковою, об'єктивною інформацією всіх її потенційних споживачів: підприємців, інвесторів, органів державної влади і т.д. для прийняття на її основі необхідних управлінських рішень.

Інформаційно-аналітичне забезпечення розвитку підприємництва в регіоні - сукупність вихідних даних, економіко-статистичних показників та методів їх визначення й аналітичної оцінки, що є основою для прийняття

регіональними органами управління обґрунтованих рішень при визначенні напрямків розвитку підприємництва в регіоні.

Останнім часом в Україні питанням інформаційно-аналітичного забезпечення економічного розвитку регіонів приділяється значна увага. Зокрема, Міністерством економіки та Міністерством фінансів України відповідно до доручення Кабінету Міністрів України від 23.04.2000р. №28/67/2 розроблено та прийнято (№28/51 від 14.03.2000р.) “Положення про критерії визначення пріоритетних видів економічної діяльності” [95, С.122], яке передбачає формування та побудову інформаційно-аналітичного забезпечення державних органів управління (управління територіально-господарських систем та міжрегіональних зв’язків Мінекономіки України, Мінекономіки АР Крим, управлінь економіки, облдержадміністрацій тощо).

Слід у зв’язку з цим зробити відповідні акценти стосовно інформаційно-аналітичного забезпечення підприємницької діяльності як одного із головних напрямків розвитку регіону. Сучасні тенденції підприємницької діяльності обумовлюють ряд регіональних особливостей формування інформаційно-аналітичного забезпечення, які необхідно враховувати при управлінні розвитком підприємництва в адміністративних утвореннях. До головних регіональних особливостей, які слід мати на увазі при формуванні інформаційно-аналітичного забезпечення управління розвитком підприємництва, можна віднести:

- розбіжності в рівнях інвестиційно-господарської активності та результативності господарювання;
- різний зміст та ступінь розвитку складових та визначення інвестиційних переваг регіону.

До основних засад побудови інформаційно-аналітичного забезпечення управління розвитком підприємництва в регіоні можна віднести такі як:

- сприяння використанню місцевих природних, виробничих та трудових ресурсів регіону;

- обґрунтування напрямків розвитку виробничої та соціальної інфраструктури регіону;
- сприяння виробництву експортної або імпортозамінної продукції (товарів, робіт, послуг) у регіоні;
- обґрунтування формування високотехнологічних (наукоємних) виробництв;
- оцінка екологічного навантаження на навколишнє середовище внаслідок господарської діяльності;
- обґрунтування напрямків розвитку малого і середнього бізнесу;
- оцінка чисельності існуючих, перспектив створення нових та модернізації діючих робочих місць тощо.

Названі вище засади інформаційно-аналітичного забезпечення застосовуються диференційовано з урахуванням характеру регіону, наявності території пріоритетного розвитку та спеціальних економічних зон.

Для економічної діяльності зовнішньоторговельних зон необхідно формувати інформацію про:

- сприяння розвитку транспортної системи;
- облаштування території зони;
- розвиток виробничої інфраструктури;
- обслуговування експортно-імпортних операцій та транзитних перевезень.

Для торговельно-виробничих зон інформаційне забезпечення повинно відображати наступні напрямки:

- виробництво експортної або імпортозамінної продукції (товарів, робіт, послуг);
- використання місцевих ресурсів (природних, виробничих, трудових);
- забезпечення структурних зрушень у регіональній економіці;
- збереження існуючих, створення нових та модернізація діючих робочих місць.

Для науково-технічних зон необхідна інформація щодо:

- формування високотехнологічних/наукоємних виробництв;
- використання та розвиток місцевого інтелектуального/науково-технічного потенціалу;
- збереження існуючих та створення нових робочих місць у науково-технічній сфері;
- розвиток виробничої та соціальної інфраструктури.

Інформаційне забезпечення туристично-рекреаційних зон повинно охоплювати:

- залучення та ефективного використання місцевих природних ресурсів туризму і рекреації;
- розвиток сфери послуг для обслуговування туристів і рекреантів;
- розвиток виробництв (промислових, агропромислових тощо), які обслуговують туристично-рекреаційні підприємства;
- розвиток систем транспорту;
- розвиток виробничої та соціальної інфраструктури.

Для територій пріоритетного розвитку, ключовим напрямом яких є розв'язання трудових проблем (трудонадлишкових, з недостатнім розвитком сфери прикладення праці, депресивних тощо) необхідною є інформація про:

- створення трудомістких виробництв;
- збереження існуючих, створення нових та модернізація діючих робочих місць;
- надання переваги тим видам економічної діяльності, які розвиваються переважно за рахунок малого та середнього бізнесу.

Для територій пріоритетного розвитку, основним завданням яких є термінова зміна галузевої структури господарства регіону (унаслідок його моноспеціалізації, потреби примусового згортання деяких виробництв, застарілої/нераціональної структури тощо):

- здійснення перепрофілювання наявних виробничих потужностей;

- сприяння реконструкції виробничого потенціалу.

Інформаційне забезпечення територій пріоритетного розвитку, де необхідно в найкоротший термін задіяти наявний виробничий і ресурсний потенціал, повинно містити інформацію щодо залучення до господарського обігу наявних природних ресурсів та виробничих потужностей, науково-технічного потенціалу, забезпечення їх більш ефективного використання.

Для територій пріоритетного розвитку, які створені в регіонах, де відбулись екологічні, природні чи техногенні катастрофи:

- сприяння розвитку екологічно чистих виробництв;
- зменшення екологічного навантаження внаслідок господарської діяльності;
- модернізація, технічне переоснащення або перепрофілювання наявних виробничих потужностей;
- сприяння реконструкції виробничого потенціалу.

Поряд з тим, при формуванні інформаційного забезпечення пріоритетних видів економічної діяльності в спеціальних (вільних) економічних зонах та територіях пріоритетного розвитку доцільно враховувати перспективні напрями розвитку господарських комплексів окремих регіонів, що визначені на основі комплексного вивчення наявних природно-ресурсного і науково-виробничого потенціалів та забезпечують структурну перебудову економіки України.

З огляду на це, інформаційно-аналітичне забезпечення політики регіонального економічного розвитку повинно забезпечувати:

1. Для Донецької та Луганської областей:

- комплексну реструктуризацію та технічне переоснащення вугільної промисловості;

- структурну перебудову виробничо-територіального комплексу та збалансування розвитку основних галузей спеціалізації з потребами суспільного господарства України;
- технічну реконструкцію перспективних підприємств базових галузей промисловості (чорної та кольорової металургії, хімічної промисловості, машинобудування, енергетики) і розвиток нових галузей (середнього, точного, транспортного машинобудування, електроніки);
- нарощування потужностей легкої та харчової промисловості, ефективне використання відходів виробництва та вторинних ресурсів;
- широке впровадження у виробництво безвідхідних та маловідхідних технологій, переведення підприємств на оборотне водоспоживання;
- суттєве поліпшення екологічної ситуації шляхом перепрофілювання підприємств, упровадження екологічно безпечних технологій, здійснення рекультивації порушених земель, ліквідації териконів, хвосто- і шлакосховищ, відстійників, закладення відпрацьованих підземних просторів тощо;
- інтенсивний розвиток сільськогосподарського виробництва, зокрема тваринництва м'ясо-молочного напрямку, інтенсифікація городництва в приміських зонах;
- збереження існуючих, створення нових та модернізація діючих робочих місць у шахтарських містах і селищах;
- зміцнення матеріальної бази міського транспорту, комунального господарства, забезпечення стабільного водопостачання;

2. Для Сумської та Харківської областей:

- структурну перебудову промисловості, насамперед машинобудування, з метою збільшення виробництва товарів народного споживання, конверсію частини виробничих потужностей підприємств військово-промислового комплексу, зміцнення міжгалузевих виробництв для потреб машинобудування;
 - технічне переоснащення та підвищення ефективності підприємств тракторного і сільськогосподарського машинобудування, автомобільної, електронної та електротехнічної промисловості;
 - створення технопарків (технополісів) у м. Харкові на базі використання його науково-технічного потенціалу та переваг прикордонного розташування;
 - удосконалення спеціалізації сільськогосподарського виробництва, підвищення його товарності та ефективності, розвиток переробних галузей харчової промисловості;
 - зміцнення виробничої інфраструктури, насамперед розширення мережі транспортних комунікацій, зв'язку, подальший розвиток будівельної індустрії, промисловості будівельних матеріалів;
 - пріоритетний розвиток екологічно чистих виробництв, комплексне використання корисних копалин та відходів виробництва, інтенсифікацію лісгосподарського виробництва;
 - поліпшення екологічної ситуації за рахунок будівництва ефективних очисних споруд у басейнах річок Сіверського Донця та Дніпра;
 - забезпечення максимально можливих обсягів видобутку газу, нафти, стабільного водопостачання і раціонального водокористування;
3. Для Київської області:
- структурні зрушення в економіці, спрямовані на посилення її соціальної орієнтованості, прискорений розвиток харчової і легкої

промисловості; докорінну реконструкцію, технічне переоснащення і створення нових потужностей для переробки сільськогосподарської сировини;

- прискорення розвитку машинобудівних галузей - авіабудування, сільськогосподарського машинобудування, електроніки, точної механіки та оптики і конверсію окремих підприємств військово-промислового комплексу;
 - реконструкцію та технічне переоснащення підприємств хімічної промисловості;
 - оптимізацію структури агропромислового комплексу відповідно до кон'юнктури внутрішнього й зовнішнього продовольчих ринків;
 - розв'язання еколого-економічних і соціальних проблем, пов'язаних з ліквідацією наслідків аварії на Чорнобильській АЕС;
 - пріоритетний розвиток наукоємних виробництв, створення на основі науково-технічного потенціалу м. Києва технопарків (технополісів);
 - створення і розвиток у м. Києві міжнародного інфраструктурного центру для розширення міжнародного співробітництва в цій сфері;
4. Для Волинської, Житомирської, Чернігівської областей:
- технічне переоснащення та модернізацію промислових підприємств, зокрема сільськогосподарського машинобудування, приладобудування, видобутку і переробки мінералів, легкої промисловості;
 - створення наукоємних виробництв з випуску електронної техніки, електропобутових та інших товарів для населення;
 - забезпечення обґрунтованої конверсії підприємств оборонного комплексу на виробництво техніки для переробних галузей і сільського господарства, а також побутової техніки;

- подальший розвиток галузей спеціалізації регіону: сільського та лісового господарства, харчової промисловості; забезпечення збільшення обсягів вирощування картоплі, льону та їх ефективного використання; розвиток м'ясо-молочної промисловості на базі використання місцевих ресурсів;
 - прискорення ліквідації наслідків радіаційного забруднення та поліпшення екологічної ситуації, науково обгрунтовану переорієнтацію виробництва продукції рослинництва та тваринництва в умовах радіаційного забруднення сільськогосподарських угідь;
 - подальший розвиток та інтенсифікацію лісогосподарського виробництва;
 - прискорення розвитку соціальної та виробничої інфраструктури; забезпечення продуктивної зайнятості населення;
 - збереження та відродження історико-культурної спадщини;
5. Для Автономної Республіки Крим, Миколаївської, Одеської, Херсонської областей:
- пріоритетний розвиток морегосподарського комплексу, зокрема рибного господарства, забезпечення збалансованої роботи морського портового господарства;
 - комплексне використання рекреаційних ресурсів, розвиток індустрії туризму, відпочинку та лікування;
 - удосконалення галузевої структури промисловості, прискорення розвитку нових наукоємних, екологічно безпечних виробництв, суднобудування та судноремонту, часткову конверсію виробничих потужностей підприємств військово-промислового комплексу;
 - упровадження у промисловість ресурсоощадних технологій, насамперед енерго- та водоощадних;

- досягнення раціональної спеціалізації у харчовій та легкій промисловості, розвиток виноградарства та виноробства;
 - підвищення ефективності та вдосконалення спеціалізації сільського господарства у виробництві зерна, соняшнику, овочів фруктів, а також м'яса та молока;
 - здійснення комплексу заходів щодо розширення площ зрошуваних земель та раціонального використання водних ресурсів;
 - забезпечення Кримського півострова енергоресурсами, переважно за рахунок нетрадиційних екологічно чистих джерел енергії, розв'язання проблем водопостачання та охорони місцевих водних джерел від виснаження і забруднення;
 - освоєння паливно-енергетичних ресурсів шельфової зони Чорного моря;
 - розвиток і раціональне використання біоресурсів Азово-чорноморського басейну;
 - технічне переоснащення та вдосконалення виробничої інфраструктури: транспорту, засобів зв'язку, забезпечення інженерного захисту морського узбережжя;
6. Для Закарпатської та Львівської областей:
- формування у Карпатах високорозвинутого рекреаційно-туристичного та оздоровчо-лікувального комплексів державного і міжнародного значення;
 - структурну перебудову промислового комплексу шляхом підвищення питомої ваги сільськогосподарського й автомобільного машинобудування, електронного та електротехнічного виробництва з використанням сучасних технологій;

- реконструкцію виробництв у хімічній промисловості, впровадження нових технологій, орієнтованих на випуск кінцевої продукції;
- впровадження нових технологій глибокого буріння та комплексної глибокої переробки корисних копалин з метою екологізації та підвищення ефективності паливно-енергетичного комплексу; розширення пошукових і розвідувальних робіт;
- подальший розвиток та інтенсифікацію лісового господарства, лісопромислового комплексу, легкої і харчової промисловості;
- розвиток овочівництва, садівництва, виноградарства, м'ясо-молочного скотарства та вівчарства;
- активний розвиток прикордонної торгівлі та прикордонного співробітництва;
- створення системи протипаводкових споруд на малих річках, розширення площ природоохоронних територій;
- відновлення та розвиток художніх промислів і народних ремесел;
- забезпечення зайнятості населення та підвищення рівня соціального захисту жителів гірських населених пунктів;
- здійснення необхідних природоохоронних заходів з метою зниження рівня техногенної безпеки.

Інформаційно-аналітичне забезпечення управління підприємницькою діяльністю повинно відповідати таким загальним вимогам:

- відповідність меті та цілям створення спеціальних (вільних) економічних зон та запровадження спеціальних режимів інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку;
- узгодженість з програмами структурної перебудови господарського комплексу держави та регіону;

- відповідність середньо- та довгостроковим програмам соціально-економічного розвитку регіону;
- відповідність основним критеріям інформаційно-аналітичного забезпечення підприємництва.

Висновки до розділу

Перенесення центру ваги економічних перетворень у регіони та трансформація ринкових відносин посилили роль підприємництва в розвитку локальних господарських комплексів. Підприємництво виступає каталізатором системних, структурних, циклічних перетворень економічної системи на всіх стадіях відтворення.

Соціально-економічна роль підприємництва в регіоні полягає в розвитку форм власності, що є передумовою політичної стабільності і демократичного розвитку суспільства; забезпеченні реструктуризації економіки; створенні нових робочих місць; зміні суспільної психології та життєвих орієнтирів основної маси населення; формуванні регіональних ринків. Ефективно управляти процесами розвитку підприємства в регіоні неможливо без чітко відпрацьованої системи їх інформаційно-аналітичного забезпечення. Основними суб'єктами інформаційно-аналітичного забезпечення розробки та реалізації планів розвитку підприємництва в регіоні виступають органи державної та відомчої статистики.

Діюча система звітності (статистична, оперативна тощо) не завжди в повній мірі задовільняє потреби органів управління у вихідній інформації про стан та основні тенденції розвитку господарських структур регіону. Тому, часто при організації інформаційно-аналітичного забезпечення розробки та реалізації регіональної політики розвитку підприємництва

використовують кон'юнктурні обстеження, в тому числі й моніторингові, опитування і анкетування.

Інформаційно-аналітичне забезпечення, яке ґрунтується на системному, процесорному та ситуаційному підходах, виступає визначальним чинником при формуванні та прийнятті управлінських рішень стосовно перспектив розвитку підприємництва в регіоні.

Суттєво впливають на формування інформаційно-аналітичного забезпечення підприємницької діяльності регіональні особливості розвитку підприємництва (рівень інвестиційно-господарської активності, наявність та ступінь інвестиційних переваг тощо). Їх оцінка є об'єктивною необхідністю при формуванні поточних та перспективних планів розвитку підприємництва в регіоні.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ІНФОРМАЦІЙНО- АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В РЕГІОНІ

2.1. Порівняння розвитку регіонів як засіб обґрунтування напрямків розвитку підприємництва

В Україні останніми роками з'явився ряд нових науково-інформаційних та інших літературних видань, в яких проводиться порівняння соціально-економічного стану як в адміністративно-територіальних одиницях, так і в регіонах вторинного територіального поділу. Так, зокрема, колектив науковців Інституту регіональних досліджень НАН України пропонує здійснювати порівняння соціально-економічного стану в територіальних областях України за п'ятнадцятьма показниками:

- 1) індекси людського розвитку;
- 2) питома вага населення працездатного віку у загальній чисельності населення, %;
- 3) середньорічний природний приріст населення, тис. осіб;
- 4) середньорічний механічний приріст населення, тис. осіб;
- 5) щільність зайнятих тільки в особистих підсобних господарствах, осіб/кв.км;
- 6) питома вага зайнятих у фермерських господарствах у кількості працюючих в сільському господарстві, %;
- 7) питома вага безробітних у кількості населення працездатного віку, %;
- 8) кількість змішаних продовольчих і непродовольчих торговельних закладів на 1000 чоловік населення;
- 9) середньорічний загальний приріст населення, осіб/рік;

- 10) питома вага населення працездатного віку у загальній чисельності населення, %;
- 11) навантаження населення працездатного віку особами у непрацездатному віці (на 1000 осіб працездатного віку припадає осіб у непрацездатному віці);
- 12) питома вага ріллі у площах фермерських господарств, %;
- 13) середня величина фермерських господарств, га;
- 14) питома вага працюючих у загальній кількості населення, %;
- 15) кількість лікарських закладів на 10000 чоловік населення [17, с.49-65].

За винятком перших двох, решту подано в картографічному вигляді в цілому по Україні, а останні вісім по Львівській області.

Порівняння соціально-економічного стану по районах (регіонах територіального поділу – Центральний, Донеччина, Західний, Придніпров'я, Причорномор'я, Харківщина) здійснюється за двадцяти одним сегментним показником, що згруповані у 5 груп за ознаками, що характеризують питому вагу соціально-економічних районів в Україні, а саме:

- 1) найважливіші показники (до їх складу увійшли: площа території, чисельність населення, вироблений національний дохід, інвестиції, основні фонди, основні виробничі фонди);
- 2) чисельність зайнятих (у матеріальному виробництві, сфері послуг);
- 3) обсяги капіталовкладень (за певні періоди);
- 4) показники соціального розвитку (зокрема, частка районів в т.ч. у основних невиробничих фондах, загальному обсязі матеріальних благ та послуг, сумі грошових доходів);
- 5) питома вага соціально-економічних показників у виробництві валового продукту України (матеріальне виробництво, промисловість, будівництво, сільське господарство, транспорт та зв'язок, торгівля, громадське харчування, матеріально-технічне постачання і збут).

Колектив київських вчених під керівництвом *В.І. Куценко* для комплексної оцінки досягнутого рівня розвитку регіонів або змін у соціально-економічних підсистемах пропонує використовувати синтезовані соціальні індикатори, побудовані на основі набору декількох узагальнених показників, що відображають найважливіші параметри підсистеми [80, С.8].

Інтегрований індекс вище згаданими науковцями розраховується як середнє арифметичне суми індивідуальних нормованих показників, що характеризують досліджувані соціально-економічні підсистеми. А індивідуальний індекс показника представляє собою співвідношення натуральних величин по регіону та в загальному по Україні.

На основі інтегрованих індексів проводилось ранжування регіонів, в результаті якого кожному синтезованому індикатору (інтегральному індексу) був присвоєний ранг від першого до двадцять сьомого, відповідно до кількості адміністративних одиниць. На основі ранжування були виявлені рейтинги регіонів за кожним інтегрованим індексом.

За допомогою рейтингів регіону та їх інтегрованих індексів було проведено групування регіонів з метою типізації їх за рівнем розвитку соціально-економічного середовища. Це дало змогу виявити депресивні регіони, а також оцінити наявний ресурсний потенціал регіонів.

На основі запропонованого підходу вище згаданий колектив авторів розрахував індивідуальні та інтегральні індекси, а також провів ранжування та групування регіонів за наступними характеристиками:

1. Розвиток регіонів за рівнем споживання та станом життєвого середовища

за такими групами показників:

- територіальні відмінності споживчого ринку по регіонах України;
- споживання продуктів харчування по регіонах України;
- стан навколишнього середовища по регіонах України;

- стан умов праці в галузях народного господарства по регіонах України;
 - рівень злочинності по регіонах України;
2. Розвиток системи охорони здоров'я за такими групами показників:
- інфраструктурний та кадровий потенціал системи охорони здоров'я регіонів України;
 - розвиток системи охорони здоров'я матері та дитини по регіонах України;
3. Комплексна оцінка соціально-економічного становища регіонів України проведена за показниками:
- вартість виробленого валового суспільного продукту в розрахунку на душу населення;
 - обсяг промислового виробництва (в діючих цінах підприємств) на одну особу;
 - виробництво товарів народного споживання (продовольчих та непродовольчих) на одну особу у вартісному вимірі;
 - обсяг капітальних вкладень підприємств і організацій усіх форм власності по об'єктах невиробничого призначення в розрахунку на одну особу;
 - кількість зареєстрованих безробітних на 1000 працівників, зайнятих у галузях економіки;
 - середньомісячна заробітна плата 1-ого працівника, зайнятого в народному господарстві;
 - обсяги фактичного виконання видаткової частини місцевих бюджетів у розрахунку на одного жителя регіону.

Порівняльний аналіз економічного стану регіонів займає значне місце в роботах зарубіжних економістів-аналітиків. Колектив російських авторів у складі *Т. Костициної, В. Рябцева* та інших пропонують методологічні

підходи до проведення кон'юнктурних обстежень регіонів з метою виявлення їх інвестиційної привабливості [70, С.78]. Автори вважають, що результати подібних обстежень можуть бути представлені як шляхом узагальнення багатьох часткових показників, що характеризують інвестиційну привабливість регіону, так і шляхом синтезу інтегральних показників, що представляють кожен розділ, до якого входять ці показники.

На думку названих авторів, до набору основних показників, що характеризують інвестиційну привабливість регіону, входять показники:

- протермінована заборгованість по видачі засобів на споживання (її зростання стримує купівельний попит, знижує інвестиційні можливості регіону);
- рентабельність продукції промислових підприємств в прямій пропорції та питома вага збиткових підприємств - в оберненій, впливають на інвестиційні можливості підприємства безпосередньо та інвестиційні можливості регіонів опосередковано через податкову систему;
- розмір грошової емісії (сприяє інфляційним процесам, які є антифакторами інвестування);
- продуктивність праці в промисловості (її вплив на інвестиційну привабливість регіону здійснюється через збільшення фонду нагромадження, фактором якого є зростання виробництва суспільного продукту і національного доходу в розрахунку на одного працюючого);
- обсяг капіталовкладень (послугує безпосередньою характеристикою міри реалізації інвестиційних можливостей регіону);
- чисельність економічно активного населення (визначає рівень інвестиційних можливостей виробничо-ресурсного потенціалу регіону), число зайнятих на малих підприємствах (відображає

величину виробничого потенціалу найбільш динамічного сектору регіональної політики);

- густота населення та багаторічна середня врожайність зернових культур (природно-кліматичний фактор доволі суттєво впливає на ефективність капіталовкладень в сільськогосподарські виробництва, а регіони з високою густиною населення, як свідчить досвід розвинених країн, є найбільш привабливими для інвестування);
- показники прожиткового мінімуму, заробітної плати в процентному співвідношенні до прожиткового мінімуму і грошові доходи на душу населення (відображають потенційні можливості участі населення в формуванні інвестиційних збережень в регіоні);
- число злочинів на 100 тисяч жителів (відображає криміногенну ситуацію в регіонах, погіршення якої серйозно стримує інвестиційну привабливість для бізнесменів і підприємців).

Робоча група з соціальної статистики ООН пропонує в якості показників визначення рівня життя населення на рівні країн: національний дохід на душу населення; частку витрат на харчування в загальних витратах домогосподарств; відносний коефіцієнт смертності, що визначається як відношення числа смертей осіб у віці 50 років і старше до загальної кількості смертей, середню тривалість життя населення, валовий внутрішній продукт на душу населення, загальний фонд споживання населенням матеріальних благ і послуг в т.ч. і на душу населення, показник вільного часу і т.п.

Російські вчені *А. Жандарова* та *Ф. Шиллер* пропонують з метою оцінки соціально-економічної ситуації в регіоні використовувати наступні сім індикаторів, достовірне статистичне наповнення яких, на їх думку, комплексно характеризує соціально-економічну напругу на регіональному

рівні та охоплює різносторонні характеристики соціально-економічної сфери.

До їх числа входять:

- прожитковий мінімум в середньому на душу населення;
- середня заробітна плата (з урахуванням виплат соціального характеру);
- рівень злочинності на 100 тисяч чоловік населення;
- протермінована кредиторська заборгованість на душу населення;
- заборгованість по заробітній платі на душу населення;
- рівень безробіття;
- співвідношення числа безробітних з числом вакансій [37, С.49].

Науковці *В. Кудров* та *В.Тремль* на основі методологічних підходів, що широко застосовуються у західній науковій статистиці для співставлення певних країн, пропонують для такого співставлення наступні макроекономічні показники:

- виробництво та споживання електроенергії;
- вантажооборот на транспорті;
- національний дохід;
- валовий внутрішній продукт;
- обсяг капіталовкладень;
- фонд споживання;
- обсяг виробництва;
- продуктивність праці та ін. [77, С.23].

У цій же праці наведено результати співставлення СРСР і США, отримані американським дослідником *Ремко Коуенховеном* за наступними п'ятьма показниками:

- валова продукція;
- додана вартість;

- зайнятість;
- продуктивність праці по валовій продукції;
- продуктивність праці по доданій вартості.

Статистичне порівняння соціально-економічного стану регіонів за інтегральними показниками здійснюється, як правило, поза межами офіційних статистичних публікацій. По суті, мають місце лише окремі спроби оцінки та порівняння стану регіонів за показниками, які трактуються як інтегральні.

Однією із таких спроб є реалізована колективом авторів під керівництвом *В.І. Куценко* оцінка соціально-економічного стану за допомогою синтезованих соціальних індикаторів, що формуються на основі набору декількох узагальнених показників, що відображають найважливіші параметри підсистеми [80, С.15].

При цьому інтегрований індекс у роботі розраховувався як середнє арифметичне суми індивідуальних нормованих показників, що характеризують досліджувані соціально-економічні підсистеми. А індивідуальний індекс показника представляв собою співвідношення натуральних величин по регіону та в загальному по Україні.

Таким способом розраховано інтегральні індекси:

- стану соціально-економічного розвитку регіону (за 9-ма показниками);
- стану споживчого ринку (за 3-ма показниками);
- споживання населенням продуктів харчування (за 10-ма показниками);
- стану навколишнього середовища (за 4-ма показниками);
- стану умов праці (за 3-ма показниками);
- стану злочинності (за 5-ма показниками);

- стану кадрового потенціалу системи охорони здоров'я (за 12-ма показниками);
- стану охорони здоров'я матері та дитини (за 4-ма показниками).

Для оцінки розвитку соціальної інфраструктури *В. Майорченко*, *В. Огурцов* та *В. Тітова* запропонували розраховувати інтегральні індекси стану розвитку соціальної інфраструктури міст, а саме за напрямками:

- торгівельне обслуговування населення (за 5-ма показниками);
- житловий фонд та його благоустрій (за 6-ма показниками);
- побутове обслуговування населення (за 9-ма показниками);
- забезпеченість населення комунальними послугами (за 4-ма показниками);
- територія міста та охорона навколишнього середовища (за 6-ма показниками);
- транспорт (за 1-им показником);
- зв'язок (за 3-ма показниками);
- освіта (за 3-ма показниками);
- культура (за 6-ма показниками);
- охорона здоров'я (за 7-ма показниками) [86, С.9].

У російському науково-інформаційному журналі «Вопросы статистики» подано порівняння валового регіонального продукту по 79-ти суб'єктах Російської Федерації [20, С.4].

Розрахунок валового регіонального продукту здійснюється за допомогою виробничого методу. ВРП розраховується як сума валової доданої вартості, створеної за звітний період економічними одиницями-резидентами регіональної економіки. В свою чергу, валова додана вартість визначається як різниця між випуском продукції та послуг і проміжним споживанням. На основі ВРП здійснено:

- розподіл груп регіонів (за обсягами ВРП, за чисельністю населення);
- розподіл регіонів (за обсягами ВРП на душу населення в вартісних та процентних вимірниках).

Отримано рейтинг регіонів та проведено їх групування за обсягом виготовленого ВРП.

Прикладом інтегрального показника, що розраховується як середньозважена величина є показник «індикатор напруження».

Складовими індикатору напруження є:

- 1) рівень забезпеченості споживчими товарами;
- 2) рівень злочинності;
- 3) рівень незадоволення комплексом невирішених соціально-політичних, економічних і екологічних проблем.

Міжрегіональні статистичні порівняння соціально-економічного стану регіонів на загальнодержавному рівні і на рівні окремих адміністративних областей значною мірою базуються на офіційних загальнодержавних та регіональних публікаціях. Розглянемо деякі з них.

Статистичний щорічник України [137] подає порівняння соціально-економічного стану Автономної Республіки Крим, адміністративних областей і міст республіканського підпорядкування у 15-ти з 20-ти тематичних розділів збірника.

Порівняння регіонів проводиться у статистичних таблицях як за окремими показниками, так і за сукупністю показників. Найбільшу кількість показників містять статистичні таблиці з міжрегіонального порівняння у галузі сільського господарства (25 таблиць, 49 показників), промисловості (17 таблиць, 37 показників), будівництва і житлових умов населення (21 таблиця, 37 показників) (табл.2.1).

Таблиця 2.1

Інформація про регіони у статистичних щорічниках
європейських країн

Розділи статистичного щорічника	Україна		Польща		Франція	
	Кіль- кість таб- лиць	Кіль- кість показ- ників	Кіль- кість таб- лиць	Кіль- кість показ- ників	Кіль- кість таб- лиць	Кіль- кість показ- ників
Основні геополітичні та економічні характеристики	2	12	–	–	–	–
Організація держави	–	–	3	26	–	–
Найважливіші дані про міста	–	–	4	97	–	–
Найважливіші дані про регіони ¹	–	–	7	127	–	–
Фінанси і кредит	2	5	–	–	–	–
Ціни і тарифи	–	–	1	9	–	–
Матеріально-технічні ресурси	1	6	–	–	–	–
Промисловість	17	37	–	–	6	47
Будівництво	20	35	1	50	–	–
Сільське господарство ²	25	49	7	81	4	30
Транспорт і зв'язок	6	10	–	–	–	–
Торгівля і послуги ³	10	25	–	–	6	49

Продовження табл. 2.1

Розділи статистичного щорічника	Україна		Польща		Франція	
	Кількість таблиць	Кількість показників	Кількість таблиць	Кількість показників	Кількість таблиць	Кількість показників
Економічний розвиток	–	–	–	–	4	32
Зовнішньоекономічна діяльність	–	–	–	–	–	–
Структурні зміни в економіці	6	28	–	–	–	–
Населення ⁴	6	32	3	19	8	61
Зайнятість населення ⁵	9	36	4	35	7	62
Комунальна інфраструктура. Квартири	1	2	7	49	–	–
Якість житла	–	–	–	–	8	55
Доходи населення ⁶	5	10	6	166	–	–
Бідність. Соціальна допомога	–	–	–	–	3	24
Освіта	13	27	–	–	7	56
Наука	–	–	–	–	–	–
Культура ⁷	3	15	–	–	3	25
Медичне обслуговування ⁸	11	29	–	–	5	41
Правопорушення	2	2	–	–	–	–

Продовження табл. 2.1

Розділи статистичного щорічника	Україна		Польща		Франція	
	Кіль- кість таб- лиць	Кіль- кість показ- ників	Кіль- кість таб- лиць	Кіль- кість показ- ників	Кіль- кість таб- лиць	Кіль- кість показ- ників
Природні ресурси та охорона навколишнього середовища	12	25	6	63	–	–
Всього	151	385	49	722	61	482

Примітки: У графі «Розділи статистичного щорічника» наведені розділи вітчизняного і зарубіжних статистичних видань, в яких проводяться міжрегіональні порівняння.

Далі вказані точні назви розділів статистичного щорічника країни:

- ¹ Найважливіші дані про воєводства (Польща);
- ² Сільське і лісове господарство, мисливство. Рибальство (Польща);
- ³ Комерція - сервіс - транспорт (Франція);
- ⁴ Населення. Віросповідання (Польща);
- ⁵ Зайнятість населення і зарплата (Франція). Ринок праці (Польща);
- ⁶ Бюджети домашніх господарств (Польща);
- ⁷ Туризм - культура - спорт (Франція);
- ⁸ Здоров'я (Франція).

Не наводяться статистичні дані з порівнянь регіонів України щодо рівня і динаміки в них цінь, зовнішньо-економічної діяльності і у галузі науки.

Загальна кількість статистичних таблиць з порівняння соціально-економічного стану регіонів у статистичному щорічнику України - 151, кількість показників - 385, більшість з яких наводяться у динаміці за 2, 3 або 5 останніх років (табл.2.1).

У Статистичному щорічнику Польщі [169] міжрегіональні порівняння проводяться у 2-х окремих розділах оглядових таблиць під назвами: «Найважливіші дані про міста з чисельністю населення 200 тисяч і більше осіб» (4 таблиці, 97 показників) і «Найважливіші дані про воєводства» (7 таблиць, 127 показників).

Перелік статистичних показників, віднесених до найважливіших у порівнянні воєводств Польщі, практично співпадає з відповідним переліком українського статистичного щорічника. Виняток і практичний інтерес складають такі показники польського видання як: число домашніх господарств, у тому числі тих, що мають окреме помешкання; число безробітних серед випускників середніх і вищих закладів освіти, деякі інші.

Крім того, в окремих розділах Статистичного щорічника Польщі (у 9-ти з 24-х розділів) проводяться порівняння міст, воєводств і макрорегіонів Польщі за більш деталізованими показниками, що відповідають конкретній тематиці розділу.

За кількістю показників найбільший обсяг порівнянь макрорегіонів Польщі містить розділ «Бюджети домашніх господарств». Зазначений розділ дозволяє провести детальні міжрегіональні порівняння бюджетів домогосподарств, у тому числі за їх типами.

Найбільшу кількість статистичних таблиць з порівняння регіонів Польщі містять розділи щорічника Польщі: «Стан і охорона навколишнього середовища» (6 таблиць, 63 показники); «Сільське і лісове господарство, мисливство. Рибальство» (7 таблиць, 81 показник); «Комунальна інфраструктура. Квартрири» (7 таблиць, 49 показників).

Решта 5 із 9-ти розділів з міжрегіональними статистичними порівняннями («Населення і віросповідання»; «Організація держави»; «Ринок праці»; «Ціни»; «Промисловість і будівництво») містять 3; 3; 4; 1; 1 таблицю і 19; 26; 35; 9; 50 статистичних показників відповідно.

Загальна кількість статистичних таблиць з порівняння соціально-економічного стану регіонів у статистичному щорічнику Польщі - 49, кількість показників - 722, більшість яких наводиться лише за останній рік обліку (табл. 2.1).

У спеціальному статистичному виданні «Франція і її регіони [168] міжрегіональні порівняння проводяться в окремому розділі «Теми регіональні».

Тематика розділів французького видання дещо відмінна від розділів офіційного статистичного щорічника України.

Найбільша увага у французькому виданні «Франція і її регіони» приділена порівнянню регіонів щодо розвитку соціальної сфери і зайнятості населення. Так, розділ «Зайнятість і зарплата» представлений 7-ма таблицями і 62-ма показниками, «Якість житла» - 8-ма таблицями і 55-ма показниками.

Значна увага приділена статистиці домогосподарств з їх розподілом за професійною і соціально-професійною категорією членів.

Новими серед показників є показники прибутку з житла і фіскальних податків.

Практичний інтерес викликають також показники, що висвітлюють інвестиційну діяльність промислових підприємств і показники регіональної міграції та еміграції населення.

Аналіз статистичних таблиць з порівняння соціального та економічного стану регіонів у статистичних щорічниках України, Польщі, Франції дозволяє зробити наступні висновки:

1. За тематикою порівнянь найбільший обсяг статистичних показників містить вітчизняний статистичний щорічник, у якому порівняння регіонів проводиться у 16-ти з 20-ти тематичних розділів;
2. У зарубіжних статистичних виданнях тематика показників, за допомогою яких проводиться порівняння регіонів, значно вужча. Разом з тим, статистичні таблиці з міжрегіонального порівняння за кількістю показників більш інформативно наповнені;
3. Більшість показників, які наводяться у регіональному розрізі в статистичних щорічниках зарубіжних видань стосуються статистичної оцінки зайнятості, якості життя населення і соціального забезпечення, а саме: бюджетів домашніх господарств, комфортабельності житла, медичного обслуговування, освіти, соціальних трансфертів.

Зазначені висновки вказують на доцільність і необхідність більшої інформативності статистичних таблиць в офіційних вітчизняних статистичних виданнях в частині показників бюджетів домашніх господарств, вікової та освітньої структури зайнятості і безробіття, соціального забезпечення у регіональному розрізі.

2.2. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління розвитком підприємництва в регіоні

В умовах трансформації вітчизняної економічної системи у напрямку ринкової моделі господарювання, із виникненням та становленням малого та середнього підприємництва перед українськими вченими, економістами та статистиками повстало питання про формування нових підходів при організації інформаційно-статистичного забезпечення як аналітиків, так і управлінців й керівників різних рангів щодо якісного і своєчасного статистичного відображення стану та динаміки перебігу змін, що

відбуваються сьогодні як в економіці в цілому, так і в підприємстві зокрема, адаптації їх до міжнародних стандартів.

Доречним є вивчення досвіду з цього приводу наших найближчих західних сусідів, перед якими вищезгадана проблема повстала дещо раніше і котрі вже мають перші результати щодо її вирішення. Так, значно більший поступ у питанні адаптації та інтеграції вітчизняної статистики до європейських стандартів має Польща.

Аргументом на користь вищесказаного безперечно є порівняльна оцінка тематичних збірників Львівського та Опольського статистичних управлінь.

Оцінку їх було здійснено за наступними критеріями:

- повнота інформації про кількість підприємств;
- повнота інформації про чисельність працюючих;
- повнота інформації про обсяги виробництва;
- повнота інформації про основні фонди;
- повнота інформації про капіталовкладення;
- повнота інформації про викиди шкідливих речовин;
- повнота інформації про ефективність господарювання;
- захист конфіденційності інформації.

На основі тематичних збірників «Наявність формувань підприємницької діяльності» Львівського статистичного управління [97] та «Przemysl slaska Opolskiego» Опольського воєводства [170] можна дійти наступних висновків:

- хоча кількість таблиць, котрі увійшли до збірника Львівського статистичного управління, складає 33, а в його польському аналізі 24, структурна побудова Опольського збірника, наповненість і динаміка даних, що входять до складу його таблиць, дають більш широке уявлення про стан, структуру, види господарюючих суб'єктів, основні тенденції їхнього розвитку;

- інформація, що подана у польському збірнику складає враження більш сконцентрованої та вдало і наглядно розміщеної, у порівнянні із вітчизняним збірником;
- український збірник відображає у своїй інформації лише дані щодо малих підприємств, кооперативів і спільних підприємств, у той час як польський включає як підприємства малі (до 5-ти чоловік) і середні (від 5-ти до 50-ти чоловік), так і великі (понад 50 чоловік) за польською класифікацією;
- Опольський збірник включає всі галузі виробництва і різні підприємства як за кількістю працюючих, так і за формами власності.

І це логічно, бо підприємницькою діяльністю займаються всі підприємства як малі, так і великі, як державні, так і приватні, адже основною метою діяльності кожного підприємства є отримання прибутку, що полягає у виробництві продукції, здійсненні робіт чи послуг, насамперед тих, що дають більшу прибутковість, тобто сприяють розвитку господарюючого суб'єкта.

У певній мірі перевагою Львівського збірника перед Опольським є те, що в останній увійшли дані лише по промисловості, у той час як до першого увійшли розділи:

- промисловість; будівництво;
- торгівля і громадське харчування, матеріально-технічне постачання і збут, заготівля; посередницька діяльність; побутове обслуговування;
- наука і наукове обслуговування; інші види.

Але, поряд з тим, ці розділи не є достатньо деталізованими, зокрема, у розрізі промисловості.

На основі табл.2.2. «Порівняльна характеристика тематичних збірників» доцільно відзначити яскраво виражену відмінність у поданні та

наповненості інформацією збірників, зокрема, у розділах: «Інформація про кількість підприємств», «Інформація про чисельність працюючих», «Інформація про обсяги виробництва» та по ряду інших. Як вже відзначалось, інформація подана у Львівському збірнику лише по діючих у галузях народного господарства малих підприємствах, кооперативах і спільних підприємствах, а у Опольському – по всіх промислових підприємствах, що господарюють. Тому, з огляду лише на це, можна говорити про недостатню інформативність Львівського збірника.

Таблиця 2.2

Порівняльна характеристика тематичних збірників

«Наявність формувань підприємницької діяльності» (Львів, Україна)	«Przemysl slaska Opolskiego» (Ополе, Польща)
Обсяг збірників (сторінок)	
44	42
Кількість таблиць	
33	24
Середня величина таблиці	
1,21	1,42
Кількість графіків, діаграм	
3	–
Збереження гласності	
Збірник розповсюджується за підпискою	Збірник можна придбати у книжкових магазинах

Продовження табл.2.2

<p>«Наявність формувань підприємницької діяльності» (Львів, Україна)</p>	<p>«Przemysl slaska Opolskiego» (Ополе, Польща)</p>
<p>Своєчасність видання</p>	
<p>Збірник розповсюджений лише через півроку по завершенні звітнього періоду</p>	<p>Збірник був розповсюджений за три місяці до завершення звітнього періоду</p>
<p>Система класифікацій</p>	
<p>Застосована традиційна система класифікації видів економічної діяльності, яка використовувалась у колишньому СРСР</p>	<p>Застосована класифікація видів економічної діяльності, що відповідає міжнародним статистичним стандартам</p>
<p>Повнота інформації про кількість підприємств</p>	
<p>Подається інформація про кількість підприємств лише і окремо щодо:</p> <ul style="list-style-type: none"> - малих підприємств; - кооперативів; - спільних підприємств у галузях народного господарства за останні 5 років та за останній рік у розрізі районів і міст області 	<p>Подається інформація про кількість підприємств за формами власності з градацією чисельності зайнятих за галузями промисловості</p>

Продовження табл.2.2

<p>«Наявність формувань підприємницької діяльності» (Львів, Україна)</p>	<p>«Przemysl slaska Opolskiego» (Ополе, Польща)</p>
<p>Повнота інформації про чисельність працюючих</p>	
<p>Подається інформація про середньо-спискову чисельність працівників лише і окремо щодо:</p> <ul style="list-style-type: none"> - малих підприємств (МП); - кооперативів; - спільних підприємств (СП) <p>у галузях народного господарства за останні 5 років, а по СП лише за останні 2 роки, наведено середньо-спискову і спискову чисельність працюючих та кошти, скеровані на споживання у галузях народного господарства та по районах і містах Львівської області за останній рік, а по МП ще з поділом їх за формами власності</p>	<p>Подається комплексна інформація про чисельність працюючих з градацією:</p> <ul style="list-style-type: none"> - форм власності; - повністю і неповністю зайнятих; - галузей промисловості; - статі працюючих; основного і неосновного місця праці. <p>Подана структура працюючих, зокрема, робітників і неробітників</p>
<p>Повнота інформації про обсяги виробництва</p>	
<p>Подається інформація про виручку (валовий доход) від реалізації продукції (робіт, послуг) за галузями народного господарства,</p>	<p>Подається інформація про обсяги реалізованої продукції: за галузями промисловості; за назвами найважливіших видів продукції та їхню</p>

Продовження табл.2.2

<p>«Наявність формувань підприємницької діяльності» (Львів, Україна)</p>	<p>«Przemysl slaska Opolskiego» (Ополе, Польща)</p>
<p>а також у розрізі районів і міст Львівської області без спільних підприємств; за формами власності – лише по малих підприємствах</p>	<p>частку в загальному обсязі реалізованої продукції тієї чи іншої галузі до випуску аналогічної продукції по країні в цілому; про кількість продукції, що припадає на одного жителя, на одиницю території</p>
<p>Повнота інформації про основні фонди</p>	
<p>Подається інформація про основні фонди, в тому числі виробничі, їхню початкову і залишкову вартість на початок і кінець року за галузями економіки; по містах і районах (по спільних підприємствах лише за залишковою вартістю на початок і кінець року і лише за галузями промисловості)</p>	<p>Подається інформація про початкову і залишкову вартість та ступінь зносу основних фондів у промисловості; структуру основних фондів, класифікацію виробничих автоматизованих процесів та кількість основних фондів, що належать до них. Вся інформація подана в динаміці за 3 роки</p>
<p>Повнота інформації про капіталовкладення</p>	
<p>Інформація наявна про капіталовкладення малих підприємств, кооперативів за галузями економіки в розрізі міст і районів</p>	<p>Подається інформація про капіталовкладення у промисловість за галузями економіки та сферою їхнього використання</p>

Продовження табл.2.2

<p>«Наявність формувань підприємницької діяльності» (Львів, Україна)</p>	<p>«Przemysl slaska Opolskiego» (Ополе, Польща)</p>
<p>Повнота інформації про викиди шкідливих речовин</p>	
<p>Інформація відсутня</p>	<p>Подається інформація про шкідливі викиди пилу і газів, води (як очищеної, так і неочищеної) за галузями промисловості в абсолютних величинах</p>
<p>Повнота інформації про ефективність господарювання</p>	
<p>Інформація відсутня</p>	<p>Подається інформація за галузями промисловості про енергоємність, матеріалоємність, трудомісткість проданої продукції, ступінь зносу та відтворення основних фондів, викиди пилу, газів, води</p>
<p>Захист конфіденційності інформації</p>	
<p>Конфіденційність інформації не збережено. Подається інформація про перелік та суми збитків малих підприємств, акціонерних товариств, кооперативів, які допустили значні збитки за звітний період</p>	<p>Конфіденційність інформації збережено. Інформація, що подається у збірнику, охоплює господарюючі суб'єкти, кількість яких не менше трьох</p>

Порівнюючи інформацію стосовно кількості підприємств, чисельності працюючих, обсягів виробництва, форм і структури представлення інформації і т.д., одразу помітно, наскільки ця інформація повніша і багатогранніша у Опольському збірнику. Сукупність охоплених господарюючих суб'єктів у цьому збірнику теж значно ширша, ніж в українському. Ряд інформаційних даних у вітчизняному збірнику взагалі відсутній у порівнянні з польським аналогом.

Отже, на основі вищенаведеного аналізу збірників можна чітко побачити різницю в інформативності збірників, різний спосіб подання інформації стосовно обсягів виробництва, основних фондів, кількості працюючих і т.д.

Опольський збірник повніший і більш вдало висвітлює розвиток підприємництва у Опольському регіоні, а за обсягом він складає лише 42 стор. проти 44-х стор. у Львівському збірнику. Багато інформації, що наведено в ньому, в українському збірнику взагалі відсутня. Тому, є очевидною актуальність питання про перегляд та вдосконалення діючого українського збірника, пошуку його нової структурної побудови, вияву досконаліших переліків форм і повноти інформації, що необхідна для чіткого уявлення про розвиток і формування підприємницької діяльності у Львівській області.

Раціонально було б при розробці нового чи удосконаленні діючого збірника по підприємницькій діяльності взяти за основу його польський аналог, звичайно, попередньо адаптувавши його до тієї систематизованої інформації, котру збирає Львівське обласне управління статистики.

Отож, на основі вищеприведеної порівняльної оцінки тематичних збірників «Наявність формувань підприємницької діяльності» (Львівська обл., Україна) та «Przemysl slaska Opolskiego» (Опольське воєводство, Польща) можна стверджувати про певну перевагу останнього. Тому є

очевидною важливістю вивчення досвіду зарубіжних країн та шляхів вирішення ними згаданої проблеми, що дозволить зекономити час і кошти, швидше створити повноцінну вітчизняну систему обліку статистичної інформації, а найголовніше сприятиме і створюватиме усі необхідні умови для адаптації та інтеграції вітчизняної статистики до загальноприйнятих європейських стандартів.

Базою для формування інформаційно-аналітичного забезпечення управління розвитком підприємницької діяльності як в державі в цілому, так і окремих її регіонах, виступає, передусім, статистична інформація, що збирається, аналізується та продукується органами Державної статистики різних рівнів. Поряд з тим, вагомим доповненням при створенні відповідного забезпечення виступає й інформація, що акумулюють інші державні структури та відомства у ході реалізації покладених на них функцій (Державна податкова адміністрація, Держмитком та ін.) – тобто інформація, що формується відомчою статистикою. Щодо останньої, то доступ до неї, як в Україні, так і в інших державах, достатньо обмежений, а проведення співставлення та аналізу її з аналогічною, що формують відповідні відомства та установи інших країн, взагалі носить досить умовний характер.

Однією з найбільш поширених та доступних для широкого загалу форм представлення статистичної інформації про стан та динаміку соціально-економічного розвитку як держави в цілому, так і її регіонів зокрема, є офіційні статистичні видання (збірники, бюлетені тощо).

Як свідчить проведений аналіз, інформаційне наповнення офіційних державних статистичних видань («Статистичних щорічників») України, Польщі та Франції є достатньо відмінним.

Так, статистичний щорічник України [137] наводить інформацію про промисловість у 68-ми таблицях, польський статистичний щорічник [169]

подає схожу інформацію у розділі «Промисловість та будівництво» у 14-ти таблицях, а французький [168] – у 6-ти таблицях.

Для оцінки стану та перспективи розвитку є доречним використання наступних статистичних даних, що опубліковані в українському статистичному щорічнику:

- кількість промислових підприємств, що перебували на самостійному балансі, в тому числі за галузями;
- індекси промислової продукції в динаміці та у регіональному розрізі;
- індекси продуктивності праці в промисловості;
- виробництво товарів народного споживання (як продовольчих, так і непродовольчих), в тому числі за видами тощо.

Структурна побудова та перелік показників, що відображають стан промисловості у польському статистичному збірнику доволі схожі на вітчизняний аналог, поряд з тим є певні відмінності:

- розділ «Промисловість» включає й показники, що відображають стан будівництва;
- наведено дані щодо не виготовленої, а реалізованої промислової продукції в динаміці за галузями промисловості;
- структурна побудова статистичного матеріалу відображає, передусім, галузевий розріз;
- наведені дані щодо виробництва та споживання енергоресурсів;
- відсутні дані у регіональному розрізі.

Французький статистичний довідник є дещо відмінним від українського та польського. Зокрема, вся наявна у ньому статистична інформація згрупована у трьох основних розділах:

1. “Перелік регіонів”;
2. “Теми регіональні”;
3. “Європейські регіони”.

Перший розділ містить різносторонню інформацію про загальний стан та динаміку соціально-економічного розвитку кожного регіону (кантону) Франції.

Зокрема, по кожному кантону наведена інформація щодо географічної характеристики регіону, комунікаційної інфраструктури, демографічної ситуації, розташування агломерацій, регіональної індустрії та агропромислового виробництва, валового регіонального продукту, в тому числі за галузевим розрізом, дані про 20 найбільших підприємств індустрії, комерції та сервісу.

У другому розділі наведено більш детальну інформацію про соціально-економічний стан країни у різних напрямках, в тому числі виділено інформацію про промисловість. Зокрема подано показники:

- розподіл підприємств за числом зайнятих (до 50-ти осіб, 50 – 499 осіб, 500 осіб і більше);
- промислова додана вартість по окремих групах товарів;
- розподіл промислової валової доданої вартості за галузями промисловості та ін.

Динаміка показників охоплює, як правило, 1–2 роки.

У розділі «Європейські регіони» наведено основні показники соціально-економічного розвитку західноєвропейських держав та Франції.

Щодо інформаційного відображення перебігу підприємницької діяльності у сфері сільськогосподарського виробництва, то структурна побудова та перелік показників у вітчизняному щорічнику та в його польському й французькому аналогах теж має певні відмінності.

Найбільшу кількість статистичної інформації представлено в українському збірнику. Кількість таблиць, що представлена у даному розділі складає 50 проти 28-ми у польському та 4-х у французькому.

У вітчизняному збірнику представлено інформацію про стан рослинництва та тваринництва, матеріально-технічної бази, структурні

зміни в сільськогосподарському виробництві, розвиток приватного сектору та ін.

Зокрема представлена інформація щодо:

- обсягів виробництва продукції сільського господарства, в т.ч. продукції рослинництва та тваринництва;
- площі сільськогосподарських угідь, зрошувальних та осушувальних земель;
- виробництва деяких найважливіших продуктів рослинництва та тваринництва;
- виробничих основних фондів, фондоозброєності та фондозабезпеченості та ін.

Деякі показники представлені у регіональному розрізі.

У польському статистичному збірнику у розділ «Сільське господарство» увійшла також інформація про мисливство та рибальство, а також показники стану та розвитку лісового господарства. (Дані щодо лісового господарства в статистичному щорічнику України входять до розділу «Природні ресурси та охорона навколишнього середовища»).

До основних показників, що представлені у даному розділі польського статистичного збірника увійшли:

1. Площа сільськогосподарських угідь, у тому числі засіяна, і за видами господарств;
2. Урожайність деяких сільськогосподарських культур, у тому числі за видами господарств;
3. Поголів'я худоби на 100 гектарів угідь, у тому числі за видами господарств;
4. Закупівля сільськогосподарської продукції на 1 гектар угідь, у тому числі за видами господарств;
5. Використання електроенергії і добрив, у тому числі за видами господарств;

6. Продаж концентрованих кормів, у тому числі індивідуальним господарствам;
7. Кількість тракторів, у тому числі в індивідуальних господарствах;
8. Кількість мисливських звірів деяких видів;
9. Відстріл деяких мисливських звірів;
10. Поверхня лісових ґрунтів і лісистість.

Більшість даних представлено в динаміці за п'ять років, подано ілюстративний матеріал (діаграми, гістограми, карти), у якому співставлено окремі показники сільського і лісового господарства Польщі з іншими країнами Європи, в тому числі з Україною.

Сільське господарство у французькому щорічнику представлено, як вже відзначалося, 4-ма таблицями. Значна частина інформативного матеріалу, що не увійшла у даний розділ, представлена у розділі “Перелік регіонів”. Наведені короткі коментарі та пояснення до кожної з представлених таблиць. Усі дані представлені лише за один рік. Дані таблиці містять інформацію щодо:

1. Площі землі, яка використовується в сільському господарстві, у тому числі під сільськогосподарське виробництво;
2. Площі орних земель і земель, які постійно обробляються під культури;
3. Виведення тварин (у млн. голів за видами);
4. Площі, засіяної під сільськогосподарські культури, у тому числі за видами культур.

Інформаційне відображення стану та розвитку підприємницької діяльності у сфері торгівлі та послуг у державних статистичних щорічниках України, Польщі та Франції характеризується теж деякими відмінностями, зокрема, переліком показників, що представлені та структурною побудовою вихідної інформації. Найбільший за обсягом поданої інформації є вітчизняний збірник (30 таблиць), він містить показники, що характеризують:

1. Роздрібний товарообіг, в тому числі:
 - в розрахунку на душу населення (продовольчі і непродовольчі товари, інші товари);
 - у регіональному розрізі;
 - за формами власності;
 - за територіальним розміщенням (торгівля у міських поселеннях та сільській місцевості);
 - за структурою товарообігу (роздрібна торгівля та громадське харчування);
 - за товарною структурою товарообігу;
2. Продаж:
 - продовольчих товарів;
 - алкогольних товарів та тютюнових виробів;
 - товарів культурно-побутового і господарського призначення, в т.ч. в сільській місцевості;
 - лісних і будівельних матеріалів;
3. Діяльність підприємств роздрібної торгівлі та громадського харчування – кількість підприємств, в т.ч.:
 - за видами (магазини, кіоски і т.д.);
 - за формою власності;
 - за територіальним розміщенням (у міських поселеннях та сільській місцевості);
 - у регіональному розрізі;
4. Торгову площу магазинів і кількість місць на підприємствах громадського харчування (у регіональному розрізі);
5. Платні послуги за видами і т.д.

Інформаційне відображення діяльності підприємницьких структур сфери торгівлі у польському статистичному щорічнику подається через показники, що характеризують:

1. Продаж продовольчих та непродовольчих товарів;
2. Площу закладів торгівлі та складських приміщень;
3. Динаміку реалізації окремих продовольчих товарів в 9-ти найбільших містах Польщі;
4. Реалізацію неспоживчих товарів та послуг;
5. Ціни за одиницю окремих продовольчих та непродовольчих товарів, вартість надання деяких послуг (в динаміці за п'ять років).

Французький аналог представляє інформацію про діяльність підприємницьких структур у сфері торгівлі та надання послуг розділом, що має назву “Комерція. Сервіс. Транспорт.” До нього, окрім показників, що характеризують торгівельну сферу, увійшли дані щодо зайнятості, консультаційної допомоги підприємствам, банківської діяльності, перевезень та транспортної мережі, дорожньої циркуляції (кількість автомобілів за видами, дорожньо-транспортні пригоди).

Інформація щодо торгівельної діяльності представлена даними по роздрібній торгівлі у регіональному розрізі, зокрема, показниками:

1. Обсяг реалізованої продукції, в т.ч. продуктів;
2. Площа закладів торгівлі продовольчими товарами;
3. Площа закладів торгівлі непродовольчими товарами;
4. Обсяг споживання продуктів харчування, в т.ч. на квадратний метр території.

Для управління розвитком підприємництва в регіоні державними регіональними органами влади та місцевого самоврядування необхідна

інформація, що відображає соціальний розвиток регіону. Адже, соціальний розвиток та розвиток підприємництва є взаємообумовлюючими процесами.

Покращення соціального стану в регіоні сприяє активізації підприємницької діяльності, зростанню надходжень зовнішніх інвестицій в регіон, стимулюванню підприємницької ініціативи у населення тощо.

Поряд з тим, стабільний розвиток підприємництва в регіоні є вагомим чинником соціального розвитку, оскільки значна частина податкових надходжень до державного та місцевого бюджетів від суб'єктів підприємництва спрямовуються на забезпечення розвитку соціальної сфери, створюються нові робочі місця, спадає соціальна напруженість в регіоні, зростає загальний рівень добробуту населення.

Тому для суб'єктів управління необхідна інформація про стан та тенденції соціального розвитку регіону, яка сприяє прийняттю адекватних управлінських рішень щодо розвитку підприємництва в регіоні.

Інформаційне відображення соціального стану регіонів у вітчизняному [137], польському [169] та французькому [168] статистичних збірниках має певні відмінності, передусім, в частині їх структурної побудови та переліку показників, що наведені в них (табл. 2.3).

Як видно із наведеної таблиці, групування інформації, що характеризує соціальний розвиток як країн, так і їх регіонів первинного поділу, у статистичних щорічниках є дещо відмінним. Щодо структурної побудови та переліку показників, що увійшли до головних вище названих розділів, то ця тенденція відстежується ще чіткіше, відповідно й регіональні органи управління при формуванні й реалізації соціальної політики в регіоні володіють дещо відмінним інформаційним забезпеченням, зокрема в сфері наповнення його статистичними даними.

Таблиця 2.3

Основні розділи статистичних щорічників окремих європейських країн, які містять інформацію про соціальний розвиток регіонів

Україна	Польща	Франція
Інформація про соціальний розвиток (Основні розділи статистичних щорічників)		
1. Населення	1. Організація держави	1. Населення
2. Зайнятість населення	2. Найважливіші дані про міста	2. Зайнятість населення і заробітна плата
3. Доходи населення	3. Найважливіші дані про регіони	3. Якість житла
4. Освіта, наука, культура	4. Ринок праці	4. Бідність. Соціальна допомога
5. Медичне обслуговування	5. Віросповідання	5. Освіта
6. Правопорушення	6. Комунальна інфраструктура. Квартири	6. Туризм. Культура. Спорт.
	7. Бюджети домашніх господарств	7. Здоров'я

Як вже відзначалось (параграф 2.1), інформація щодо соціальної сфери життєдіяльності як в державі, так і в регіонах зокрема, в українському статистичному збірнику зосереджена в розділах:

- населення;
- зайнятість населення;
- доходи населення;
- освіта, культура, наука;

- медичне обслуговування;
- правопорушення.

Загальна кількість представлених показників 116.

Інформація щодо демографічної ситуації та зайнятості населення представлена у розділах “Населення” та “Зайнятість населення”. Зокрема, у першому представлені дані щодо кількості та розподілу населення за віком, статтю, наявність пенсіонерів, в т.ч. у регіональному розрізі, структури пенсіонерів (за віком, інвалідністю, вислугою років тощо), шлюбів та розлучень, народжуваності, смертності та приросту (зменшення) населення; дитячої смертності, причин смертності тощо.

У розділі “Зайнятість населення” представлено дані щодо чисельності зайнятих у всіх сферах економічної діяльності, трудових ресурсів та їх складу, середньомісячної кількості робітників та службовців, вивільнення працівників, в тому числі за категоріями, попиту та пропозиції робочої сили на ринку праці тощо.

Важливим аналітичним матеріалом для розробки напрямків соціальної політики в регіоні є статистичні показники, що представлені у розділі “Доходи населення”. Так, на їх основі можливо визначити стан матеріального добробуту населення в тому чи іншому регіоні. Тут наведено інформацію про середньомісячну заробітну плату робітників та службовців, оплату праці в сільськогосподарському виробництві, кількість сімей, що отримали субсидії, в т.ч. за видами субсидій, кількість, суму та середній розмір вкладів населення в установах комерційного Ощадбанку України тощо.

У розділі “Освіта, наука, культура” представлено інформацію про: кількість постійних дошкільних закладів освіти і в них дітей; кількість середніх закладів освіти і в них учнів; кількість, ємність дитячих оздоровчих таборів, у тому числі число дітей, які в них відпочивають; випуск

кваліфікованих робітників; кількість вищих закладів освіти I–IV рівнів акредитації і в них студентів та ін.

Важливою для управління соціальним розвитком регіону є інформація, що наявна у розділі “Медичне обслуговування” вітчизняного статистичного щорічника. Так, зокрема, в ньому наведено інформацію про: кількість лікарів усіх спеціальностей та середнього медичного персоналу, ємність амбулаторно-поліклінічних закладів, кількість потерпілих та загиблих на виробництві, кількість вперше визнаних інвалідами і т.п.

При вивченні питань криміногенної та соціальної напруженості в регіоні органами державного регіонального управління не залишиться без уваги й інформація про правопорушення в регіоні. Так, статистичний щорічник у розділі “Правопорушення” подає інформацію щодо кількості зареєстрованих злочинів за окремими видами, складу засуджених, кількості та складу підлітків, які перебували на обліку в кримінальній міліції у справах неповнолітніх та ін.

Польські органи державної статистики проводять збір, обробку та аналіз статистичних даних, що характеризують соціальну сторону життєдіяльності регіону.

Інформація про соціальний стан та розвиток окремих регіонів Польщі дещо різниться від тієї, що продукують та надають органам державного регіонального управління вітчизняні органи статистики.

У статистичному щорічнику Польщі у розділі “Організація держави” наведено інформацію про кількість депутатів гмін, у тому числі за віком, а також про зайнятість і доходи у територіальних органах воєводств тощо. Це, зокрема, дозволяє проводити різного роду аналітичні розрахунки та співставлення на предмет визначення рівня якості регіонального управління і т.п.

Наведено також найважливіші дані про окремі міста та регіони (демографічні показники розвитку, заклади освіти, культури, оздоровлення

на одного жителя; споживання окремих продуктів харчування, споживання енергоресурсів тощо).

Розділ “Ринок праці” наявною в ньому інформацією значною мірою схожий на розділ вітчизняного статистичного збірника “Зайнятість населення”, поряд з тим він містить показники, які у вітчизняному аналозі не знайшли інформаційного відображення. Це, зокрема, чисельність економічно активного населення, у тому числі професійно зайнятих, безробітних та зайнятих не за фахом; чисельність і рівень безробіття, у тому числі серед жінок і випускників закладів освіти та ін.

У розділі “Бюджети домашніх господарств” наявна інформація про:

- кількість домашніх господарств, у т.ч. за видами;
- працюючих із статусом робітників;
- працюючих, які володіють підсобним селянським господарством;
- селян, що працюють на власному підприємстві;
- пенсіонерів та інвалідів;
- осіб, що утримуються із нетрудових доходів та ін.

Також подано статистичні дані про чисельність зайнятих, структуру та середньомісячний дохід домашніх господарств; середньомісячні видатки та середньомісячне споживання деяких продуктів харчування однією особою в домогосподарстві; забезпеченість домогосподарств предметами тривалого користування.

У вітчизняному статистичному збірнику вище названа інформація відсутня.

Цікавою при формуванні соціальної політики в регіоні є інформація, що представлена у розділі “Комунальна інфраструктура. Квартрири.” В ньому представлені дані про:

- заборгованість по сплаті житлових кредитів у кооперативних будинках;
- квартири, здані до використання:

- кількість квартир у будинках кооперативних, комунальних, індивідуальних та підприємств;
- житлова площа квартир, у тому числі в індивідуальних будинках і в розрахунку на 1-ну квартиру;
- житлові помешкання: кількість квартир, кімнат (всього і на 1-ну особу), житлова площа (всього і на 1-ну особу);
- кількість квартир у багатоповерхових будинках, у тому числі у власності комунальній та підприємств та ін.

Інформаційне відображення соціального стану регіонів (кантонів) у французькому статистичному збірнику має певні відмінності від вітчизняного та польського не лише в структурній побудові, але й в переліку представлених показників.

Зокрема, у розділі “Населення” наведені дані щодо:

- чисельності населення за останні 5 років, а також її прогноз до 2010 року;
- чисельності новонароджених за останні роки, у тому числі поза шлюбом і на 1000 жителів;
- коефіцієнту плідності жінок, у тому числі за віковими групами;
- міжрегіональної міграції та ін.

Заслуговують на увагу при побудові інформаційного забезпечення соціальної політики розвитку регіону показники розділу “Зайнятість населення і заробітна плата”. Ось лише деякі з них:

- чисельність зайнятого населення, у тому числі частка найманих і ненайманих працівників;
- кількість безробітних, у тому числі серед осіб віком менше 25-ти років, жінок;
- частка економічного активного населення за віковими групами (16–24, 25–49, у тому числі жінки у віці 25–49, 50–65 років);
- частка іноземців серед зайнятих;

- частка зайнятих у суспільному секторі, у тому числі за видами, на 100 жителів і на 100 зайнятих.

Окрім цього, подано інформацію щодо:

- чисельності зайнятих і заробітної плати на приватних підприємствах та напівсуспільних, у тому числі середньорічна зарплата;
- професійної кваліфікаційної структури зайнятих на приватних і напівсуспільних підприємствах (інтелектуальні; посередницькі професії; службовці; робітники, у тому числі кваліфіковані).

Типовими також є лише для французького статистичного збірника й показники розділу “Якість житла”. Вони надають інформацію про соціальне становище регіону в наступних напрямках:

- кількість житлових будинків, у тому числі індивідуальних, приватних, постійно заселених, незайняте житло;
- обсяг незавершеного будівництва житла;
- середня продажна ціна нового житла;
- обладнання житла предметами тривалого користування;
- прибуток з житла, у тому числі в розрахунку на 1-го жителя;
- розмір фіскальних податків на житло й інше майно.

Щодо інформаційного відображення освітнього потенціалу регіонів (кантонів), то заслуговує на увагу наступна інформація:

- кількість виданих технічних дипломів у навчальному році, у тому числі CAP, BEP, PTS; частка успішного навчання;
- кількість бакалаврів технологічних спеціальностей і бакалаврів професійного спрямування;
- кількість і частка студентів у навчальному році, які вчаться в університетах, школах-інтернатах, комерційних школах;
- кількість викладачів суспільних наук, у тому числі за віком (до 30-ти років, старші 50-ти років);

- кількість учнів у навчальному році, у тому числі по відношенню до населення у віці 16 – 25 років і за рівнями навчання та ін.

У розділі “Туризм. Культура. Спорт.” представлено інформацію про:

- кількість готелів, їх вмістимість, плату за ніч;
- кількість кемпінгів, їх вмістимість, плату за ніч;
- кількість місць з ночівлею у сільській місцевості;
- кількість історичних пам’яток, музеїв, бібліотек (у тому числі кількість книг, виданих на 1-го жителя);
- кількість спортсменів на 10 тис. жителів, в тому числі за різними видами спорту та ін.

Корисною для формування та реалізації соціальної політики в регіоні, зокрема у сфері соціального захисту населення, є інформація, що міститься у розділі “Бідність. Соціальна допомога.” французького статистичного збірника. Більшість показників, що увійшли до складу даного розділу у вітчизняному та польському статистичному збірникику невідображені. Це, зокрема:

- кількість осіб у важкому становищі, у тому числі безробітні;
- кількість осіб, які отримують допомогу;
- кількість установ соціального захисту, у тому числі для дітей та дорослих;
- витрати на соціальну допомогу, у тому числі за джерелами витрат і призначенням (для матерів з дітьми, осіб похилого віку, осіб без постійного житла).

2.3. Сучасні особливості інформаційно-аналітичного забезпечення поточного та перспективного планування розвитку підприємництва

Нами було проведено оцінку стану інформаційно-статистичного забезпечення Львівської обласної державної адміністрації та формулювання напрямків його вдосконалення.

У результаті проведеного анкетного опитування виявлено, що:

- підрозділи обласної державної адміністрації не в достатній мірі мають можливість користуватися статистичною інформацією (свідченням цього є прохання ряду відділів галузевих управлінь щодо надсилання їм статистичних збірників);
- лише на 47% задовольняються потреби підрозділів облдержадміністрації у статистичній інформації, яка необхідна для виконання функціональних обов'язків;
- майже всі підрозділи облдержадміністрації (95%) проводять власні статистичні роботи, тобто займаються обробкою, накопиченням і передачею статистичної інформації. Понад 70% респондентів власними силами здійснюють прогнозування показників розвитку підопічної галузі соціально-економічного комплексу області.

Працівники облдержадміністрації мотивують потребу в додаткових статистичних роботах, які вони проводять, необхідністю:

- термінового задоволення потреб в інформації, запити на яку поступають з директивних органів управління, різноплановістю цих запитів і відсутністю відповідних даних в статистичних збірниках;
- розробки прогнозів стану господарської і соціальної діяльності в регіоні;
- контролю за економічною діяльністю провідних підприємств, які є основним джерелом наповнення бюджету області. Зокрема, 41-не

підприємство області формує 70% бюджетних поступлень. Виходячи з цього, працівники облдержадміністрації орієнтуються на аналіз роботи саме цих підприємств. Щодо цих підприємств збираються і аналізуються дані про оборотні кошти, забезпеченість договорами, заробітну плату, плинність кадрів, матеріали тощо. А такі дані статистичними органами, на жаль, не надаються.

Понад три чверті респондентів назвали основною причиною проведення власних статистичних робіт неповноту інформації, третина – неточність інформації у статистичних збірниках, одна шоста – несвоєчасність подання статистичної інформації.

Майже 82% опитаних у своїй роботі найчастіше використовують статистичні дані, що характеризують соціально-економічне становище області, далі за значимістю відзначено статистичні дані про:

- фінанси – 70%;
- працю – 72%;
- промисловість, сільське господарство, капітальне будівництво, зовнішньоекономічну діяльність – 52%;
- житлово-комунальне господарство і споживчий ринок – 50%;
- технічний прогрес, транспорт, зв'язок – 42%;
- матеріальні ресурси – 47% респондентів.

Більше половини респондентів пропонують доповнити відповідні розділи статистичних публікацій, які вони використовують у своїй роботі, додатковими показниками, а також вдосконалити статистичні форми.

Підрозділи облдержадміністрації висловили ряд побажань щодо доповнення та введення у статистичний щорічник нових показників, що характеризують: екологію, демографічний стан, здоров'я населення, впровадження земельної реформи, хід приватизації, фондовий ринок України.

У розділі “Соціально-економічне становище області” пропонується подавати додаткову статистичну інформацію про:

- фонд споживання та фонд оплати праці по районах;
- заборгованість установ бюджетної сфери із заробітної плати та інших соціальних виплат (за інформацією отриманою від установ).

Розділ “Споживчий ринок” пропонується доповнити інформацією, яка б відображала:

- рівень споживання на душу населення;
- кількість мешканців області, яким державою надаються пільги (конкретно по категоріях).

А також у цьому розділі подавати статистичні дані щодо характеристики напрямків:

- гуртова торгівля;
- роздрібна торгівля;
- громадське харчування з поділом показників діяльності об’єктів торгівлі та громадського харчування, заснованих як юридичними, так і фізичними особами;
- ринки;
- побутове обслуговування.

У розділі “Зовнішньоекономічна діяльність” пропонується подавати інформацію про “ввіз – вивіз” товарів як у розрізі товарних груп та підгруп товарної номенклатури, так і за географічною структурою, у грошовому виразі і в натуральних показниках.

Розділ “Сфера послуг” пропонується доповнити переліком об’єктів малого і середнього бізнесу – новозбудовані, пристосовані і реконструйовані (переробні підприємства, підприємства сервісного обслуговування і т.п.).

Розділ “Сільське господарство” пропонується доповнити даними про: прогнози посівної площі цукрового буряка, зерна і т.д. Пропонується

розширити сферу охоплення статистичною звітністю господарств приватного сектора (збільшити кількість спостережуваних сімей в районах, де вони є, передбачивши на це виділення коштів, і відкрити мережу опитування в районах, де вони зовсім відсутні).

У публікаціях про реалізацію сільськогосподарської продукції пропонується подавати реалізацію продукції та її вартість у розрізі: дрібнотоварні виробники, фермери і індивідуальні господарства.

Пропонується розширити склад показників, які характеризують агропромисловий комплекс. Зокрема, ввести показники про обслуговуючі галузі агропромислового комплексу, про капіталовкладення в сфері АПК.

Розділ “Промисловість” пропонується доповнити показниками про обсяг товарної продукції в діючих і порівняльних цінах по галузях промисловості – помісячно, з початку року. Інформацію про товари народного споживання подавати у відпускних цінах по галузях – помісячно, з початку року.

Пропонується ввести у всіх статистичних публікаціях показники, що характеризують фінансові результати та стан розрахунків підприємств галузей промисловості, передбачивши висвітлення питань, пов’язаних з простроченням платежів, заборгованістю перед бюджетом та пенсійним фондом, розрахунками за спожиті електроенергію і газ, станом розрахунків заготівельних організацій за прийняту сільськогосподарську продукцію.

Пропонується:

- окремим статистичним збірникам висвітлювати статистичні дані про розвиток цукрової промисловості;
- подавати інформацію про “ввіз – вивіз” товарів у розрізі товарних груп та підгруп товарної номенклатури як у грошових, так і в натуральних показниках;

- подавати інформацію про перелік медичних закладів недержавних форм власності, зміну матеріального стану населення, зміну реальної міграції населення у межах держави і області;
- подавати інформацію про стан банківської системи області з характеристикою кредитних вкладень у господарство регіону, стан платіжної дисципліни, розмір статутних фондів, прибутків тощо;
- подавати інформацію щоквартально про кількість діючих у регіоні товарно-фондових бірж, малих підприємств, інвестиційних компаній та фондів, довірчих товариств, страхових компаній, спільних підприємств, кооперативів;
- подавати інформацію про відсоток інфляції наростаючим підсумком з початку року.

Щодо удосконалення форм статистичної звітності пропонується:

- відновити звітність по міжрегіональному ввозу і вивозу сільськогосподарської продукції і товарів її переробки;
- відображати в щомісячній звітності заготівлю молока, м'яса від приватного сектору;
- у звіті з праці Ф-ІПВ місячне вибіркоче обстеження заробітної плати і показника “Відпрацьовано людино-годин” проводити раз на рік;
- у звітній формі 1-Л (ліс) у зв'язку із введенням показників “Реалізація продукції” та “Обсяги бартерних операцій” перенести терміни подання статистичної звітності.

Щодо розвитку співпраці між облстатуправлінням та підрозділами облдержадміністрації пропонується:

- використання електронної пошти для передачі та оперативного отримання необхідної інформації підрозділами облдержадміністрації від облстатуправління і навпаки;
- обмін інформацією через комп'ютерні дискети;

- проведення спільних науково-інформаційних семінарів за участю облстатуправління та підрозділів облдержадміністрації.

Висунуто прохання скоротити термін підготовки статистичних публікацій (зокрема, головне управління сільського господарства і продовольства просить скоротити термін публікації матеріалів щодо посівів сільськогосподарських культур та ін.).

Висловлена пропозиція щодо проведення спільних перевірок суб'єктів господарської діяльності відповідними підрозділами облдержадміністрації і облстатуправління, особливо щодо видання дозволів на будівництво промислових об'єктів, наявне прохання про щомісячне представлення дислокації торгівлі, громадського харчування, платних послуг, гуртівень.

Недоліків, що мають місце в інформаційно-статистичному забезпеченні обласної державної адміністрації, на наш погляд, можна позбутися спільними зусиллями Львівської облдержадміністрації та Держкомстату України в особі обласного управління статистики. Зокрема, в терміновому порядку слід підвищити технічну (в т.ч. комп'ютерну) оснащеність підрозділів обласних управлінь і районних відділів статистики.

Доцільно змінити схему розповсюдження статистичних публікацій. На наш погляд, це розповсюдження слід здійснювати через книжковий кіоск, що розміщений у приміщенні облдержадміністрації. При цьому, облдержадміністрація могла б взяти на себе оплату частини вартості таких публікацій (40–50%). Позитивним моментом цього буде те, що такий спосіб розповсюдження статистичної інформації сприятиме підвищенню її якості, бо державні статистичні служби намагатимуться виготовляти таку інформаційну продукцію, яка користуватиметься попитом у користувачів, властиво управлінців обласного рівня.

Важливим є питання підвищення достовірності статистичної інформації. Вирішення цього питання безперечно вимагає участі

Держкомстату України. Необхідно впроваджувати сучасні методи збору й обробки інформації на обласному, а особливо на районному рівнях.

Актуальним залишається питання удосконалення форм та методів представлення статистичної інформації, що надається місцевим органам управління. Потрібно, на наш погляд, розширити склад показників, за допомогою яких можна було б оцінювати ефективність соціально-господарських рішень та проводити аналіз використання місцевих природно-сировинних ресурсів.

Висновки до розділу

Економіко-статистичні порівняння соціально-економічного стану регіонів є важливою складовою процесу формування інформаційно-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю в регіоні. Значна частина вітчизняних та зарубіжних науковців, економістів, аналітиків, статистиків пропонують використовувати з цією метою групові (індивідуальні) й інтегральні індекси. Перші відображають загальні аспекти соціально-економічного розвитку регіону, а другі ж в загальному характеризують стан та динаміку розвитку економічних процесів, що дає можливість здійснювати порівняння, проводити аналіз та виявляти основні тенденції розвитку підприємництва.

Як свідчить проведений аналіз, інформаційне відображення соціально-економічного розвитку регіонів у вітчизняних та зарубіжних офіційних статистичних публікаціях має значні відмінності. Так, зокрема, статистичний щорічник України містить більший обсяг статистичних показників порівняно з аналогічними статистичними збірниками Польщі та Франції. Поряд з тим, структурна побудова останніх інформативно наповненіша, а більшість показників, які представлені в них порівняно з

вітчизняними інформаційними джерелами, зорієнтовані на відображення соціальних аспектів розвитку регіону.

Значний обсяг інформації, необхідної для формування та реалізації політики розвитку підприємництва в регіоні, органи місцевої влади вимушені формувати самостійно. Це обумовлено недостатньою повнотою, несвоєчасністю надходження, а інколи й неточністю статистичної інформації, що представлена у статистичних збірниках.

Значна кількість виробників політики розвитку підприємництва в регіоні вважає за необхідне доповнити наявну економіко-статистичну інформацію додатковими показниками, а також вдосконалити наявні форми звітності, на основі яких формується первинна інформація, яка є важливою складовою системи інформаційно-аналітичного забезпечення розробки та реалізації політики розвитку та активізації підприємницької діяльності.

РОЗДІЛ 3

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМНИЦТВА В РЕГІОНІ НА ОСНОВІ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

3.1. Методологічні положення щодо вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку підприємництва в регіоні

Організація та розвиток підприємницької діяльності в регіоні є одним з визначальних чинників, що забезпечують економічний розвиток регіону. З огляду на це, державним органам влади, що формують політику економічного розвитку регіону необхідна інформація про стан, динаміку та перспективи розвитку суб'єктів підприємництва, що проводять свою економічну діяльність на території регіону. Підприємці ж, при організації інформаційного забезпечення власного бізнесу, потребують інформації від органів місцевого самоврядування.

При організації власного бізнесу кожен підприємець повинен володіти певною інформацією, що допомогла б йому вирішити поставлені перед собою завдання.

Перед усім підприємцю необхідна інформація щодо:

- стану та кон'юнктури ринкового середовища, в якому він планує здійснювати свою діяльність;
- законодавчого регулювання обраного виду та предмету підприємницької діяльності;

- вибору організаційної структури та форми власності для організованого бізнесу.

Підприємцю чи групі підприємців при організації власної справи необхідно вирішити ряд питань:

1. Підготовчі (вибір виду та предмету діяльності; обрання форми власності (приватна, колективна), визначення територіального розміщення офісу, торговельних, виробничих чи інших приміщень);
2. Реєстраційні (реєстрація новоствореної підприємницької структури (в реєстраційній палаті, управлінні статистики і т.д.), виготовлення штампів, печаток; відкриття розрахункового рахунку в банку; отримання необхідних ліцензій, патентів, дозволів);
3. Організаційні (укладання договорів з комунальними службами щодо забезпечення суб'єкта підприємництва електроенергією, водою, газом, теплом і т.п.; налагодження телефонного, мобільного та ін. зв'язку з оточуючим середовищем; оптимальне розміщення машин, устаткування, обладнання, виходячи з наявних приміщень; підготовка та запуск виробництва, якщо таке притаманно конкретній підприємницькій структурі; налагодження матеріально-технічного, транспортного забезпечення бізнесу; вибір оптимальної структури організації та управління; налагодження процесу реалізації виготовленої підприємцем продукції, робіт, послуг; та ряд інших).

З огляду на вище наведене постає закономірне питання щодо організації відповідного інформаційного забезпечення прийняття підприємцем відповідних рішень.

Так, зокрема, підприємець на підготовчому етапі:

- збирає та аналізує інформацію щодо ступені прибутковості того чи іншого виду підприємницької діяльності, оцінює потенційний

ринок споживачів та конкурентів, оцінює власні інтелектуальні, майнові та фінансові можливості, виявляє та прогнозує міру впливу на його діяльність різних видів комерційних та некомерційних ризиків;

- якщо даний вид підприємницької діяльності вимагає додаткових фінансових, майнових, інтелектуальних, технологічних, технічних чи інших ресурсів, якими він не володіє у достатній мірі, здійснює пошук потенційних партнерів для організації власного бізнесу, оцінює їх порядність та ступінь корисності для власного бізнесу, планує розподіл управлінських ролей у майбутньому спільному бізнесі;
- формує інформаційну базу щодо можливих варіантів розміщення виробничих, торгівельних, представницьких приміщень виходячи з їх оптимального територіального розміщення, планує їх завантаження виходячи з його виробничих можливостей та потреб ринку, на який підприємець орієнтується тощо.

На етапі реєстрації господарюючого суб'єкта підприємець збирає інформацію щодо переліку, видів та форм необхідної документації, яку необхідно представити:

- у державні органи, що реєструють суб'єкт підприємництва (такі як копія статуту, зразки печатки та торгової чи виробничої марки суб'єкта підприємництва);
- для отримання необхідних патентів, ліцензій, дозволів, які пов'язані з предметом та видом обраної підприємцем економічної діяльності;
- іншу документацію, що необхідна для юридичного оформлення та реєстрації суб'єкта підприємництва.

Після етапу реєстрації підприємець власне розпочинає свою діяльність, поряд з тим для організації повноцінного власного бізнесу підприємцю необхідно вирішити й ряд організаційних питань, з огляду на це, він збирає, аналізує різносторонню інформацію й виробляє необхідні економічні рішення в наступних аспектах:

- вибір оптимальних видів та форм забезпечення свого підприємства комунальними благами (гаряче та холодне водопостачання, електроенергія, газ тощо), обрання та запровадження необхідних та доступних для нього форм зв'язку з оточуючим середовищем (телефон, Інтернет, інші види зв'язку);
- адаптує свою матеріально-технічну базу до наявних виробничих умов; організовує власну постачально-збутову мережу.

При організації своєї підприємницької діяльності підприємцю необхідно знати нормативно-правову базу, що регламентує обрані ним вид та сферу підприємницької діяльності.

Передусім, підприємцю необхідно володіти інформацією щодо:

- того, хто згідно чинного законодавства має право на здійснення підприємницької діяльності;
- видів господарської діяльності, які підлягають ліцензуванню;
- умов та порядку державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності;
- загальної системи оподаткування і звітності та ін.

Нормативно-правова база, що регламентує порядок організації та діяльності суб'єктів підприємництва, постійно зазнає змін та удосконалюється, поряд з тим, в останній час для суб'єктів підприємництва, в яких суб'єктом підприємницької діяльності виступає фізична особа, створюються особливі умови для їх організації та життєдіяльності [50-53].

Так, зокрема, фізичні особи підприємницької діяльності можуть працювати за трьома різними системами оподаткування:

- загальна система;
- фіксований податок;
- спрощена система (єдиний податок).

Всі ці три системи мають свої особливості щодо сплати податків, ведення обліку та подання звітності.

Вибір підприємцем способу оподаткування залежить від:

- його власного бажання;
- кількості зайнятих у його бізнесі;
- обсягів отриманих доходів або виручки від реалізації товарів (робіт, послуг);
- виду та сфери підприємницької діяльності.

Більшість суб'єктів малого підприємництва обирають фіксований податок та спрощену систему оподаткування, решта ж, в тому числі ті, що не відносяться до малого підприємництва, здійснюють свою діяльність на засадах загальної системи оподаткування.

Відповідно до діючого законодавства України фізична особа, яка займається підприємницькою діяльністю і оподатковується за загальною системою, є платником наступних податків та зборів:

1. Податку на додану вартість;
2. Акцизного збору;
3. Прибуткового податку з громадян;
4. Плати за торговий патент;
5. Збору на обов'язкове державне пенсійне страхування;
6. Збору на обов'язкове соціальне страхування на випадок безробіття;

7. Місцевих зборів;
8. Збору за забруднення навколишнього середовища;
9. Збору на розвиток виноградарства, садівництва і хмілярства та ряду інших.

Крім цього, якщо діяльність підприємця відповідає умовам спрощеної системи оподаткування, то за його згодою він може оподатковуватись на основі системи фіксованого податку, або ж спрощеної системи.

Поряд з тим, як для регіональних органів державного управління та місцевого самоврядування, так і для підприємницьких структур, важливою є інформація щодо стану та розвитку підприємництва на конкретній території, тобто у регіональному розрізі. Вона є важливим аналітичним матеріалом для перших при формуванні та реалізації політики економічного розвитку у сфері підприємництва, а для підприємців необхідна для формування їх ринкової стратегії у межах певного регіону, або ж їх сукупності [111].

Оцінка та порівняння підприємницької діяльності в регіоні є необхідним елементом при розробці та реалізації політики економічного розвитку регіону. Організаційне та методичне забезпечення економіко-статистичних спостережень за цією діяльністю має відповідати чинному законодавству та нормативним матеріалам Державного комітету статистики України.

Метою проведення економіко-статистичних спостережень за підприємницькою діяльністю в регіоні є: оцінка формування та функціонування підприємницької діяльності в регіоні за визначений термін часу; проведення міжрегіональних порівнянь цієї діяльності в регіоні за визначений термін часу; кількісне виявлення особливостей, тенденцій та напрямків розвитку підприємницької діяльності в регіоні у різних секторах економіки.

Результати кон'юнктурних обстежень підприємницької діяльності в регіоні забезпечують: формування інформаційно-статистичної бази з оцінки економічного розвитку, зокрема у напрямі оцінки підприємницької діяльності та порівняння її стану в регіонах первинного та вторинного територіального поділу; розширення обґрунтованості рішень різного рівня в розрізі підприємницької діяльності з врахуванням також і спеціальних режимів її проведення на конкретній території регіону.

Інформаційно-статистична база, яка отримується (формується) в ході проведення кон'юнктурних обстежень за підприємницькою діяльністю в регіоні може бути використана:

1. Органами регіонального управління і місцевого самоврядування, включаючи адміністрації спеціальних економічних зон (СЕЗ), при:
 - проведенні оцінки стану (ефективності підприємницької діяльності на конкретній території);
 - проведенні оцінки та порівняння регіонів первинного та вторинного територіального поділів;
 - визначенні пріоритетних напрямків розвитку підприємницької діяльності в регіоні (регіонах);
 - формуванні регіональних програм соціально-економічного розвитку;
 - підготовці різного роду ухвал, рішень щодо розвитку та стимулювання підприємницької діяльності в окремих секторах економіки регіону, включаючи й розробку механізмів її підтримки;
 - визначенні стану та перспектив зростання податкових надходжень у державний та місцевий бюджети;
 - підготовці різного роду документів у вищестоящі органи в частині, що стосується регіональної підприємницької діяльності;

2. Суб'єктами підприємницької діяльності в регіоні при:
 - виборі перспективних напрямків даної діяльності;
 - оцінці віддачі від вкладених інвестицій;
 - підготовці бізнес-планів розвитку виробництва та інвестиційних проектів;
 - формуванні стратегії та організаційної структури підприємства;
 - підготовці пояснюючих матеріалів щодо розвитку виробництва;
3. Юридичними та фізичними особами, які вкладають інвестиції в конкретну територію, при:
 - оцінці інвестиційних ризиків;
 - виборі суб'єктів підприємницької діяльності, у які можуть вкладатись інвестиції;
 - порівнянні секторів економіки у різних регіонах держави щодо підприємницької діяльності;
 - визначенні термінів окупності інвестицій;
 - оцінці тенденцій розвитку на середньо- та довгострокову перспективу;
 - підготовці статутних та вихідних техніко-економічних обґрунтувань;
 - оцінці перспектив і можливостей залучення та повернення кредитів інвесторам;
4. Населенням регіону держави при:
 - оцінці тенденцій розвитку підприємницької діяльності у різних секторах економіки з різною формою власності;
 - виборі регіону та перспективних напрямків формування власної (підприємницької) справи;

- підвищенні загального освітнього рівня щодо статистичної оцінки регіональної підприємницької діяльності;
- оцінки перспектив розширення зайнятості за рахунок активізації регіональної підприємницької діяльності.

Порівняння підприємницької діяльності в регіонах України нами пропонується проводити на основі розрахунку та співставлення відповідних інтегральних індексів, які об'єднують сукупність часткових показників, що характеризують стан середовища, яке вивчається (як правило у різних шкалах виміру).

Інтегральний індекс підприємницької діяльності розраховується на основі трьох інтегральних індексів: організації підприємництва, інвестиційної діяльності, результативності виробництва, які визначаються на основі одинадцяти часткових показників, а також показника, який враховує демографічні (чисельність населення), або ж територіальні (розмір території) характеристики регіону і необхідний для розрахунку групових інтегральних індексів.

Для розрахунку групового інтегрального індексу, що характеризує діяльність з організації підприємництва у регіоні, використовуються наступні часткові показники:

- 1) кількість суб'єктів господарювання у регіоні (зростання їх кількості свідчить про формування сприятливих умов для підприємницьких структур);
- 2) кількість об'єктів, що змінили форму власності (певним чином відображає ступінь активності формування підприємницького середовища регіону в умовах перехідної економіки).

Груповий інтегральний індекс, що характеризує інвестиційну діяльність підприємництва в регіоні, розраховується за показниками:

- 1) інвестиції в основний капітал (чим вищий їх сумарний обсяг сьогодні, тим вищі підприємницькі можливості в майбутньому);
- 2) приріст прямих іноземних інвестицій (потенційно посилюють розвиток підприємницької діяльності, а також вказують на зростання довіри та зацікавлення зарубіжних інвесторів до економічного розвитку суб'єктів підприємництва в регіоні);
- 3) обсяг банківських кредитів (є індикатором ступені активності фінансових структур в забезпеченні економічного розвитку регіону, крім того, певним чином відображає ступінь довіри банкірів щодо сподівань підприємців на успішний розвиток їх бізнесу у регіоні);
- 4) введення в дію основних фондів (даний показник може свідчити про ступінь готовності підприємців здійснювати свою діяльність в регіоні всерйоз і надовго).

Для розрахунку групового інтегрального індексу результативності господарювання суб'єктів підприємництва в регіоні використовуються наступні показники:

- 1) обсяг випуску продукції промисловості;
- 2) обсяг випуску продукції сільського господарства.

Відображають результативність діяльності підприємницьких структур у сферах промисловості та сільського господарства, що є базовими галузями економіки регіону;

- 3) середньомісячна заробітна плата 1-го працюючого (зростання результативності діяльності підприємництва сприяє покращенню фінансового стану суб'єктів підприємництва, що, відповідно, позначається на зростанні оплати праці зайнятих у них);
- 4) обсяг експорту продукції (характеризує потенційні поточні можливості підприємців регіону на іноземних ринках);

5) зайнятість працездатного населення (активізація та розвиток підприємницької діяльності в регіоні сприяє зростанню зайнятості працездатного населення).

Інтегральний індекс підприємницької діяльності в регіоні розраховується на основі групових інтегральних індексів, що характеризують дану діяльність в певному регіоні у різних напрямках (а саме: діяльність з організації підприємництва, інвестиційну діяльність, результативність виробництва суб'єктів підприємництва) за формулою:

$$I = \sqrt[3]{(1 + I_1) \times (1 + I_2) \times (1 + I_3)} - 1, \quad (3.1)$$

де I – інтегральний індекс підприємницької діяльності в регіоні;

I_1 – груповий інтегральний індекс, що характеризує діяльність з організації підприємництва в регіоні;

I_2 – груповий інтегральний індекс, що відображає інвестиційну діяльність підприємництва в регіоні;

I_3 – груповий інтегральний індекс, що характеризує результативність підприємницької діяльності в регіоні.

Кожен з трьох групових інтегральних індексів розраховується кумулятивним методом за формулою:

$$I_z = \sqrt[s]{\prod_{i=1}^s (1 + k_i)} - 1, \quad (3.2)$$

де $z = 1, 2, 3$ – напрямок, що характеризується груповим інтегральним індексом;

$i (i = \overline{1, s})$ – порядковий номер часткового показника-індексу, при допомозі якого розраховується груповий інтегральний показник;

- s – кількість часткових показників-індексів;
- k_i – часткові показники-індекси (кількість суб'єктів господарювання на 1000 осіб населення регіону і т.д.), на основі яких розраховується груповий інтегральний індекс.

Індекс підприємницької діяльності сприяє обґрунтуванню урядових, бізнесових рішень та рішень громадян щодо формування адекватної економічної політики та вибору певних територій (регіонів) для здійснення чи активізації підприємницької діяльності (підприємницькі структури, приватні підприємці тощо).

Індекс організації підприємництва є важливим інформаційно-аналітичним матеріалом при обґрунтуванні економічних рішень, що стимулюють та регламентують організацію суб'єктів підприємництва.

Індекс інвестиційної діяльності – допомагає в обґрунтуванні рішень суб'єктів підприємництва щодо розширення власного бізнесу та залучення додаткових інвестицій.

Індекс результативності господарювання – є складовим елементом обґрунтування економічних рішень суб'єктів підприємництва щодо доцільності продовження бізнесу у певних регіонах.

Принципову схему розрахунку інтегрального індексу підприємницької діяльності в регіоні можна зобразити наступним чином (рис. 3.1).

На основі запропонованого автором методологічного підходу було проведено оцінку та порівняння підприємницької діяльності в областях Західного регіону України.

Рис. 3.1. Принципова схема розрахунку інтегрального індексу підприємницької діяльності в регіоні

Як показали результати проведеного аналізу, найбільш активно діяльність з організації підприємництва здійснювалась в Львівській та Закарпатській областях. Саме у цих регіонах зареєстровані найвищі значення показників щодо

кількості суб'єктів господарювання (Львівська) та кількості об'єктів, що змінили форму власності (Львівська, Закарпатська) у розрахунку на 1000 жителів (табл. 3.1). Організація підприємництва у названих вище регіонах проводилась в 1,9 та 1,2 рази активніше, порівняно із середнім значенням відповідного показника в цілому по Західному регіону.

Таблиця 3.1

Групові індекси організації підприємництва в областях Західного регіону України

Області	Кількість суб'єктів господарювання		Кількість об'єктів, які змінили форму власності		Чисельність населення, тис. осіб	Груповий індекс організації підприємства	Рейтинг
	всього, одиниць	індекс	всього, одиниць	індекс			
Волинська	12420	0,907	128	0,955	1058,7	0,931	3
Закарпатська	14828	0,893	224	1,378	1284,0	1,122	2
Івано-Франківська	18355	0,975	143	0,775	1456,8	0,872	6
Львівська	42234	1,203	411	1,195	2716,6	1,199	1
Рівненська	12935	0,842	98	0,652	1187,9	0,744	7
Тернопільська	15212	1,016	122	0,832	1157,7	0,922	5
Чернівецька	10627	0,882	114	0,966	932,3	0,923	4
Західний регіон	126611	1,000	1240	1,000	9794,0	1,000	

Майже однаковою була діяльність з організації підприємництва у Волинській, Чернівецькій та Тернопільській областях, значення групового індексу по яких коливалось в межах 0,922–0,931 від середнього по Західному регіону.

Водночас, у Івано-Франківській та Рівненській областях організація підприємництва проводилась найменш активно серед решти областей і становила лише 77,4–87,2% від аналогічної по Західному регіону. Власне в цих регіонах найнижчі значення показника кількості об'єктів, які змінили форму власності у розрахунку на 1000 жителів.

Щодо активності залучення інвестиційних ресурсів в економіку регіону господарюючими суб'єктами, то беззаперечним лідером була Львівська область (табл. 3.2). Тут зафіксовано найвищі показники: інвестицій в основний капітал, приросту прямих інвестицій, банківських кредитів та обсягу введення в дію основних фондів як в абсолютній величині, так і в розрахунку на 1000 жителів, а інтегральний індекс інвестиційної діяльності був в 1,5 рази вищим, ніж загалом по Західному регіону.

Децю нижчою була інвестиційна діяльність в Закарпатській та Івано-Франківській областях – 86,5% та 85,2% відповідно від середнього показника по Західному регіону. До цього призвели високі показники в розрахунку на 1000 жителів: вкладення інвестицій в основний капітал (Івано-Франківська), приросту прямих іноземних інвестицій (Закарпатська) та обсягу залучення банківських кредитів (Івано-Франківська).

Таблиця 3.2

Групові індекси інвестиційної діяльності суб'єктів підприємництва областей Західного регіону України

Області	Інвестиції в основний капітал		Приріст прямих іноземних інвестицій		Банківські кредити		Введення в дію основних фондів		Чисельність населення, тис. осіб	Груповий індекс інвестиційної діяльності
	млн. грн. у факт. цінах	індекс	млн. дол. США	індекс	млн. грн.	індекс	млн. грн. у факт. цінах	індекс		
Волинська	241,1	1,014	1,0	0,214	127,0	1,205	167,0	0,869	1058,7	0,782
Закарпатська	229	0,794	8,8	1,554	90,0	0,704	128,0	0,549	1284,0	0,865
Івано-Франківська	327,4	1,001	2,3	0,358	183,0	1,262	242,0	0,916	1456,8	0,852
Львівська	697,8	1,144	30,5	2,545	375,0	1,387	556,0	1,128	2716,6	1,493
Рівненська	371,7	1,393	0,0	0,000	59,0	0,499	370,0	1,717	1187,9	0,767
Тернопільська	216,2	0,831	0,6	0,117	75,0	0,651	210,0	1,000	1157,7	0,612
Чернівецька	116,6	0,557	0,0	0,000	66,0	0,711	104,0	0,615	932,3	0,440
Західний регіон	2199,8	1,000	43,2	1,000	975,0	1,000	1777,0	1,000	9794,0	1,000

Менш активно залучали інвестиції в економіку регіону господарюючі суб'єкти Волинської та Рівненської областей, їх інвестиційна діяльність складає 78,2% та 76,7% відповідно від аналогічної по Західному регіону. Хоча тут зареєстровані достатньо високі показники в розрахунку на 1000 жителів: інвестування в основний капітал (Волинська, Рівненська), залучення банківських кредитів (Волинська) та введення в дію основних фондів (Рівненська), низькі показники приросту прямих іноземних інвестицій в Волинській й відсутність як таких у Рівненській, негативно позначилось на сукупній величині їхньої інвестиційної діяльності.

Інвестиційна діяльність в Тернопільській та Чернівецькій, у порівнянні з рештою областей Західного регіону, була найменш активною і склала лише 61,2% та 44,0% відповідно від середньої по сукупності регіонів. Це зумовлено, насамперед, істотно нижчими, ніж у решти регіонів, показниками в розрахунку на 1000 жителів інвестицій в основний капітал (Чернівецька), приросту прямих іноземних інвестицій (Тернопільська, у Чернівецькій приросту не було), обсягу банківських кредитів (Чернівецька область).

Найвища результативність господарювання суб'єктів підприємництва у Західному регіоні зафіксована у Івано-Франківській області, груповий індекс результативності виробництва по ній склав 1,115 (табл. 3.3). Вищою вона була, ніж загалом по Західному регіону, і в Рівненській області (груповий індекс результативності виробництва – 1,101). В них зареєстровані вищі, ніж загалом по Західному регіону, показники в розрахунку на 1000 жителів обсягу експорту продукції (Івано-Франківська), обсягу продукції промисловості (Івано-Франківська, Рівненська), обсягу продукції сільського господарства (Рівненська), вищий рівень зайнятості працездатного населення (Івано-Франківська) та середньомісячної заробітної плати на 1-го працюючого (Івано-Франківська область).

Таблиця 3.3

Групові індекси результативності господарювання суб'єктів підприємництва областей Західного регіону
України

Області	Експорт продукції		Обсяг про- дукції промис- ловості		Обсяг продук- ції сільського господарства		Зайнятість працевдатного населення		Середньомі- сячна заро- бітна плата		Груповий індекс результата- тивності вироб- ництва	Рей- тинг
	млн. дол. США	індекс	млн. грн.	індекс	млн. грн.	індекс	%	індекс	грн.	індекс		
Волинська	85,9	1,035	480,0	0,683	784,0	1,383	93,0	0,993	118	0,843	0,974	4
Закарпатська	169,5	1,684	359,8	0,422	570,0	0,829	94,2	1,005	105	0,929	0,933	5
Івано-Франківська	152,4	1,334	1353,5	1,400	677,0	0,868	93,8	1,001	140	1,022	1,115	1
Львівська	197,4	0,927	2108,9	1,170	1179,0	0,810	92,6	0,988	152	1,086	0,992	3
Рівненська	75,5	0,811	1292,9	1,640	759,0	1,193	92,8	0,990	135	0,964	1,101	2
Тернопільська	42,7	0,470	473,6	0,617	786,0	1,268	93,5	0,998	112	0,800	0,809	7
Чернівецька	44,5	0,609	429,5	0,694	491,0	0,983	95,7	1,021	123	0,967	0,847	6
Західний регіон	767,9	1,000	6498,2	1,000	5246,0	1,000	93,7	1,000	137,0	1,000	1,000	

Близькою до середньої по Західному регіону була результативність господарювання в Львівській, Волинській та Закарпатській областях (груповий індекс результативності виробництва в них склав відповідно 0,992, 0,974 та 0,933). Цьому сприяли вищі, ніж загалом по Західному регіону, показники експорту продукції (Волинська, Закарпатська), обсягу продукції промисловості (Львівська), обсягу продукції сільського господарства (Волинська) в розрахунку на 1000 жителів, вищий рівень зайнятості населення (Закарпатська) та середньомісячної заробітної плати 1-го працюючого (Львівська область).

Поряд з тим, найнижчою, порівняно з Західним регіоном, загалом виявилась результативність господарювання суб'єктів підприємства у Чернівецькій та Тернопільській областях. Так, у цих областях груповий індекс результативності господарювання становив лише 84,7% та 80,9% відповідно від середнього по Західному регіону України.

Інтегральна оцінка підприємницької діяльності, що враховує оцінки інтенсивності: організації підприємництва, інвестиційної діяльності, результативності виробництва областей Західного регіону України показала, що лідером щодо організації та здійснення підприємницької діяльності в регіоні є господарюючі суб'єкти Львівської області, де величина інтегрального індексу підприємницької діяльності перевищує аналогічне значення по Західному регіону України в 1,2 рази (табл. 3.4). Цьому сприяли інтенсивніші, ніж у решти регіонів, що використовуються для порівняння, процеси організації підприємства та інвестиційної діяльності (відповідні групові індекси склали 1,199 та 1,493), достатньо висока, у порівнянні із Західним регіоном, загалом результативність господарювання (груповий індекс 0,992).

Таблиця 3.4

Інтегральні індекси підприємницької діяльності в областях
Західного регіону України

Області	Груповий індекс організації підприємництва	Груповий індекс інвестиційної діяльності	Груповий індекс результативності виробництва	Інтегральний індекс підприємницької діяльності	Рейтинг
Волинська	0,931	0,782	0,974	0,894	4
Закарпатська	1,122	0,865	0,933	0,970	2
Івано-Франківська	0,872	0,852	1,115	0,943	3
Львівська	1,199	1,493	0,992	1,219	1
Рівненська	0,744	0,767	1,101	0,864	5
Тернопільська	0,922	0,612	0,809	0,777	6
Чернівецька	0,923	0,440	0,847	0,723	7
Західний регіон	1,000	1,000	1,000	1,000	

Активно здійснювали свою підприємницьку діяльність господарюючі суб'єкти Закарпатської та Івано-Франківської областей, про що свідчить їх інтегральний індекс підприємницької діяльності, який склав 97,0% та 94,3% відповідно від аналогічного по Західному регіону. Позитивно на даний процес вплинули високі, у порівнянні з рештою регіонів, організація підприємництва (Закарпатська) та результативність господарювання суб'єктів господарювання (Закарпатська, Івано-Франківська області).

Дещо повільніше розвивалась підприємницька діяльність у Волинській та Рівненській областях. Інтегральний індекс підприємницької діяльності склав 0,894 та 0,864 відповідно від аналогічного показника по Західному регіону, оскільки господарюючі суб'єкти вище названих областей менш активно організовували свою підприємницьку (Рівненська) та інвестиційну діяльність (Волинська, Рівненська області).

Розвиток підприємницької діяльності у Тернопільській та Чернівецькій областях дещо поступався решті областей, тут він складав лише 77,7% та 72,3% відповідно від загальної по Західному регіону. В цих областях найменш активно проводилась інвестиційна діяльність, результативність господарювання теж була нижчою у порівнянні з рештою регіонів, що використовувались для порівняння.

3.2. Оцінка інвестиційних переваг регіону як елемент інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку підприємництва в регіоні

Трансформаційні процеси як в економіці України загалом, так і в регіонах зокрема, вимагають якісно нових форм та методів інформаційного забезпечення напрямків її економічного розвитку.

Одним із пріоритетних напрямків при розробці та реалізації політики розвитку підприємництва в регіоні є формування сприятливого інвестиційного клімату, з'ясування наскільки активно протікають інвестиційні процеси на тих чи інших територіях регіону, пошук шляхів та розробка механізмів підвищення інвестиційних переваг регіонів, що потребують значних інвестиційних ресурсів із зовні.

Каталізатором економічного розвитку регіону в цілому і підприємництва, зокрема, є активізація інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання регіону, нарощування обсягів залучення інвестиційних ресурсів з-за меж України.

Результати моніторингу інвестиційних переваг регіону необхідні:

- структурам державного і регіонального рівня управління при аналізі, формуванні, контролі поточних та стратегічних рішень;
- міжнародним інституціям для прийняття зважених рішень щодо підтримки в інвестуванні;
- інвесторам як вітчизняним, так і зарубіжним для проведення різного роду порівнянь, зіставлень, пов'язаних з вибором оптимальних варіантів вкладання інвестиційних ресурсів;
- організаціям, установам, засобам масової інформації для визначення напрямків та тенденцій вкладання інвестицій, формування відповідної думки щодо даного питання;
- виробничим підприємствам і організаціям для визначення тенденцій формування попиту у різних регіонах та факторів, що його визначають тощо.

Здійснення процесів, що забезпечують вкладання інвестицій в регіон, тобто розробка та реалізація механізмів підтримки, має бути важливим пріоритетом діяльності різних ланок органів регіонального управління. Комплексним інструментом щодо цього має бути програмно-цільовий підхід, а значить і визначеність на певний період схем розвитку господарства та механізмів їх здійснення. Моніторинг інвестиційних переваг є додатковим чинником для прийняття ефективних управлінських рішень, що забезпечують залучення інвестицій у регіон виходячи з пріоритетів його розвитку на коротко- та довгострокові періоди.

Оцінку та порівняння стану інвестиційних переваг можливо проводити при допомозі інтегрального індексу [113;117]. Інтегральний індекс інвестиційних переваг розраховується кумулятивним методом на основі групових інтегральних індексів, які характеризують різні аспекти життєдіяльності регіону. Розрахунок інтегрального індексу здійснений на основі наступних чотирьох групових індексів:

1. Індексу виробничого потенціалу регіону;
2. Індексу комунікаційною інфраструктури;
3. Індексу освітнього потенціалу;
4. Індексу комерційної інфраструктури.

Інтегральний індекс інвестиційних переваг регіону та кожен із запропонованих групових індексів сприяє формуванню повноцінного інформаційно-аналітичного забезпечення суб'єктів регіональної політики.

Індекс інвестиційних переваг регіону сприяє обґрунтуванню рішень щодо вкладання інвестицій в економіку кожного з регіонів.

Індекс виробничого потенціалу регіону забезпечує обґрунтування рішень щодо економічного розвитку регіонів.

Індекс комунікаційної інфраструктури допомагає в обґрунтуванні рішень щодо розвитку комунікацій в регіоні.

Індекс освітнього потенціалу доповнює обґрунтування рішень щодо кадрового забезпечення трудовими ресурсами економіки регіону.

Індекс комерційної інфраструктури забезпечує обґрунтування рішень щодо сприяння формуванню комерційної інфраструктури регіону.

Принципову схему розрахунку інтегрального індексу інвестиційних переваг регіону можна зобразити наступним чином (рис. 3.2).

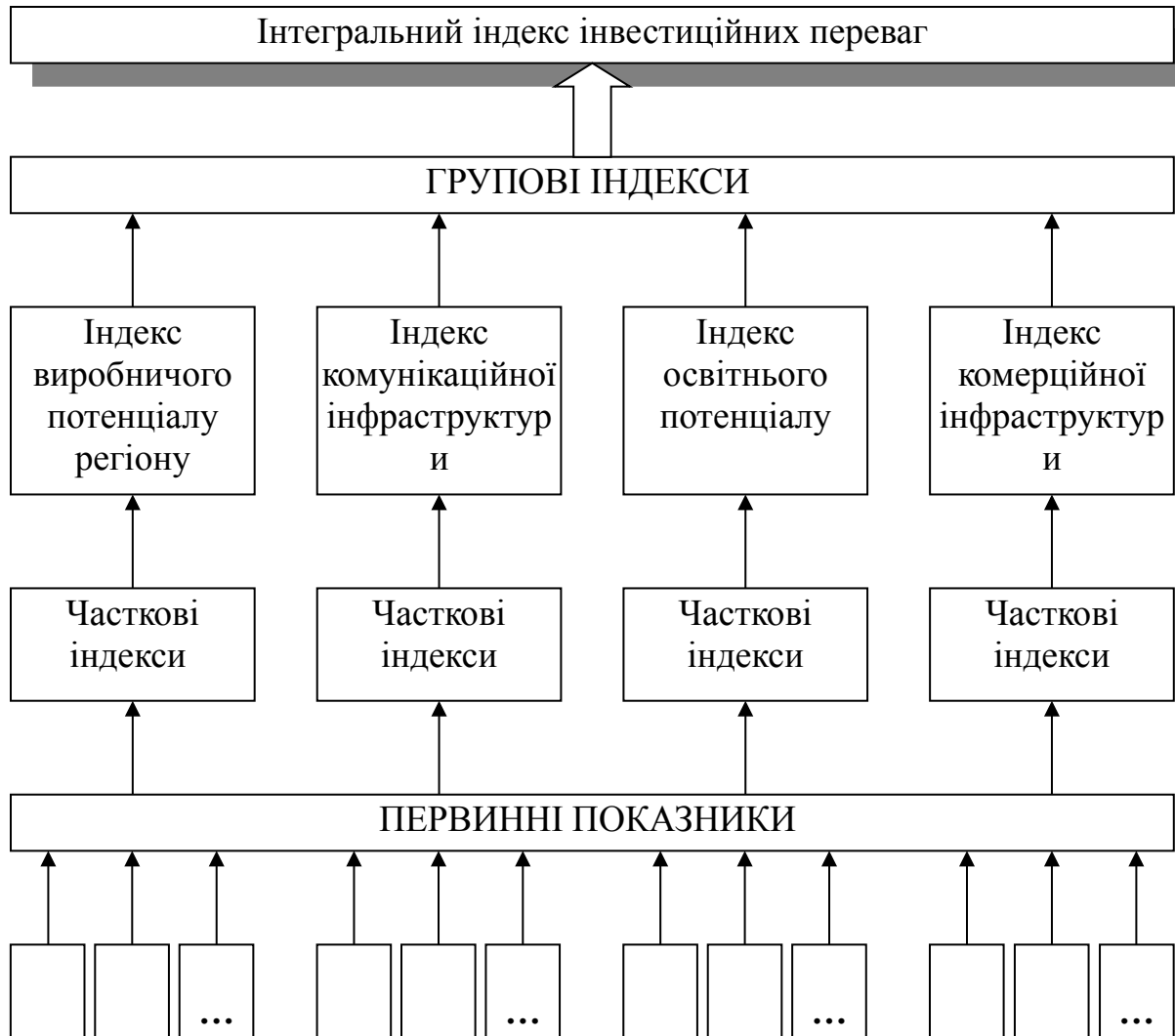

Рис. 3.2 Принципова схема розрахунку інтегрального індексу інвестиційних переваг регіону

Розрахунок інтегрального індексу інвестиційних переваг регіону проводиться за формулою:

$$I_i = \sqrt[4]{(1 + I_{i1}) \times (1 + I_{i2}) \times (1 + I_{i3}) \times (1 + I_{i4})} - 1, \quad (3.3)$$

де I_{i1} – груповий інтегральний індекс, що характеризує виробничий потенціал в i -му регіоні;

- I_{i2} – груповий інтегральний індекс, що характеризує комунікаційну інфраструктуру i -го регіону;
- I_{i3} – груповий інтегральний індекс, що характеризує освітній потенціал в i -му регіоні;
- I_{i4} – груповий інтегральний індекс, що характеризує комерційну інфраструктуру i -го регіону.

Кожен з трьох групових інтегральних індексів розраховується аналогічно формулі (3.2).

Розрахунок інтегральних оцінок інвестиційних переваг регіонів України здійснюється у припущенні, що така привабливість пропорційно залежить від:

- а) обсягів інвестицій підприємств регіону в основний капітал, приросту іноземних інвестицій, чисельності зайнятих, середньомісячного доходу працівників;
- б) рентабельності виробництва або обсягів виробництва на душу населення в основних галузях економіки – промисловості, сільському господарстві, торгівлі, сфері послуг;
- в) рівня інженерної та інших інфраструктур;
- г) наявності пільгових умов господарювання;
- д) освітнього потенціалу регіону.

Інтегральна оцінка інвестиційних переваг регіонів (адміністративно-територіальних областей) здійснена через: розрахунок часткових індексів – відношення значень певних первинних показників по регіонах до середнього в Україні; знаходження середнього геометричного від добутку значень часткових індексів.

При оцінці інвестиційних переваг регіону автором запропоновано використовувати наступні показники:

1. Для розрахунку групового індексу виробничого потенціалу регіону:

- інвестиції в основний капітал (відображають зацікавленість суб'єктів господарювання у здійсненні своєї економічної діяльності на території конкретного регіону);
 - приріст прямих іноземних інвестицій (характеризує зростання довіри та зацікавленості іноземних інвесторів до інвестиційного ринку регіону);
 - обсяг виробництва промисловості (цей показник в розрахунку на 1000 осіб населення характеризує результативність виробництва суб'єктів підприємництва в промисловості);
 - обсяг продукції сільського господарства (даний показник в розрахунку на 1000 осіб населення характеризує результативність виробництва суб'єктів підприємництва сільського господарства);
 - роздрібний товарообіг (характеризує ступінь економічної активності підприємницького середовища (є ознакою пожвавлення чи занепаду), а також купівельну спроможність населення);
 - експорт продукції (є індикатором конкурентоспроможності товарів, що продукуються в регіоні для зарубіжних ринків);
 - середньомісячна заробітна плата 1-го працюючого (один з критеріїв оцінки купівельної спроможності населення);
 - обсяг введення в дію основних фондів (відображає потенційні можливості господарюючих суб'єктів регіону щодо оновлення власних виробничих потужностей);
2. Для розрахунку групового індексу комунікаційній інфраструктури регіону:
- щільність автомобільних шляхів та щільність залізничних колій (характеризує розвиток транспортної інфраструктури, яка в значній мірі впливає на формування інвестиційних переваг регіону);

- покриття мобільним зв'язком території регіону (відображає рівень розвитку інфраструктури зв'язку, що безпосередньо впливає на інвестиційні переваги регіону);
- наявність територій пільгового інвестування (наявність територій пільгового інвестування, що частково охоплюють територію певного регіону, або повністю співпадають з його межами, значно підвищує інвестиційні переваги останнього);

3. Для розрахунку групового індексу освітнього потенціалу:

- кількість студентів у вищих учбових закладах I–II рівнів акредитації;
- кількість студентів у вищих учбових закладах III–IV рівнів акредитації;
- підготовка кваліфікованих робітників у професійно-технічних закладах освіти (ці показники є індикатором потенційного забезпечення кваліфікованими економічно активними трудовими ресурсами економіки регіону);

4. Для розрахунку групового індексу комерційної інфраструктури:

- кількість місць на підприємствах громадського харчування;
- кількість підприємств громадського харчування;
- кількість підприємств роздрібною торгівлі;
- торгова площа магазинів.

(Характеризують рівень забезпеченості регіону торговельними послугами).

Джерелами збору первинної інформації, необхідної для оцінки та порівняння інвестиційних переваг регіону, є облікові показники та форми, збір яких проводиться органами державної статистики (таблиця 3.5).

Автором проведена оцінка та порівняння інвестиційних переваг областей Західного регіону України.

Таблиця 3.5

Інформаційне забезпечення інтегральної оцінки та порівняння
інвестиційних переваг регіону

№ п/п	Блок	Показники	Джерело інформації
1.	Ви- роб- ничий по- тен- ціал	Інвестиції в основний капітал	Форма «кб – «Звіт про введе- нення в дію об'єктів основних фондів і освоєння капітальних вкладень»
		Обсяг продукції промисловості	Форма 1Б – квартальна «Звіт підприємства з продукції»
		Обсяг продукції сільського господарства	Форма №6 «Річний звіт сільсь- когосподарського підприємства»
		Роздрібний товарообіг	Форма №1-торг «Звіт про товарообіг»
		Експорт продукції	За даними Держмитслужби України
		Зайнятість працездатного населення	Форма №1-ПВ «Звіт з праці»
		Середньомісячна заробітна плата	Форма 1ТВ «Звіт з праці»
		Приріст прямих іноземних інвестицій	Форма №10-ЗЕС – «Звіт про іноземні інвестиції в Україну»
		Введення в дію основних фондів	Форма «кб – «Звіт про введення в дію об'єктів основних фондів і освоєння капітальних вкладень» Форма №10-ОФ – «Наявність та рух основних фондів, амортизаційні відрахування»

Продовження табл. 3.5

№ п/п	Блок	Показники	Джерело інформації
2.	Кому- ніка- ційна інф- раст- рук- тура	Щільність автомобільних доріг з твердим покриттям	Обласне управління доріг
		Щільність залізничних колій	Форма №3 – зал.
		Покриття мобільним зв'язком території регіону	За даними Держкомзв'язку України
		Наявність територій з режимом пільгового інвестування	Законодавчі акти Верховної Ради України
3.	Ос- вітній по- тен- ціал	Кількість студентів у вузах I-II рівнів акредитації	Форма 2-ЗНК
		Кількість студентів у вузах III-IV рівнів акредитації	Форма 2-ЗНК
		Підготовка кваліфікованих робітників професійно-технічних закладів освіти	Форма 1 Профтех
4.	Ко- мер- ційна інф- раст- рук- тура	Кількість місць на підприємствах громадського харчування	Форма №7 – торг
		Кількість підприємств громадського харчування	Форма №7 – торг
		Торгова площа магазинів	Форма №7 – торг
		Кількість робочих місць в торгівельній мережі	Форма №7 – торг

Як свідчать результати проведеного аналізу, найбільш динамічно економічно розвивалась Львівська область - в 1,22 рази активніше ніж Західний регіон загалом (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Групові індекси виробничого потенціалу областей Західного регіону України

Області	Інвестиції в основний капітал		Обсяг продукції промисловості		Обсяг продукції сільського господарства		Роздрібний товарообіг		Експорт продукції	
	млн. грн.	індекс	млн. грн.	індекс	млн. грн.	індекс	млн. грн.	індекс	млн. дол. США	індекс
Волинська	241,1	1,014	480,0	0,683	784,0	1,383	342,7	0,895	85,9	1,035
Закарпатська	229	0,794	359,8	0,422	570,0	0,829	508,4	1,095	169,5	1,684
Івано-Франківська	327,4	1,001	1353,5	1,400	677,0	0,868	433,6	0,823	152,4	1,334
Львівська	697,8	1,144	2108,9	1,170	1179,0	0,810	1297,0	1,320	197,4	0,927
Рівненська	371,7	1,393	1292,9	1,640	759,0	1,193	305,7	0,712	75,5	0,811
Тернопільська	216,2	0,831	473,6	0,617	786,0	1,268	287,4	0,687	42,7	0,470
Чернівецька	116,6	0,557	429,5	0,694	491,0	0,983	366,8	1,088	44,5	0,609
Західний регіон	2199,8	1,000	6498,2	1,000	5246,0	1,000	3541,6	1,000	767,9	1,000

Продовження табл. 3.6

Області	Середньомісячна заробітна плата одного працюючого		Приріст прямих іноземних інвестицій		Введено в дію основних фондів		Чисельність населення, тис осіб	Груповий індекс виробничого потенціалу	Рейтинг
	грн.	індекс	млн. дол. США	індекс	млн. грн.	індекс			
Волинська	118,0	0,843	1,0	0,214	167,0	0,869	1058,7	0,838	5
Закарпатська	130,0	0,929	8,9	1,554	128,0	0,549	1284,0	0,940	3
Івано-Франківська	140,0	1,022	2,3	0,358	242,0	0,916	1456,8	0,940	4
Львівська	152,0	1,086	30,5	2,545	556,0	1,128	2716,6	1,221	1
Рівненська	135,0	0,964	0,0	0,000	370,0	1,717	1187,9	0,972	2
Тернопільська	112,0	0,800	0,5	0,117	210,0	1,000	1157,7	0,691	6
Чернівецька	123,0	0,967	0,0	0,000	104,0	0,615	932,3	0,653	7
Західний регіон	137,0	1,000	43,2	1,000	1777	1,000	9794,0	1,000	

Тут найвищі у порівнянні з рештою регіонів показники (в розрахунку на 1000 жителів): інвестицій в основний капітал, роздрібного товарообігу, приросту прямих іноземних інвестицій, а також середньомісячної заробітної плати 1-го працюючого.

Високий рівень економічного розвитку виробничого потенціалу зафіксовано в Волинській, Івано-Франківській, Закарпатській та Рівненській областях, що склав 83,8–97,2% від аналогічного по Західному регіоні. Цьому сприяли вищі, ніж по Західному регіону загалом показники в розрахунку на 1000 жителів: інвестицій в основний капітал (Рівненська, Волинська, Івано-Франківська), обсягів випуску продукції промисловості (Рівненська, Івано-Франківська) та сільського господарства (Волинська, Рівненська), експорту продукції (Івано-Франківська, Волинська), введення в дію основних фондів (Рівненська область).

Менш активно економічно розвивались Тернопільська та Чернівецька області, розвиток виробничого потенціалу яких склав лише 69,1% та 65,3% відповідно від загального по Західному регіону. Це зумовлено найнижчими у порівнянні з рештою областей показниками в розрахунку на 1000 жителів: інвестицій в основний капітал (Чернівецька), роздрібного товарообігу (Тернопільська), експорту продукції (Чернівецька, Тернопільська), приросту прямих іноземних інвестицій (Тернопільська, по Чернівецькій приріст відсутній).

Найбільш розвинутою комунікаційною інфраструктурою володіє Львівська область (табл. 3.7), тут вона в 1,7 рази розвиненіша, ніж загалом по Західному регіону. Цьому сприяли найвища по Західному регіону щільність покриття території області: автомобільними шляхами та залізничними коліями, мобільним зв'язком, а також наявність територій пільгового інвестування (СЕЗ “Яворів”, курортполіс “Трускавець”).

Таблиця 3.7

Групові індекси комунікаційної інфраструктури областей Західного регіону України

Області	Територія, тис. км ²	Щільність автошляхів		Щільність залізничних колій		Покриття мобільним зв'язком території регіону		Наявність територій пільгового інвестування (індекс)	Груповий індекс розвитку інвестиційної інфраструктури	Рейтинг
		на 100 км ²	індекс	на 100 км ²	індекс	% від загальної території області	індекс			
Волинська	20,2	31,4	1,043	3,00	0,621	70	1,522	0,05	1,130	4
Закарпатська	12,8	25,7	0,854	5,00	1,035	33,6	0,730	0,15	1,149	3
Івано-Франківська	13,9	31,5	1,047	3,60	0,745	55	1,196	0	0,987	5
Львівська	21,8	37,6	1,249	5,90	1,222	75	1,630	0,15	1,714	1
Рівненська	20,1	24,4	0,811	2,92	0,605	50	1,087	0	0,823	7
Тернопільська	13,8	36,0	1,196	4,10	0,849	25	0,543	0	0,844	6
Чернівецька	8,1	36,8	1,223	5,20	1,077	100	2,174	0	1,447	2
Західний регіон	110,7	30,1	1,000	4,83	1,000	46	1,000		1,000	

Дещо поступається Львівщині комунікаційна інфраструктура Чернівецької, Волинської, Закарпатської та Івано-Франківської областей, груповий індекс тут коливається у межах 0,987–1,447. В них у порівнянні з Західним регіоном загалом краще забезпеченість автошляхами (Чернівецька, Івано-Франківська, Закарпатська), щільніше покриття мобільним зв'язком території (Чернівецька, Волинська, Івано-Франківська), наявні території пільгового інвестування (Закарпатська, Волинська області).

Поступаються у цьому відношенні Тернопільська та Рівненська області, де груповий індекс розвитку комунікаційної інфраструктури склав лише 0,844 та 0,823 відповідно від аналогічного по Західному регіону. Тут найнижчі показники забезпеченості автошляхами (Рівненська) та залізничними коліями (Рівненська), слабше покриття мобільним зв'язком (Тернопільська), відсутні території пільгового інвестування.

Найбільш потужним освітнім потенціалом володіє Львівська та Тернопільська області (рис. 3.3), груповий індекс освітнього потенціалу тут в 1,19 та 1,09 рази відповідно вищий, ніж загалом по Західному регіону України.

Свідченням цього є вища, ніж загалом по Західному регіону кількість студентів у вузах I–II-го (Львівська) та III–IV-го рівнів акредитації (Тернопільська, Львівська), а також чисельніша підготовка кваліфікованих робітників у професійно-технічних закладах освіти (Львівська).

Досить рівномірно ведеться підготовка кадрів у Чернівецькій, Рівненській, Волинській та Івано-Франківській областях, де груповий індекс освітнього потенціалу становить 91,0–97,4% від загального по сукупності регіонів. поступається в цьому відношенні Закарпатська область, груповий індекс освітнього потенціалу склав 72,4% від аналогічного по Західному регіону.

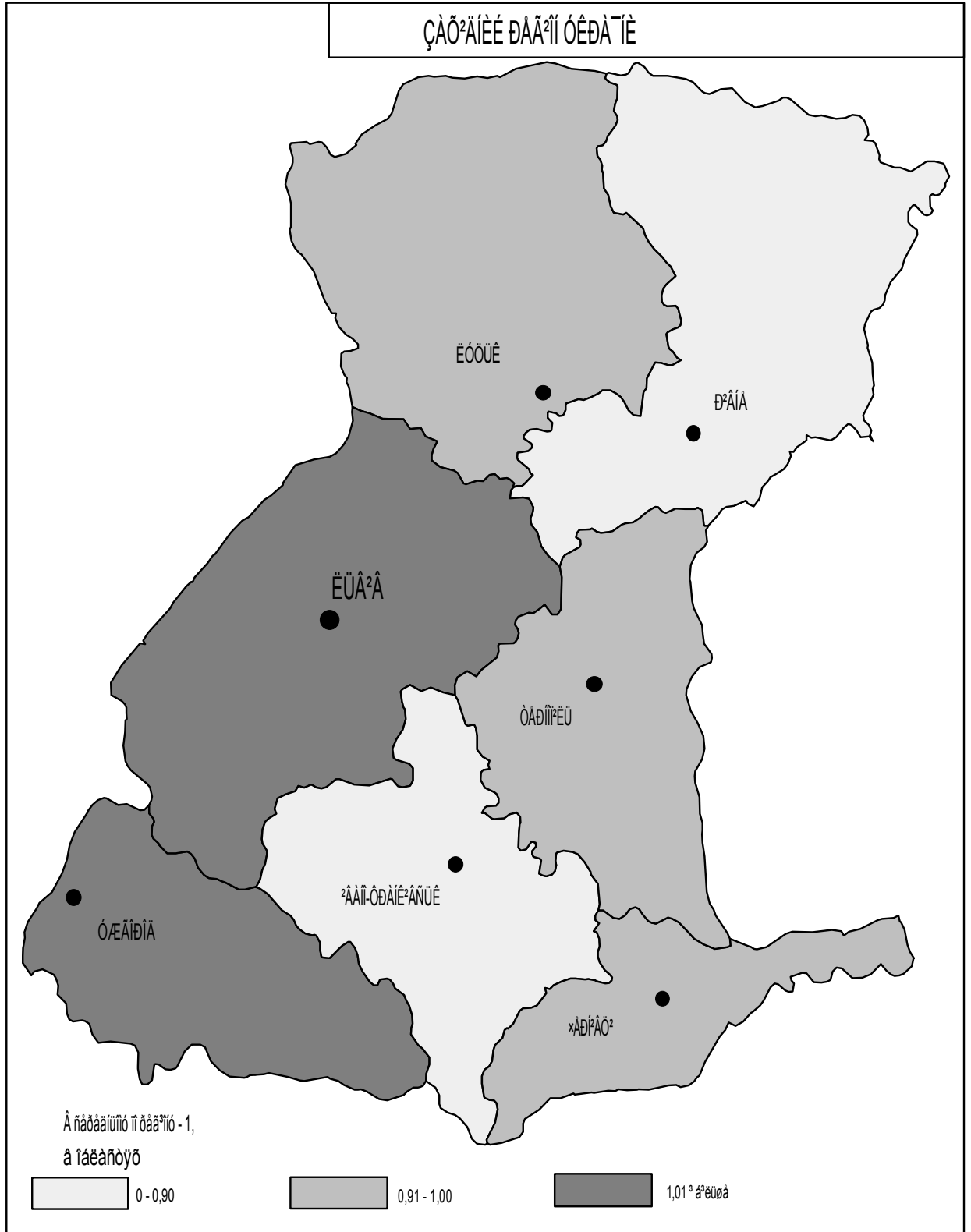

Рис. 3.3 Групові індекси освітнього потенціалу областей
Західного регіону України

Як свідчать результати проведеного аналізу, найактивніше розвивалась комерційна інфраструктура в Волинській, Львівській та Закарпатській областях (табл. 3.8), інтегральні індекси по цих областях перевищили аналогічний показник по Західному регіону в 1,05–1,16 рази. Тут в розрахунку на 1000 жителів найвищі показники кількості підприємств громадського харчування (Волинська, Закарпатська, Львівська) та роздрібної торгівлі (Львівська, Закарпатська, Волинська) й чисельності зайнятих на підприємствах громадського харчування (Волинська, Львівська області).

Дещо слабше розвинена комерційна інфраструктура у решти областей Західного регіону, де інтегральний індекс комерційної інфраструктури становить 87,1–92,0% від аналогічного по Західному регіону.

Інтегральна ж оцінка інвестиційних переваг областей Західного регіону (табл. 3.9) показала, що кращі можливості щодо залучення інвестицій в економіку регіону мають Львівська та Волинська області, в яких інтегральний індекс інвестиційних переваг був найвищим і становив 1,295 та 1,006 відповідно. В названих областях найвищі групові індекси: економічного розвитку (Львівська), розвитку інвестиційної інфраструктури (Львівська), освітнього потенціалу (Львівська) та розвитку комерційної інфраструктури (Волинська область).

Дещо нижчі від загальних по Західному регіону України інвестиційні переваги Чернівецької, Закарпатської, Івано-Франківської та Рівненської областей, де інтегральний індекс інвестиційних переваг склав 0,966, 0,958, 0,928 та 0,907 відповідно.

Таблиця 3.8

Групові індекси комерційної інфраструктури областей Західного регіону України

Області	Кількість місць на підприємствах громадського харчування		Кількість підприємств громадського харчування		Кількість підприємств роздрібно́ї торгівлі		Торгова площа магазинів		Чисельність населення, тис. осіб	Груповий індекс комерційної інфраструктури	Рейтинг
	тис. місць	індекс	тис. одиниць	індекс	тис. одиниць	індекс	тис. кв. м	індекс			
Волинська	68,0	1,359	1,2	1,247	2,6	1,011	163	1,056	1058,7	1,164	1
Закарпатська	57,0	0,939	1,3	1,114	3,2	1,026	208	1,111	1284,0	1,046	3
Івано-Франківська	60,0	0,871	1,1	0,831	3,4	0,960	184	0,866	1456,8	0,882	6
Львівська	137,0	1,067	2,6	1,053	7,8	1,182	437	1,103	2716,6	1,101	2
Рівненська	56,0	0,997	1,0	0,926	2,4	0,831	161	0,930	1187,9	0,920	4
Тернопільська	45,0	0,822	1,0	0,951	2,5	0,889	151	0,895	1157,7	0,888	5
Чернівецька	40,0	0,908	0,7	0,826	1,9	0,839	124	0,912	932,3	0,871	7
Західний регіон	463,0	1,000	8,9	1,000	23,8	1,000	1428	1,000	9794,0	1,000	

Таблиця 3.9

Інтегральні індекси інвестиційних переваг областей Західного
регіону України

Області	Груп- вий індекс вироб- ничого потен- ціалу	Груп- вий індекс комуні- каційної інфра- струк- тури	Груп- вий індекс освіт- нього потен- ціалу	Груп- вий індекс комер- ційної інфра- струк- тури	Інтег- ральний індекс інвес- тицій- них переваг	Рей- тинг
Волинська	0,838	1,130	0,912	1,164	1,006	2
Закарпатська	0,940	1,149	0,722	1,046	0,958	4
Івано-Франківська	0,940	0,987	0,910	0,882	0,929	5
Львівська	1,221	1,714	1,190	1,101	1,295	1
Рівненська	0,972	0,823	0,918	0,920	0,907	6
Тернопільська	0,691	0,844	1,090	0,888	0,873	7
Чернівецька	0,653	1,447	0,974	0,871	0,966	3
Західний регіон	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	

Найнижчими, як свідчать результати проведених розрахунків та їх аналізу, є інвестиційні переваги Тернопільської області, що склали 87,3% від аналогічної по Західному регіону. Групові індекси економічного розвитку, інвестиційної та комерційної інфраструктури даної області теж

поступались відповідним показникам по решту регіонах, що використовувались для порівняння.

3.3. Напрямки вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення вирішення міжрегіональних пріоритетів

Реорганізація структури управління на державному рівні України супроводжується змінами у функціональній діяльності центральних органів. Передання окремих управлінських функцій на регіональний рівень вимагає нового організаційного, економічного, статистичного, методичного, інформаційного забезпечення процесів управління в регіоні.

З метою розв'язання проблем та запобігання їх виникнення, актуальним стає використання, розвиток інформаційної індустрії. Особливо тих її аспектів, що з найбільшим ефектом впливають на соціально-економічний стан регіону.

Існування в регіоні розосереджених в певній мірі носіїв інформації: статистичної, економічної, наукової, технічної та іншої, потребує більш досконалого організаційного їх формування з подальшим ефективним використанням.

Варто відзначити, що інформація та проблеми знаходяться у певному взаємозв'язку. Дослідження, вивчення проблеми вимагає відповідної інформації, з іншого боку, інформація, при кваліфікованому її використанні, забезпечує виявлення проблемних питань.

Розширення регіоналізації управління сприяє зростанню потреби у пошуку якісно нових підходів щодо розв'язання соціально-економічних проблем регіону. Практичної, дослідно-наукової ваги набуває співвідношення підприємств малого, середнього та великого бізнесу. По-перше, пропорції між ними часто обумовлені галузевою приналежністю підприємств. Регіон, у якому переважають машинобудівні виробництва,

матиме співвідношення між малими, середніми та великими суб'єктами підприємництва відмінне від тих, де переважає переробка сільськогосподарської продукції, або підприємства орієнтовані на туристичний бізнес. Особливість машинобудівного підприємства, на наш погляд, в тому, що великі господарюючі суб'єкти мають можливість вирішувати свої виробничі проблеми і за межами регіону, в той час, як ефективність господарювання малих структур в значній мірі залежить від наявності великих та активного розвитку коопераційних зв'язків між ними. Крім того, на пропорції між різними за величиною виробництвами, впливатиме стратегія розвитку регіону, екологічний стан, наявність фінансових ресурсів тощо.

Одним із пріоритетних напрямків регіональної політики, що забезпечує сталий соціально-економічний розвиток регіону, є сприяння розвитку підприємництва на засадах взаємовигідної кооперації.

В широкому тлумаченні кооперація представляє собою форму виробничих довгострокових стійких зв'язків між економічно самостійними суб'єктами господарської діяльності, що зайнятих спільним виготовленням окремої товарної продукції (чи наданням послуг) на основі спеціалізації їх виробництва.

Коопераційні зв'язки (КЗ) – це економічне явище, котре регламентується документально оформленою угодою про довготривалу співпрацю двох або більше сторін (господарюючих суб'єктів), що зберігають свою юридичну незалежність один відносно одного, базуючись на координації своєї діяльності щодо здійснення визначених даною угодою господарських функцій, зокрема:

- вивчення стану і прогнозування ринкової кон'юнктури;
- розвитку техніки і впровадження результатів наукових досліджень та розробок;

- закупівлі необхідних матеріалів, напівфабрикатів та комплектуючих;
- вербування (найму) робочої сили і спеціалістів;
- здійснення процесу виробництва та будівництва;
- реалізації власної товарної продукції або послуг;
- гарантійного і після гарантійного обслуговування та сервісу тощо.

Класифікацію видів КЗ можливо здійснювати за наступними схемами:

- сфера налагодження;
- організаційно-функціональна;
- форм власності;
- за територіальним розташуванням.

Зокрема, до схеми сфери налагодження цих зв'язків відносяться наступні напрямки:

- кооперація в сфері виробництва;
- науково-технічна кооперація;
- кооперація в сфері обігу;
- кооперація в сфері інформаційного забезпечення;
- кооперація в сфері інвестиційних ресурсів;
- кооперація в сфері зайнятості та ринку праці;
- кооперація щодо охорони довкілля та безпеки праці.

Слід зазначити, що можливі й інші форми прояву напрямків формування коопераційних зв'язків, а саме: транспортна інфраструктура, рекреаційне забезпечення, розвиток ринкових інфраструктур тощо.

У той же час, до схеми організаційно-функціональних коопераційних зв'язків відносяться горизонтальні, вертикальні, змішані або гетерогенні зв'язки.

Так, горизонтальні коопераційні зв'язки передбачають взаємозв'язки підприємств одного і того ж виду економічної діяльності (згідно Класифікації видів економічної діяльності). Об'єктом цих зв'язків є

конкретно виділена продукція, послуга, яка в процесі прояву даних зв'язків отримує статус товару, тобто зростає її додана вартість, а з нею і прибуток виробника.

Вертикальні коопераційні зв'язки об'єднують господарюючих суб'єктів єдиного технологічного процесу з орієнтацією на випуск кінцевого продукту (товару). Тобто, цей вид зв'язків пов'язується з належністю господарюючих суб'єктів до різних галузей, або частково до однієї, проте із спільною їх орієнтацією на оптимальне доповнення кожної з стадій технологічного процесу.

Змішані або гетерогенні коопераційні зв'язки обумовлені потребою формування господарюючими суб'єктами асортиментних комплексів, спрямованих на задоволення потреб конкретного (виділеного) кола споживачів.

Інвестиційна діяльність господарюючих суб'єктів - гарант розвитку їх коопераційних зв'язків. Високі потенційні можливості щодо інвестиційної діяльності господарюючих суб'єктів з коопераційними зв'язками полягають у наступному:

- налагодженості взаємовигідних контактів з різними організаційними структурами (виробничими, банківськими, страховими, інвестиційними тощо), які володіють інвестиційним потенціалом і можуть надавати при адекватній зацікавленості у отриманні додаткових прибутків інвестиційні ресурси;
- прогнозованому залученні зовнішніх інвестицій як вітчизняних, так і зарубіжних інвесторів до виконання конкретних (визначених) інвестиційних проектів;
- ефективнішому використанні власних інвестиційних потужностей при реалізації відповідних програм розвитку виробництва або оновлення виробничого апарату;

- програмованому освоєнні та впровадженні у виробничих підрозділах господарюючих суб'єктів нових наукоємних і високоефективних технологій, технологічних рішень, обладнання, машин;
- цілеспрямованому зростанні обсягів (об'ємів) випуску товарної продукції з підвищенням її конкурентоспроможності та експортного потенціалу;
- раціональній орієнтації на попит та пропозицію в різних державах світу;
- динамічному росту коефіцієнта завантаженості виробничих потужностей;
- зацікавленості інвесторів у розширенні виробництва, що супроводжується зростанням чисельності робочих місць та спадом соціальної напруженості на даній території;
- відчутному зниженні собівартості виробництва одиниці товарної продукції через застосування сучасних технологій її випуску, а з цим й росту рентабельності виробництва;
- цілеспрямованому зниженні енергетичних затрат за рахунок вкладання інвестицій щодо широкомасштабного й комплексного впровадження енергозберігаючих технологій, обладнання;
- реальніших перспективах щодо виходу на світові ринки за рахунок розвитку сітки партнерських зв'язків з суб'єктами різних країн, а з нею й розширенням додаткової реклами про власну продукцію на їх територіях;
- формуванні власного сегменту випуску товарів, послуг та додатковому розширенні його ніші на ринку тощо.

Реформування економіки України вимагає прискореного реагування на нові тенденції щодо напрямків розвитку народного господарства

Західного регіону, зокрема щодо посилення та вдосконалення міжобласних коопераційних відношень.

Промисловість Львівщини традиційно підтримує багатосторонні виробничі зв'язки, у тому числі коопераційні, з Західними регіонами України: Волинською, Рівненською, Тернопільською, Івано-Франківською, Закарпатською, Чернівецькою областями.

На стан виробничих відносин Львівської області впливає географічна близькість областей Західного регіону з меншим рівнем транспортних видатків, що позитивно відображається на собівартості та формуванні цін на продукцію, її конкурентоспроможності.

Для вивчення ситуації, що склалася з розвитком міжобласних виробничих зв'язків, в 2001 році було проведено попереднє обстеження промислових підприємств основних галузей промисловості області щодо їх участі у кооперації з виробництва продукції (рис.3.4, 3.5).

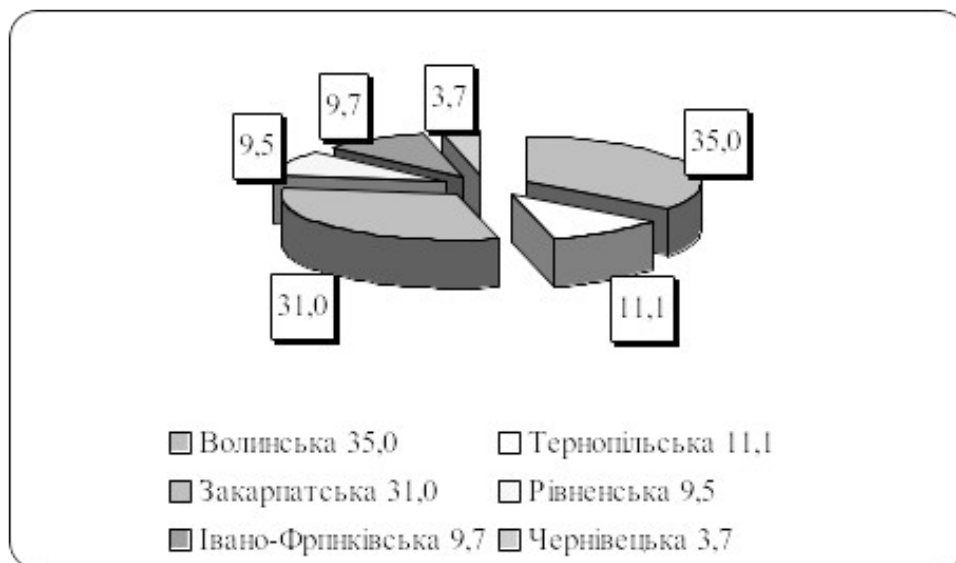

Рис.3.4 Питома вага областей Західного регіону України у обсягах поставок за виробничими коопераційними зв'язками на підприємства Львівщини комплектації, сировини, матеріалів тощо за 1999-2001 роки

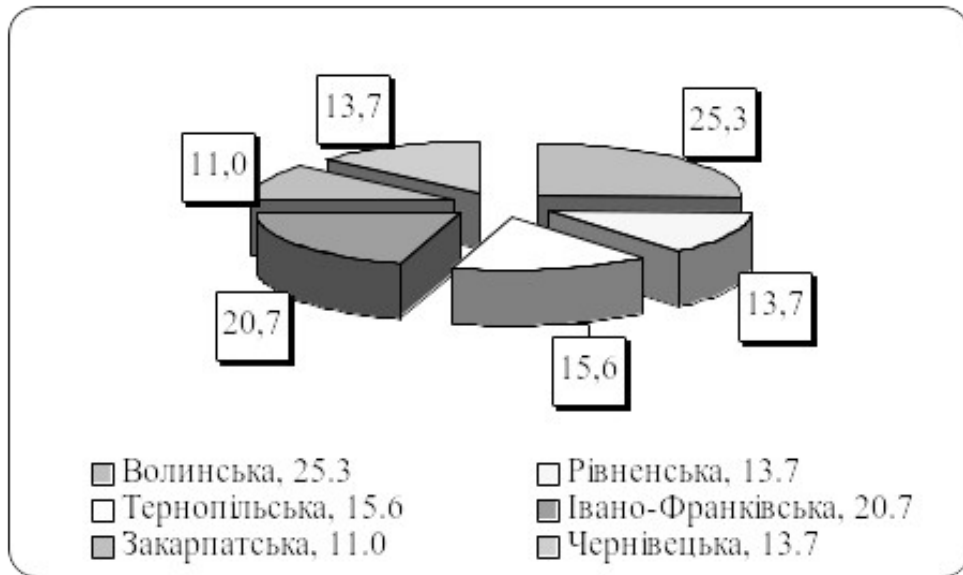

Рис.3.5 Питома вага обсягів поставок за виробничими коопераційними зв'язками комплектуючих, сировини, матеріалів тощо підприємствами Львівщини промисловим підприємствам Західного регіону України за 1999-2001 роки

Аналіз даних дозволив отримати достатню інформацію щодо взаємодії промисловості Львівщини з іншими західними областями, визначитись з динамікою та напрямками розвитку співпраці як з кожною областю, так і у галузевому розрізі.

Серед областей Західного регіону, які кооперуються з підприємствами Львівської області, на перших місцях за підсумками 3-х останніх років з поставок підприємствам Львівщини знаходяться Івано-Франківська та Волинська області – відповідно 25,3% і 20,7% від загальних обсягів поставок. За ними ідуть Тернопільська (15,6%), Чернівецька та Рівненська області – по 13,7%. За цей же період Львівщиною найбільше відправлено різноманітних компонентів у Волинську область (35,0%, від всіх поставок). В інші області їх обсяги склали: у Закарпатську – 31,0%, Тернопільську – 11,1%, Івано-Франківську та Рівненську – відповідно 9,7% і 9,5%.

У галузевій структурі протягом 1999-2001 років найбільші поставки по коопераційних зв'язках на Львівщину здійснювались для потреб підприємств машинобудування та металообробки – 33,7% всього обсягу, деревообробної та целюлозно-паперової промисловості – 24,6%, харчової промисловості – 22,6%. Достатньо великими були також поставки для хімічної і нафтохімічної промисловості (11,4%).

Найбільше поставок по виробничих коопераційних зв'язках із Львівщини у інші області Західного регіону України припадало на наступні галузі промисловості Львівщини: машинобудування і металообробки – 34,5% всіх відправлень, харчову – 25,9%, деревообробну і целюлозно-паперову промисловість – 20,3%, будівельних матеріалів – 17,6%.

Одним із проявів державної підтримки підприємницької діяльності та забезпечення зростання притоку інвестиційних ресурсів в регіон є створення нових та всестороння підтримка діючих спеціальних економічних зон [49].

Станом на 01.09.2000 року в Україні на законодавчому рівні сформовано 12 спеціальних економічних зон (табл. 3.10).

Таблиця 3.10

Формування спеціальних економічних зон в Україні

№ п/п	Назва СЕЗ	Рік заснування	Термін дії
1.	“Сиваш” ¹	1995	5 років
2.	“Донецьк” ²	1998	60 років
3.	“Азов” ³	1998	60 років
4.	“Славутич” ⁴	1998	20 років
5.	“Закарпаття” ⁵	1999	30 років
6.	“Яворів” ⁶	1999	20 років

Продовження табл. 3.10

№ п/п	Назва СЕЗ	Рік заснування	Термін дії
7.	“Курортополіс Трускавець” ⁷	2000	20 років
8.	“Інтерпорт Ковель” ⁸	2000	20 років
9.	“Миколаїв” ⁹	2000	30 років
10.	“Порт Крим” ¹⁰	2000	30 років
11.	“Порто-франко” ¹¹	2000	25 років
12.	“Рені” ¹²	2000	30 років

¹ Постанова Кабінету Міністрів України від 12.09.99 N 492 “Про питання Державної компанії “Адміністрація Північнокримської експериментальної зони “Сиваш”” // Зібрання постанов Уряду України. – 1996. – №18. – С.4-13.

² Закон України “Про спеціальну економічну зону та спеціальний режим інвестування в Донецькій області” // Голос України. – 19.01.99.– №8. – С. 8-10.

³ Там же.

⁴ Закон України “Про спеціальну економічну зону “Славутич” // Голос України. – 30.06.99. –№117. – С. 4-5.

⁵ Закон України “Про спеціальний режим інвестиційної діяльності у Закарпатській області” // Голос України. – 19.01.99. – №8. – С. 15.

⁶ Закон України “Про спеціальну економічну зону “Яворів” // Голос України. – 23.02.99. – №33. – С. 6-7.

⁷ Закон України “Про спеціальну економічну зону туристсько-рекреаційного типу “Курортополіс Трускавець” // Відомості Верховної Ради. - 1999. - №18. - С.139.

⁸ Указ Президента України від 22.06.99, №702 “Про спеціальну економічну зону “Інтерпорт Ковель”

⁹ Закон України від 13.07.2000, № 1909 “Про спеціальну економічну зону “Миколаїв”.

¹⁰ Указ Президента України від 27.06.99, № 740 “Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку та спеціальну економічну зону “Порт Крим” в Автономній Республіці Крим”.

¹¹ Закон України від 23.03.2000, № 1607 “Про спеціальну економічну зону “Порто-франко” на території Одеського морського торговельного порту”.

¹² Закон України від 23.03.2000, № 1605 “Про спеціальну економічну зону “Рені”.

Проведений техніко-економічний аналіз спеціальних економічних зон свідчить, що практично кожна з цих зон має свої характерні ознаки, поряд з тим, всі вони орієнтовані на покращення соціально-економічного становища території за рахунок активізації залучення до неї зовнішніх інвестиційних ресурсів.

В Західному регіоні України найбільш успішно функціонують спеціальні економічні зони “Закарпаття”, “Яворів” та “Курортополіс Трускавець”.

У Закарпатській області укладено 47 договорів, що передбачають реалізацію інвестиційних проектів на загальну суму 187,8 млн. дол. США. Створено 18 нових підприємств, в які передбачено інвестувати 148,7 млн. дол. США, реконструкції та модернізації виробництва підлягають 29 підприємств, загальна сума витрат складе 39,3 млн. дол. США. Обсяг виробленої та реалізованої промислової продукції суб'єктами СЕЗ “Закарпаття” за 1999 рік та 8 місяців 2000 року за рахунок впровадження інвестиційних проектів становив 58 млн. грн., в тому числі реалізовано продукції на експорт на суму 44,2 млн. грн.

В СЕЗ “Яворів” реалізуються 55 інвестиційних проектів, 39 підприємств отримали статус суб'єкта спеціальної економічної зони, ними освоєно інвестицій на суму 89,9 млн. дол. США. На нових підприємствах задіяно більше 1,6 тисячі працюючих.

На території СЕЗ “Курортополіс Трускавець” зареєстровано 12 інвестиційних проектів загальною вартістю понад 26,7 млн. дол. США, в тому числі 19,7 млн. дол. США іноземних, що спрямовані на розвиток санітарно-курортних та лікувально-профілактичних закладів. Це сприяло зниженню рівня безробіття в місті з 5,4% до 4,9%, зростанню фонду оплати праці.

Впровадження СЕЗ на території області позитивно вплинуло на формування її бюджету. Так, станом на 1.01.2001 року від реалізації

проектів СЕЗ “Яворів” надходження до бюджетів склали 3666 тис. грн., в тому числі: податок на прибуток – 583 тис. грн., податок на додану вартість – 2700 тис. грн., прибутковий податок з громадян – 380 тис. грн., сплачено ввізного мита на суму 132 тис. грн. Від реалізації проектів СЕЗ “Курортполіс Трускавець” відповідно надходження до бюджету склали 74 тис. грн., в тому числі: податок на додану вартість – 55,5 тис. грн., прибутковий податок з громадян – 18,4 тис. грн.

Доцільно відзначити, що регіональне управління в системі даних економічних зон в цілому не відрізняється від аналогічного без них і спрямоване на забезпечення життєдіяльності території та її динамічного розвитку. Поряд з тим, регіональне управління в цих системах має й свої характерні особливості, а саме:

- наявність на території як суб’єктів зони, виходячи з виконуваних інвестиційних проектів, так і суб’єктів господарської діяльності, які не пов’язані з реалізацією програми функціонування спеціальної економічної зони;
- підвищена увага до розширення інвестиційних потоків у конкретну територію за рахунок залучення нових суб’єктів СЕЗ через різноманітні заходи за межами даного регіону, в яких регіональні органи управління приймають дієву участь;
- врахування пільгових термінів оподаткування для суб’єктів СЕЗ, що обумовлюють зміни у величині фінансових поступлень у місцевий бюджет;
- можливість залучення вагомих зовнішніх інвестицій в пріоритетні напрямки соціально-економічного розвитку території;
- прискорене вирішення проблеми транспортно-комунікаційного і сервісного забезпечення, виходячи з критеріїв підвищення інвестиційної привабливості території;

- глибша адаптація нормативної бази до загальноприйнятих міжнародних норм, виходячи з інтересів як розвитку даних зон, так і потенційних інвесторів;
- відчутніша залежність від планомірних вкладень зовнішніх інвестицій та змін в законодавстві держави, що може зменшувати інвестиційну активність суб'єктів зон, а значить впливати на темпи розвитку території.

Крім цього, регіональне управління для цих випадків потребує оперативного і періодичного узгодження програмних цілей щодо:

- процесу економічного розвитку території;
- конкурентоспроможності продукції;
- напрямків науково-технічного прогресу та його проявів в окремих галузях;
- демографічної ситуації та підвищення рівня кваліфікації працюючих;
- зайнятості населення і формування ринку праці тощо.

В сучасних економічних умовах для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку як держави в цілому, так і її регіонів, особливої ваги набуває вирішення проблеми налагодження нових та активізації діючих міжрегіональних господарських зв'язків, в тому числі коопераційних.

Розв'язання цієї проблеми дасть можливість:

- знизити собівартість виробництва товарів та послуг;
- раціонально використовувати наявні в регіоні природні ресурси;
- підвищити ощадливість використання енергоносіїв;
- оптимально розвивати рекреаційні території, що входять до складу кількох регіонів;
- динамічно розвивати інформаційну, комунікаційну, ринкову інфраструктуру регіону;

- активізувати процеси міжрегіонального та транскордонного співробітництва
- оптимізувати використання наявних в регіонах продуктивних сил;
- своєчасно і ефективно запобігати техногенним надзвичайним ситуаціям;
- забезпечити умови для активізації підприємницької діяльності.

У зв'язку з цим державним обласним органам влади необхідно володіти комплексною аналітичною інформацією не лише про стан та тенденції соціально-економічного розвитку підопічного регіону, але й про регіони-партнери, тобто ті, що входять до сфери їх стратегічних інтересів, економіка яких обумовлює або відчутно залежить від економічного розвитку конкретної області. Це, передусім, аналітична інформація, що забезпечує обґрунтування соціально-економічної політики кожної з областей партнерів та регіону в цілому. Зокрема, необхідно формувати інформаційно-аналітичні дані щодо:

1. Оцінки фінансового забезпечення місцевого управління та самоврядування в областях, районах та містах обласного підпорядкування;
2. Оцінки товарних ринків і товаропотоків на міжобласному та регіональному рівнях;
3. Оцінки земельного устрою та використання землі;
4. Оцінки транспортних комунікацій і транспортного обслуговування;
5. Оцінки інвестиційної та інноваційної діяльності;
6. Оцінки результатів економічної діяльності;
7. Оцінки торгово-туристичної інфраструктури та торгово-туристичного обслуговування;
8. Оцінки якості життя населення в областях, районах та містах обласного підпорядкування та ін.

Необхідно володіти аналітичною інформацією, що забезпечує обґрунтування управлінських рішень щодо розвитку підприємницької, комерційної (бізнесової) діяльності в кожній області та регіоні в цілому, зокрема про:

1. Виробництво та використання продукції, пов'язаної з енергоспоживанням;
2. Виробництво та споживання зерна, борошна і хлібопродуктів;
3. Виробництво і споживання складної побутової техніки;
4. Виробництво і споживання одягу та взуття;
5. Виробництво і споживання продуктів харчування;
6. Виробництво і споживання деревини, меблевої продукції та ін.

Слід відзначити, що державними регіональними органами влади реалізуються певні заходи щодо формування інформаційно-аналітичного забезпечення управління соціально-економічним розвитком регіону, здійснюється пошук шляхів та розробка механізмів налагодження та розвитку міжрегіональної виробничої кооперації.

З метою накопичення базового інформаційно-аналітичного матеріалу для забезпечення “Програми економічного співробітництва між областями Західної України на засадах взаємовигідної кооперації” та максимального задіяння наявних виробничих потужностей головне управління економіки Львівської облдержадміністрації отримує від аналогічних управлінь міськвиконкомів та райдержадміністрацій інформацію щодо стану коопераційних зв'язків промисловості міста (району) з підприємствами областей Західного регіону України (табл. 3.11).

Таблиця 3.11

Інформація щодо стану коопераційних зв'язків (КЗ) промисловості міста (району) з підприємствами
Західного регіону України

№ п/п	Назва підприємства міста (району)	Назва підприємства, з яким здійснюються КЗ (область, місто)	З якого року підтримуються КЗ	Виробник кінцевої продукції	Назва кінцевої продукції	Назва вузлів, деталей, комплектації, сировини, матеріалів тощо, які:		Обсяги отриманих по КЗ вузлів, деталей, комплектації, сировини, матеріалів тощо*			Обсяги поставлених по КЗ вузлів, деталей, комплектації, сировини, матеріалів тощо*		
						отримуються по КЗ	поставляються по КЗ	2000	2001	2002 прогн.	2000	2001	2002 прогн.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14

* показати по кожній приведеній назві вузлів, деталей, комплектації, матеріалів, сировини тощо, отриманих (поставлених) по КЗ через дріб: у чисельнику – у натуральному виразі (у відповідних одиницях виміру), у знаменнику – у грошовому виразі (тис. грн.)

Інститутом регіональних досліджень НАН України разом з керівництвом обласних державних адміністрацій областей Західного регіону України ініційована розробка програми економічного співробітництва між областями на засадах взаємовигідної кооперації, а також проведена (22 червня 2000 року в приміщенні Львівської облдержадміністрації) регіональна науково-практична нарада “Підприємницька кооперація у регіоні і інформаційно-статистичне забезпечення її реалізації”, в якій взяли участь представники апарату обласних адміністрацій Західної України, науковці та представники НДІ статистики Держкомстату України.

У результаті обговорення був підготовлений проект “Договору про співпрацю у вирішенні питань, пов’язаних з інформаційним обґрунтуванням підприємницьких пріоритетів у галузях господарського комплексу областей Західного регіону України”.

В жовтні 2001 року у місті Львові відбувся економічний форум з питань прикордонного співробітництва “Через регіони – до об’єднаної Європи”.

У рамках форуму було підписано ряд угод, зокрема Угоду про організаційні та суспільно-економічні засади розвитку співпраці Волинської, Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської, Рівненської, Тернопільської та Чернівецької областей у галузях господарського комплексу Західного регіону держави на основі використання останніх досягнень науки і техніки та взаємовигідної кооперації.

З метою розвитку співробітництва в інтересах соціально-економічного, науково-технічного, інтелектуального та культурного розвитку Львівської області Національною Академією Наук та Львівською обласною державною адміністрацією підписана “Угода про співпрацю”. Яка юридично оформила кооперацію зусиль ЛОДА та НАН України щодо більш

повного та ефективного використання науково-технічного, інтелектуального потенціалу НАН України для вирішення науково-технічних та соціально-економічних проблем області, прискореного впровадження завершених наукових розробок з метою технічного переоснащення вітчизняного виробництва на основі нових технологій, нових конкурентоспроможних видів продукції, робіт та послуг, створення додаткових високотехнологічних робочих місць в області.

Поряд з тим, на нашу думку, для більш повного інформаційно-аналітичного забезпечення державних регіональних органів управління, зокрема в напрямку оцінки та порівняння розвитку підприємницької діяльності, а також для всебічної інформаційно-аналітичної підтримки самих суб'єктів підприємництва регіону, необхідно створити Центр інформаційно-аналітичної підтримки підприємництва (ЦІАПП).

Основною метою діяльності даної структури повинно бути інформаційно-аналітичне забезпечення державних регіональних органів влади в частині оцінки та порівняння розвитку підприємницької діяльності в регіонах; виявлення та оцінка негативних чинників, що сповільнюють розвиток підприємництва як загалом в регіоні, так і області (районі, місті) зокрема; розробка науково-практичних рекомендацій щодо забезпечення зростання підприємницької активності в регіоні; аналітична оцінка впливу конкретних заходів державних регіональних органів влади на розвиток підприємництва; формування аналітичної, статистичної, економічної, наукової та ін. інформації для конкретних підприємницьких структур – замовників та ін.

Для реалізації вищеназваних завдань ЦІАПП формуватиме інформаційно-аналітичні матеріали щодо оцінки:

- підприємницької активності суб'єктів господарювання;

- стану та розвитку підприємницької діяльності в територіально-адміністративних одиницях;
- інвестиційних переваг регіону;
- стану реалізації та ефективності найважливіших проектів, що сприяють розвитку підприємництва (інвестиційних, транспортного обслуговування та транспортних комунікацій, розвитку СЕЗ та територій пріоритетного інвестування та ін.);
- соціально-економічного розвитку регіонів та ряд інших.

Модель взаємодії суб'єктів, що формують інформаційно-аналітичне забезпечення управління розвитком підприємництва в західних областях України зображено на рисунку 3.6.

Дана структура повинна налагодити тісні взаємовигідні відносини з:

- державними обласними адміністраціями та їх структурними підрозділами – розробка концепції, плану тем, передача та форми представлення інформаційно-аналітичних матеріалів, що необхідні для управління розвитком підприємництва в регіоні;
- регіональними підрозділами Держкомстату України (обласними управліннями статистики) – спільна організація та збір статистичної інформації за відповідними статформами, анкетами, підготовка відповідних статистично-аналітичних матеріалів;
- науково-дослідним інститутом статистики Держкомстату України – забезпечення методології статистичної оцінки стану виробництва – споживання, ввозу – вивозу, експорту – імпорту товарів та послуг на регіональному рівні, а також технологічне забезпечення процесу збору та обробки статистичної інформації з даних проблем;

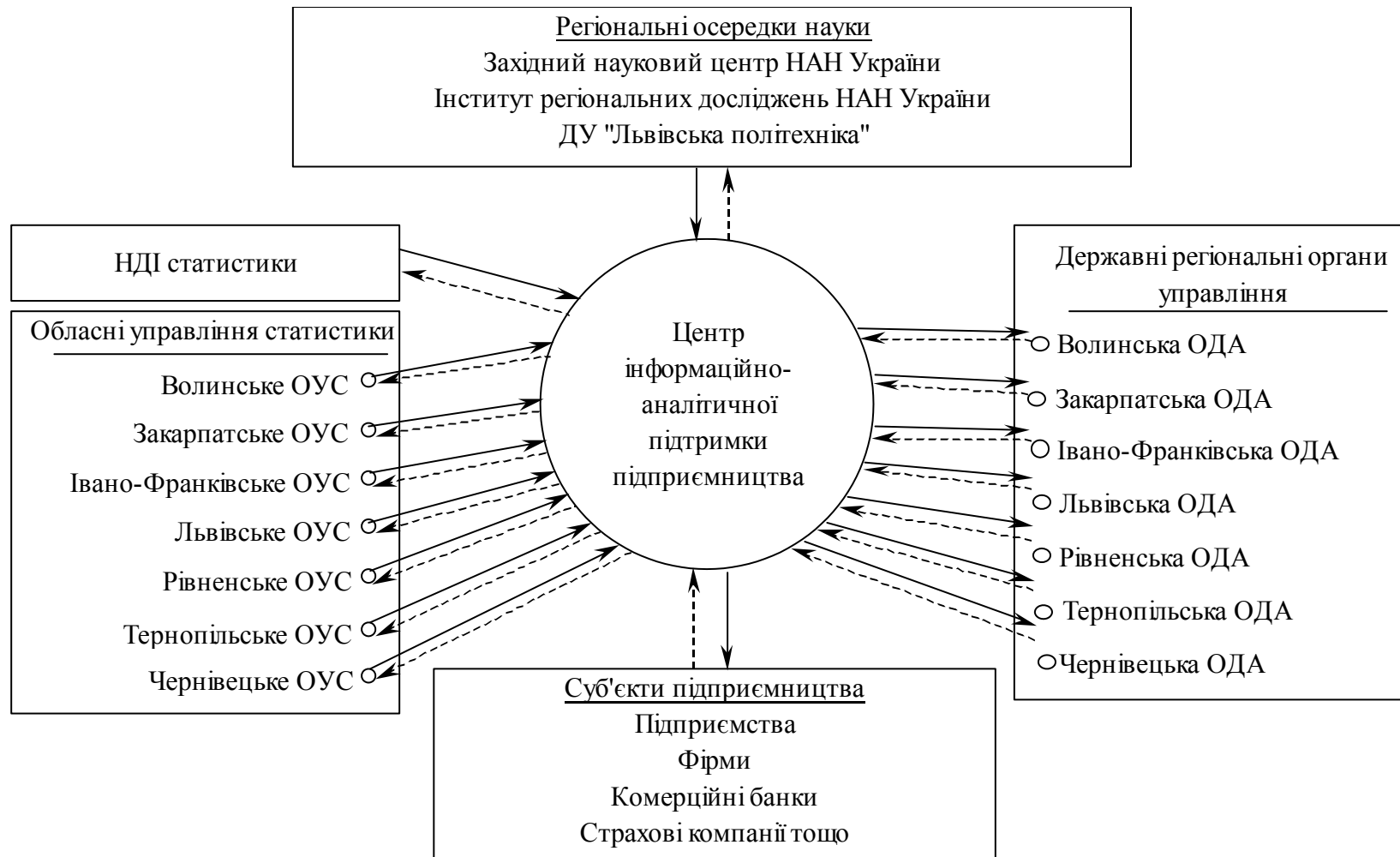

Рис. 3.6. Модель взаємодії суб'єктів, що формують інформаційно-аналітичне забезпечення управління розвитком підприємництва в регіоні

- науковими інституціями, що мають значні наукові доробки у вивченні проблем даного напрямку (Західний науковий центр НАН України, Інститут регіональних досліджень НАН України) – організація проведення нарад, семінарів, тренінгів з проблем розвитку регіонального співробітництва й обґрунтування та реалізації пріоритетів підприємницької діяльності на засадах взаємовигідної кооперації;
- підприємцями – споживачами інформаційно-аналітичного продукту – отримання необхідної первинної інформації для різнопланових економіко-статистичних оцінок, формування інформаційно-аналітичних матеріалів під конкретні їх замовлення.

Отримана у ході накопичення та обробки аналітична інформація буде передаватись державним регіональним органам управління та іншим споживачам (підприємницьким структурам, науковим установам, фондам підтримки розвитку підприємництва та ін.) через:

- друковані засоби масової інформації (збірники, бюлетені, аналітичні записки, які продукуватиме ЦІАПП);
- глобальну мережу (Інтернет, при допомозі власної вебсторінки);
- магнітоносії (SD-ROM, дискети);
- проведення різносторонніх нарад, семінарів, тренінгів з проблем розвитку регіонального підприємництва.

Висновки до розділу

Для організації повноцінного інформаційно-аналітичного забезпечення управління розвитком підприємництва в регіоні особливого значення набуває проведення різносторонніх моніторингових (кон'юнктурних) обстежень тих сфер підприємницької діяльності, які є

визначальними у його промисловому розвитку. Зростання інвестиційної привабливості регіону та активізація регіональної підприємницької діяльності виступають одними з головних чинників динамічного економічного розвитку як регіону, так і держави загалом.

В дисертаційній роботі запропоновано методологічний підхід щодо організації, збору та аналітичної обробки інформації, що характеризує стан підприємницької регіональної діяльності та оцінює його за допомогою інтегральних індексів, які дають можливість проводити міжрегіональні порівняння.

Групування показників здійснено шляхом виділення трьох структурних блоків: організації підприємництва, інвестиційної діяльності та результативності господарювання. Результати проведеного дослідження свідчать, що за інтегральною оцінкою лідером щодо організації та результативності даної діяльності у регіоні є суб'єкти Львівської області, де величина інтегрального індексу підприємницької діяльності перевищує аналогічне значення по Західному регіону України в 1,2 рази. Цьому сприяли інтенсивніші, ніж у решти регіонів, процеси організації підприємництва та інвестиційної діяльності, порівняно висока результативність господарювання.

Як показали результати досліджень, активізація підприємницьких структур щодо організації регіонального підприємництва, або ж інтенсивніша їх інвестиційна діяльність не завжди є гарантією досягнення ними вищої результативності у поточному періоді. Це зумовлено, насамперед, фактором часу, який передбачає певний період становлення новостворених підприємницьких структур та освоєння ними залучених ресурсів.

Проведена оцінка інвестиційної привабливості областей Західного регіону України показала, що вищі шанси залучити зовнішні інвестиційні ресурси в економіку регіону мають, насамперед, ті області, економічний

розвиток яких є вищим, а також, котрі володіють розвиненою інвестиційною та комерційною інфраструктурами.

Зокрема, у Львівській та Волинській областях інтегральні індекси інвестиційної привабливості є найвищими і становлять відповідно 1,295 та 1,006. У названих областях найвищі групові індекси економічного розвитку, освітнього потенціалу, розвитку інвестиційної інфраструктури (Львівська) та розвитку комерційної інфраструктури (Волинська область).

На результативність інвестиційної привабливості мають вплив і заходи щодо формування спеціальних економічних зон, інформаційно-аналітичне забезпечення яких в системному прояві лише формується.

ВИСНОВКИ

Основним науковим результатом дисертаційного дослідження є розробка методології, яка дозволяє враховувати регіональні особливості (виробничі, інвестиційні, інфраструктурні та ін.) розвитку підприємницької діяльності при розробці стратегій та оцінці стану і напрямків як економічного розвитку регіону в цілому, так і підприємництва зокрема. На основі проведених у дисертаційній роботі досліджень зроблено ряд висновків та пропозицій.

Управління процесами функціонування та розвитку підприємницької діяльності в регіоні вимагає створення на рівні регіону системи інформаційно-аналітичного забезпечення, що дозволяла б зберігання та оновлення первинних вихідних даних та економіко-статистичних показників, а також володіла б необхідною програмно-математичною та технічною базою щодо їх обробки та аналізу й забезпечувала б державні регіональні органи управління аналітичною інформацією, необхідною для прийняття відповідних рішень щодо розвитку підприємницької діяльності в регіоні.

Основними складовими інформаційно-аналітичного забезпечення обґрунтування підприємницької діяльності в регіоні є показники оцінки ресурсного, інфраструктурного, виробничого, трудового тощо потенціалів регіону та інтегральні показники оцінки підприємницького середовища, результативності економічної діяльності та ін.

Для оцінки рівня підприємницької діяльності запропоновано розраховувати сукупність ієрархічно пов'язаних статистичних показників – інтегральних індексів, що дозволяють однозначно оцінювати стан цієї діяльності у різних регіонах, зокрема це:

- інтегральний індекс оцінки діяльності організації підприємництва;
- інтегральний індекс оцінки інвестиційної діяльності;

- інтегральний індекс оцінки результативно сті господарювання.

Порівняння інтегральних індексів оцінки підприємницької діяльності показало, що найбільш активно серед західних областей України підприємницька діяльність здійснюється у Львівській області. Цьому сприяє вища, ніж у решти областей, активність з організації підприємництва та інвестиційної діяльності. Дещо повільніше розвивається підприємницька діяльність у Чернівецькій та Тернопільській областях. Це зумовлено істотно нижчою результативністю господарювання та інвестиційною діяльністю суб'єктів підприємництва у порівнянні з рештою областей.

Важливою передумовою розвитку підприємництва є наявність та формування інвестиційних переваг регіону. Для оцінки рівня інвестиційних переваг регіонів запропоновано розраховувати інтегральний індекс, що включає:

- інтегральний індекс виробничого потенціалу регіону;
- інтегральний індекс комунікаційної інфраструктури регіону;
- інтегральний індекс освітнього потенціалу регіону;
- інтегральний індекс комерційної інфраструктури регіону.

Порівняння інтегральних індексів з оцінки інвестиційних переваг регіонів показали, що певні пріоритети для залучення зовнішніх інвестиційних ресурсів мають Львівська та Волинська області. Цьому сприяють відносно вищі, ніж у решти областей, рівні розвитку освітнього потенціалу, комерційної та комунікаційної інфраструктур (Львівська, Волинська) та виробничого потенціалу (Львівська область). Дещо поступається у цьому відношенні Тернопільська область, виробничий потенціал якої істотно нижчий відносно решти областей, що використовувались для порівняння.

Для більш повного інформаційно-аналітичного забезпечення державних регіональних органів управління у ході розробки та реалізації регіональної політики розвитку підприємництва пропонується створити на

засадах самоокупності регіональний центр інформаційно-аналітичної підтримки підприємництва. Основною метою його діяльності повинно бути комплексне інформаційно-аналітичне забезпечення регіональних органів влади в частині оцінки та порівняння підприємницької діяльності в західних областях України, розробка теоретичних та практичних рекомендацій щодо її розвитку.

Запропоновані теоретичні підходи та прикладні рекомендації сприятимуть підвищенню ефективності діяльності державних регіональних органів управління при розробці та реалізації планів розвитку підприємництва в регіоні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Абрамов В., Пила В.* Регіональна економічна політика України на сучасному етапі // Економіка України. – 1993. – №8. – С.21-26.
2. *Адамов Б.И., Королев В.Ю.* Информационно-экономические аспекты программно-целевого управления развитием региона. – Донецк, 1998. – 18 с.
3. *Алачева Т.И.* Маркетинговая информация в управленческой деятельности предприятия. – Донецк, 1998. – 32 с.
4. *Амигуд М.Л., Ройтер А.М.* Проблемы развития акционерных и других форм предпринимательства. – Донецк, 1999. – 292 с.
5. *Артеменко В.* Соціально-економічний моніторинг регіонів обласного рівня: концепція та методичний інструментарій // Регіональна економіка. – 1998. – №3. – С.87-94.
6. *Артеменко В.Б.* Організаційно-інформаційне забезпечення місцевого самоврядування в Україні: принципи і напрямки // Регіональна економіка. – 1997. – №3. – С. 75-83.
7. *Архітектура* службових документів (ОДА) та обмінний формат – К.: Держкомстат України, 1999.
8. *Барков Я.* Методи аналізу показників і тенденцій економічного розвитку // Економіка України. – 1994. – №8 – С. 90-96.
9. *Бирман Г., Шмидт С.* Экономический анализ инвестиционных проектов: Пер. с англ. – М.: Банки и биржи, 1997. – 631 с.
10. *Богомолов О.Т.* Реформы в зеркале международных сравнений. – М.: Экономика, 1998. – 159 с.
11. *Брюховецька Н.Ю.* Економічний механізм підприємства в ринковій економіці: методологія і практика. – Донецьк: Ін-т економіки пром-сті НАН України, 1999. – 275с.

12. *Бюлетень* обстежень ділової активності підприємств України. – К.: Держкомстат України, 2000. – Вип. 1(13). – 76 с.
13. *Вовканич С.Й.* Регіоналізм та відродження України // *Регіональна економіка*. – 1998. – №1. – С.27-36.
14. *Воробьев Ю.Н.* Капитал предпринимательских структур в системе финансового менеджмента. – Симферополь, 2000. – 323 с.
15. *Возможности* получения займов на местном и региональном уровнях. – М., 1996. – 88 с.
16. *Вознюк М.А.* Концептуальні аспекти політики сприяння розвитку підприємництва в Україні. – Львів: Львів. банк. коледж нац. банку України, 1998. – 56с.
17. *Гладій М.В., Долишній М.І., Писаренко С.М., Янків М.Д.* Регіональний менеджмент і моніторинг. – Львів: ІРД НАН України, 1998. – 68 с.
18. *Гладкий Ю.Н., Чистобаев А.И.* Основы региональной политики. – СПб: Изд-во Михайлова В.А., 1998. – 659 с.
19. *Гранатуров В.М., Шевчук О.Б.* Ризик підприємницької діяльності: Проблеми аналізу. – К.: Зв'язок, 2000. – 152 с.
20. *Гранберг А., Масакова И., Зайцева Ю.* Валовой региональный продукт как индикатор дифференциации экономического развития региона // *Вопросы статистики*. – 1998. – №9. – С.3-11.
21. *Грущинський І.М., Цікало В.І.* Збірник законодавства з підприємницького права України: Зб. нормат. актів. – К.: Атіка, 2000. – 1152 с.
22. *Гуменюк П.Д., Гоголь Г.П.* Регіональна економічна політика: світовий досвід та проблеми його трансформації в Україні // *Регіональна економіка*. – 1997. – №4. – С. 39-46.
23. *Данилишин Б.Н., Лібанова Е.М.* Основні завдання активізації регіональної соціально-економічної політики України. – Київ, 1999. – 68 с.

24. *Державне* регулювання економіки. / Михасюк І., Мельник А., Крупка М., Залога З. – Львів: Українські технології, 1999.– 640с.
25. *Державний* класифікатор управлінської документації. – К.: Держкомстат України, 1999. – 54 с.
26. *Дмитриева О.Г.* Региональная экономическая диагностика. – СПб.: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 1992. – 272 с.
27. *Довідник* приватного підприємця /Під заг. ред. В.Д.Кольги. – К.: Літера, 2000. – 216 с.
28. *Долішній М.І.* Актуальні проблеми формування регіональної політики в Україні // Регіональна економіка. – 1999. – №3. – С.7-18.
29. *Долішній М.І.* В Україні виділяється 6 регіонів // Урядовий кур'єр. – 1995. – №153-154. – С.67-68.
30. *Долішній М.І.* Регіональна соціально-економічна політика (основні засади формування і розвитку) // Регіональна економіка. – 1997. – №2. – С.16-27.
31. *Долішній М.І., Злупко С.М.* Концептуальні засади регіональної соціально-економічної політики та її компоненти // Регіональна економіка. – 1997. – №3. – С.28-55.
32. *Единый* налог для частного предпринимателя / Сост. Лобова Н.Г. – Х.: Центр экон. исслед. и управлен. консультирования "Консульт", 1999. – 23 с.
33. *Економіка* України: Сучасний стан, динаміка, тенденції розвитку: Інформація, аналітика – 98. – Донецьк: ДІКОМ, 1998. – 80 с.
34. *Економічна* енциклопедія: Утрьох томах. Т.1 / Редкол.: ... С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр "Академія", 2000. – 864 с.
35. *Економічні й політичні* аспекти глобалізації та регіоналізації // Збірник доповідей та виступів на науковій конференції Спілки економістів України / Відп. ред. М. Герасимчук. – К., 2000. – 182 с.

36. *Ємець Г.С., Лендел М.А.* Регіональний підхід до управління економічними процесами (на прикладі Закарпатської області). – К.: Наукова думка, 1992. – 145 с.
37. *Жандаров А., Шиллер Ф.* Мониторинг социально-экономического положения в России: 1995 год // Вопросы статистики. – 1996. – №3. – С. 47-54.
38. *Зайцева Л.М.* Региональная система управления: Организационно-методологический аспект. – Донецк: ИЕП НАН Украины, 1997. – 336 с.
39. *Зайцева Л.* Програмні підходи до управління економічним і соціальним розвитком України та її областей // Регіональна економіка. – 1997. – №3. – С. 69-70.
40. *Закон України "Про авторське право та суміжні права"* – К.: Відомості Верховної Ради, 1994. – N13 – С.64.
41. *Закон України "Про державну статистику"* – К.: Відомості Верховної Ради, 1992.–N43– С.143.
42. *Закон України "Про державну таємницю"*– К.: Відомості Верховної Ради, 1999. – N49 – С.428.
43. *Закон України "Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні"* – К.: Відомості Верховної Ради, 1997.–N15– С.115.
44. *Закон України "Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон"* – К.: Відомості Верховної Ради, 1992.–N17– С.676.
45. *Закон України "Про зв'язок"* – К.: Відомості Верховної Ради, 1995.– N20– С.143.
46. *Закон України "Про інформацію"* – К.: Відомості Верховної Ради, 2000.–N27– С.213.
47. *Закон України "Про науково-технічну інформацію"* – К.: Відомості Верховної Ради, 1993.–N33– С.345.

48. Закон України "Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні" – К.: Відомості Верховної Ради, 2001.–N7– С.35.
49. Закон України "Про національну систему конфіденційного зв'язку" від 10 січня 2002 року.–<http://alpha.rada.kiev.ua/laws>
50. Закон України "Про патентування деяких видів підприємницької діяльності" – К.: Відомості Верховної Ради, 2000.–N21– С.157.
51. Закон України "Про підприємництво": Офіц. вид. – К.: Парлам. вид-во, 1998. – 16 с.
52. Закон України "Про систему оподаткування " – К.: Відомості Верховної Ради, 1997.–N6– С.119.
53. Законодавство України про податки і збори з громадян: Загальнодержавні. Місцеві. Облік платників. Контроль за сплатою. Відповідальність: Зб. нормат. актів /Упоряд. Я.М.Гутарін. – К.: Юрінком Інтер, 2000. – 510 с.
54. Звіт Кабінету міністрів України "Про виконання програми діяльності Уряду "Реформи заради добробуту" в 2000 році". – К.: КМУ, 2001. – 76 с.
55. Информационные системы / Сост. Брикач Г.Е., Яхно К.И. – Ниж. Новгород, 1997. – 66 с.
56. Информационные технологии в моделировании экономических процессов переходного периода. – К.: Такі справи, 2000. – 232 с.
57. Інформаційно-статистичний збірник "Райони та міста Львівщини" / Львівське обласне управління статистики. – Львів, 1997. – 215 с.
58. Інформаційне і програмне забезпечення функціонування системи стратегічного менеджменту "АДІС" (Адміністративна інформаційна система). – Миколаїв: Укр. держ. мор. техн. ун-т, 1997. – 31 с.
59. Інформаційне суспільство: Новини, інформ. та досвід зі Сполученого Королівства. – К.: The British Council, 1998. – 48 с.

60. *Кардаш В., Пушак Я., Мойсеєнко І.* Методологічні основи організації моніторингу інвестиційної діяльності в регіоні //Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції “Соціально-економічний розвиток України. Проблеми статистики - 98”, Київ: НДІ статистики Держкомстату України, 1999. - С. 170-174.
61. *Карпов В.І., Побурко Я.О., Матковський С.О.* Основні засади і заходи реформування регіональної статистики в Україні // Регіональна економіка. – 1998. – № 3. – С. 78-87.
62. *Кастельєс М.* Информационная эпоха: Экономика, общество и культура: Пер. с англ. – М.: ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.
63. *Кирнос А.И.* Трансформация форм собственности и инвестиционная деятельность предприятий. – Донецк: ДонГАУ, 1999. – 91 с.
64. *Кизим Н.А.* Концентрация и интеграция капитала. – Х.: Бизнес-Информ, 2000. – 104 с.
65. *Кистанов В.* Система территориального регулирования // Экономист. – 1999. - №2. – С.52-57.
66. *Кігель В.Р.* Математичні методи прийняття рішень у ефективному підприємстві. – К., 1999. – 269 с.
67. *Козоріз М.* Регіональна політика сприяння розвитку підприємництва // Регіональна економіка. – 1996. – №1-2. – С.87-96.
68. *Концепція державної регіональної економічної політики (проект) //* Регіональна економіка. – 1998. – №2. – С.5-19.
69. *Косар Н.С., Таранський І.П.* Інформаційні системи регіональних енергоринків. – К.: Знання України, 1998.– 63 с.
70. *Костицина Т., Рябцев В., Чудилин Г., Прожилина Н.* Статистические методы определения инвестиционной привлекательности регионов Ассоциации «Большая Волга» // Вопросы статистики. – 1996. – №6. – С.78-81.

71. *Кропивко М.Ф.* Інформаційне забезпечення агропромислового виробництва в ринкових умовах. – К.: Віпол, – 1996. – 159с.
72. *Крупка М.І.* Фінанси і підприємництво в Україні на межі тисячоліть. – Львів: Діалог, 1997. – 272 с.
73. *Крупка Я.Д., Литвин Б.М.* Вдосконалення методики обліку інвестиційної діяльності та будівельного виробництва. – Тернопіль: Екон. думка, 1998. – 49 с.
74. *Крысин А.В.* Безопасность предпринимательской деятельности. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 380 с.
75. *Ксьондз С.В.* Сучасні тенденції розвитку малого і середнього підприємництва у світі та на Україні. – Чернівці: Рута, 1998. – 99 с.
76. *Кудашев В.* Основы бизнес-планирования. – К.: Укр. консалтинговая сеть, 2000. – Вып. 2. - 64 с.
77. *Кудров В., Тремль В.* Сопоставление макроэкономических показателей СССР и США в работах Западных советологов // Вопросы статистики. – 1998. – №10. – С.20-29.
78. *Кузмішин П.* Підприємницьке середовище та економічний розвиток: питання теорії і практики: Пер. з словацької. – Пряшів: ГРАФОТЛАЧ, 2000. – 440 с.
79. *Кузьмін О.Є.* Сучасний менеджмент. – Львів: Центр Європи, 1995. – 176с.
80. *Куценко В.І., Богуш Л.Г., Опалева І.В.* Соціальні наслідки економічних трансформацій в Україні. – К.: РВПС НАН України, 1998. – 49 с.
81. *Лажнецев В.М.* Территориальное развитие: методология и опыт регулирования / Отв. ред. Т.Е.Дмитриева. – СПб.: Наука, 1996. – 107 с.
82. *Лесечко М.Д., Гладій М.В.* Сільське розселення в умовах трансформації форм власності. Монографія. – Ужгород.: ВАТ "Патент", 1998. – 48с.
83. *Лесечко М.Д., Гладій М.В., Чемерис А.О.* Трансформація суспільних відносин в умовах ринку. – Ужгород.: ВАТ "Патент", 1998. – 208с.

84. *Лена Р.Н.* Подготовка и принятие управленческих решений на основе информационной системы маркетинга. - Донецк, 1998. – 35 с.
85. *Лукинов І.І.* Регіоналізація в Україні та економічна наука // Регіональна економіка. – 1997. – №1-2. – С.14.
86. *Майорченко В., Огурцов В., Титова В.* Социальная инфраструктура областных центров Украины // Бизнес-информ. – 1996. – №8. – С.8-11.
87. *Макконелл К.Р., Брю С.Л.* Экономикс: принципы, проблемы и политика: Пер. с англ. – К.: ХаГар, 2000. – 785 с.
88. *Меморандум з питань прогнозу основних макроекономічних показників.* - К.: Гарвард. ін-т міжнар. розвитку, 1999. – 21с.
89. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку.* - Львів: Львів. політехніка, 2000. – 344 с.
90. *Михасюк І.Р., Побурко Я.О., Яцура В.В.* Основи регулювання економічного і соціального розвитку регіонів: Навч. Посібник. – К.: ІСДО, 1995. – 232 с.
91. *Михасюк І.Р., Янків М.Д., Залога З.М., Сансинець С.Й.* Регіональна економіка. / За ред. проф. І.Р.Михасюка. – Львів: “Українські технології”, 1998. – 240 с.
92. *Моделирование* регионального развития: Сб. науч. тр. / Под. ред. М.М. Албегова. – М.: ЦЭМИИ, 1998. – 178 с.
93. *Моделі та прогнози економічного розвитку України на довгострокову перспективу:* Зб. наук. пр. - К.: Ін-т екон. прогнозування НАН України, 2000. – 151 с.
94. *Моніторинг* соціальних процесів в Україні / За ред.: І.К.Бондар Т.В.Ярошенко, В.І.Науменко, Н.А.Соколенко. – К.: Знання, 1999. – 260 с.
95. *Наказ* Міністерства економіки України та Міністерства фінансів України від 14.03.2000 №28/51 "Про затвердження Положення про критерії визначення пріоритетних видів економічної діяльності в спеціаль-

- них (вільних) економічних зонах та на територіях із спеціальним режимом інвестиційної діяльності і порядок їх застосування" // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – С.122-138.
96. *Научно-методические основы комплексного планирования экономического и социального развития регионов (область, район, город) / Под. ред. Н.Г.Чумаченко, А.С.Емельянова. – К.: Наукова думка, 1980. – 343 с.*
 97. *Наявність формувань підприємницької діяльності. Тематичний збірник. – Львів: Львівське ОУС, 1997. – 46 с.*
 98. *Оселюк О.С. Системи підтримки прийняття фінансових рішень на мікрорівні. – К.: Наук. думка, 1998. – 507с.*
 99. *Основные положения региональной политики в Российской Федерации // Российская газета. – 1996. – 9 апреля.*
 100. *Основные социально-экономические показатели по Российской Федерации за 1996-1998 гг. (по материалам Госкомиздата России) //Вопросы статистики. – 1998. – №10. – С.-51-62.*
 101. *Основы маркетинга: Пер. с англ. /Ф.Котлер, Г.Армстронг, Д.Сондерс и др. – М.; СПб.; К.: Вильямс, 2000. – 943 с.*
 102. *Предик Г.А. Інформаційні підприємства: Види і умови діяльності. - Тернопіль: Економічна думка, 1998. – 26с.*
 103. *Павленко В.Ф. Планирование территориального развития (территориальный аспект планирования). – М.: Экономика, 1984. – 267 с.*
 104. *Павлов В.І. Політика регіонального розвитку в умовах ринкової трансформації. (Теоретико-методологічні аспекти та механізми реалізації). – Луцьк:Надстир'я, 2000. – 580с.*
 105. *Паламарчук М. Регіональна дослідження: завдання і наукові підходи // Регіональна економіка. – 1996. – №1-2. – С.32-39.*
 106. *Парфенцева Н. Міжнародні статистичні класифікації в Україні: Впровадження й використання. – К.: Основи, 2000. – 351 с.*

107. *Пересада А.А.* Інвестиційний процес в Україні. – К.: Лібра, 1998. – 392 с.
108. *Петренко В.П., Даниляк М.О., Попадюк А.В., Манів З.О.* Лібералізація економіки і проблеми управління регіоном. – Івано-Франківськ, 1998. – 208 с.
109. *Підприємництво в Україні. Проблеми становлення і розвитку / М.І.Долішній, М.А.Козоріз, В.П.Мікловда, А.С.Даниленко.* – Ужгород: Карпати, 1997. – 363 с.
110. *Побурко Я.О., Даниленко А.С., Голуб А.Г.* Підприємництво і розвиток територій: узгодження інтересів // Регіональна економіка. – 1997. - №3. – 87 с.
111. *Побурко Я.О., Карпінський Б.А., Пушак Я.Я., Федак Т.В.* Підприємницька діяльність в регіонах України // Регіони України. Економіко-статистичні порівняння. Додаток до науково-практичного журналу “Регіональна Економіка” – 2000. – №1 – 24с.
112. *Побурко Я.О., Карпов В.И., Матковський С.О., Павлов В.І.* Інтегральна оцінка та порівняння соціально-економічного стану регіонів // Регіональна економіка. Додаток “Регіони України. Економіко-статистичні порівняння”. – 2000. - №4-5. – 88с.
113. *Побурко Я., Пушак Я.* Інвестиційна привабливість як чинник розвитку підприємництва // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Застосування статистичних методів (регіональний аспект). Щорічник наукових праць. Випуск X/ НАН України. Інститут регіональних досліджень. - Львів, 1999.- С.51-54
114. *Польща: Економічний довідник.* – Варшава: ГУС, 1998. – 80 с.
115. *Проблеми та перспективи розвитку малого та середнього бізнесу.* – К.: Молодіжна Альтернатива, 1999. – 108 с.
116. *Пушак Я.Я.* Анкетування як форма організації та проведення статистичного моніторингу інвестиційної привабливості підприємств

- регіону //Науковий вісник. Дослідження соціально-економічних проблем перехідного періоду. Випуск III, ЧТЕІ КНТЕУ – Чернівці, 2001, С.109-113.
117. *Пушак Я.Я.* Інформаційне відображення інвестиційної привабливості регіонів України //Соціально-економічні дослідження в перехідний період.Економічні проблеми розвитку виробництва регіону. Щорічник наукових праць. Випуск XXXI/ НАН України. Інститут регіональних досліджень. - Львів, 2001. – С. 283-298.
118. *Пушак Я.Я.* Інформаційне забезпечення регіонального управління підприємницькою діяльністю //Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Регіональне управління і місцеве самоврядування. Основи формування регіональної соціально-економічної політики (Щорічник наукових праць).Випуск XIV/ НАН України. Інститут регіональних досліджень. - Львів, 2000.- С.347-355.
119. *Пушак Я.Я., Гірняк О.М.* Психологічні особливості управлінського персоналу як важливий аспект інформаційного забезпечення бізнесу //Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Щорічник наукових праць, Випуск IV/ НАН України. Інститут регіональних досліджень. - Львів, 1998.- С.396-400.
120. *Развитие* регионов: методический подход / Н.М. Ретнер, О.Н. Нестеренко, В.А. Ятнов, А.М. Капустина. – Екатеринбург: Урал гос. экон. ун-т, 1995. – 134 с.
121. *Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б.* Современный экономический словарь. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 479 с.
122. *Регіональна економіка: планирование, прогнозирование, управление /* А.С. Емельянов, В.Ф. Беседин, Е.Д. Клименко и др. – К.: Наукова думка, 1989. – 72 с.

123. *Региональное* управление. Методология и моделирование / Под ред. В.А. Забродского. – Х.: Изд-во “Основа” при Харьковском ун-те, 1991. – 96 с.
124. *Регіональна* політика України: наукові основи, методи, механізми: Зб. наук. пр. – Львів: ІРД НАН України, 1998. – Ч.3. – 334 с.
125. *Рыночные* аспекты развития экономики в регионе: Сб. науч. тр. – Донецк: Ин-т экономики пром-сти НАН Украины, 1999. - 306с.
126. *Саенко В., Левченко О., Кокарев И.* Экономико-информационные аспекты моделей мониторинга. – Луганск, 1998. – 145 с.
127. *Симоненко В.К.* Регионы Украины: проблемы развития. – К.: Наукова думка, 1997. – 264 с.
128. *Скударь Г.М.* Теоретические основы формирования системы внутрифирменного управления предпринимательского типа. – Донецк, 1998. – 99 с.
129. *Словарь* современной экономической теории Макмиллана / Общ. ред. Д.У. Пирса; Пер. с англ. – М.: ИНФРА-М, 1997. – 608 с.
130. *Словник* понять і термінів ринкової економіки / І.С.Борщенко та ін. – Ніжин: НДПІ, 1998. – 56 с.
131. *Слюсаренко О.А., Журавлев Е.Н.* Крупный и малый бизнес: взаимодействие и кооперация. - К.: СОПС Украины НАН Украины, 1999. – 76 с.
132. *Сологуб О.П.* Продуктивність економіки: регіональні аспекти. – К.: Знання, 1998. – 352 с.
133. *Состояние* системы управления промышленностью в регионах и пути ее совершенствования / Чумаченко Н.Г., Биренберг Б.М., Червова Л.Г. и др. – Донецк, 1999. – 59 с.
134. *Социально-экономическое* положение регионов Российской Федерации (к опыту сравнительного исследования) / Герасимова И.А., Айвазян С.А., Гавриле Ю.Н. и др. – М.: ЦЭМИ РАН, 1996. – 56с.

135. *Специальные экономические зоны и их влияние на социально-экономическое развитие региона.* – Донецк: ИЭПИ НАН Украины, 1998. – 164с.
136. *Стан малого бізнесу в Україні: Результати соціол. дослідження малих приват. підприємств у Макіївці, Миколаєві, Кіровограді, Чернігові та Рівному (травень 1999) / ІФС Міжнар. фін. корпорація.* – Б.м., 1999.
137. *Статистичний щорічник України за 1997 рік.* – К.: Українська енциклопедія, 1998. – 618 с.
138. *Стеченко Д.М. Управління регіональним розвитком: Навчальний посібник.* – К.: Вища школа, 2000. – 223 с.
139. *Томас Р. Количественные методы анализа хозяйственной деятельности: Пер. с англ.* - М.: Дело и Сервис, 1999. - 432 с.
140. *Торгівля, комерція, підприємництво: Зб. наук. пр.* - Львів: Вид-во Коопосвіта ЛКА, 2000. - 230 с.
141. *Тумусов Ф.С. Инвестиционный потенциал региона: Теория. Проблемы. Практика.* – М.: Экономика, 1999. – 267 с.
142. *Україна у цифрах у 1998 році: Короткий статистичний довідник.* / Під ред. О.Г. Осауленка. – К.: Держкомстат України, 1999. – 211с.
143. *Україна: Людський розвиток: Звіт. 1997.* – К.: Прогр. розвитку ООН в Україні, 1997. – 96 с.
144. *Україна'99: Статистичний довідник.* – К.: Держкомстат України, 2000. – 70 с.
145. *Управление бизнесом: Экспресс-курс для деловых людей /Авт.-сост. Г.В. Щёкин.* – К.: МАУП, 1998. – 204 с.
146. *Управление экономикой переходного периода: Сб. науч. тр.* - Донецк: ИЭП НАН, 1997. – 300с.
147. *Управління підприємницькою діяльністю: Оцінка, організація, прогнозування / За ред. А.В.Чупіса.* – Суми: Унів. кн., 1999. – 333 с.

148. *Франчук И.А.* Свободные (специальные) экономические зоны: алгоритм создания. – Симферополь: Крым. акад. гуманитар. наук, 1998. – 39 с.
149. *Федеральный бюджет и регионы: Опыт анализа финансовых потоков.* – М.: Диалог-МГУ, 1999. – 235 с.
150. *Федулова Л.* Інформаційне і програмне забезпечення функціонування стратегічного менеджменту «АДІС» (Адм. Інформ. Система). – Миколаїв: УДМТУ, 1997. – 32 с.
151. *Ходжсон Д.* Переговоры на равных: Пер. с англ. – Минск: Амалфея, 1998. – 352 с.
152. *Хорев Б.С.* Региональная политика в СССР (экономико-географический подход). – М.: Мысль, 1989. – 284 с.
153. *Хоходов Л.Г.* Основы государственной экономической политики: Учебник. – М.: Изд-во БЕК, 1997. – 315 с.
154. *Чумаченко М.* Проблеми регіонального управління в Україні // Регіональна економіка. – 1996. – №1-2. – С.39-49.
155. *Чумаченко Н.Г.* Очерки по экономике региона. – Киев: Наукова думка, 1995. – 340 с.
156. *Шаров Ю.П.* Стратегічне планування в соціально-технічних системах і в місцевому самоврядуванні: Навч. посібник. – Київ-Дніпропетровськ: Вид-во УАДУ при Президентіві України, Дніпропетровський філіал, 1996. – С. 65-73.
157. *Швец В.Я.* Управление и производство: взаимодействие центральных и региональных органов власти... – Донецк, 2000. – 128 с.
158. *Шевчук Л.Т.* Розміщення продуктивних сил. Навч. посібник. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2001. – 150 с.
159. *Шевяков А.В., Клейнер Г.Б.* Социально-экономический мониторинг: концепция, проблемы, перспективы // Экономика и мат. методы. – 1993. – Т. 29. Вып. 1. – С. 5-13.

160. *Шляйферт М.А.* Управление равновесием социально-экономических систем и процессов. – СПб.: Гос. ун-т экономики и финансов, 1997. – 197 с.
161. *Шніцер М.* Порівняння економічних систем: Пер. з англ. – К.: Основи, 1997. – 520с.
162. *Штайнхофф Д., Берджес Д.* Основы управления малым бизнесом: Пер. с англ. – М.: БИНОМ, 1997. – 493 с.
163. *Эффективность* государственного управления: Пер. с англ. / Общ. ред. С.А. Батчикова, С.Ю. Глазьева. – М.: Фонд "За экон. грамотность"; Рос. экон. журн. "Консалтбанкир", 1998. – 852 с.
164. *Яковлев А.И.* Проектный анализ инвестиций и инноваций. – Х.: Бизнес Информ, 1999. – 113 с.
165. *Ясин Е.Г.* Экономическая информация. Что это такое? – М.: Статистика, 1976. – 80с.
166. *Informacja i informatyka w administracji publicznej / Pod red. G. Szpor.* – Katowice: Górnoślęskie Centrum Informacji o Przestrzeni, 1993. – 114 s.
167. *John H. Comberland, Robert J. Korbach.* Regional interindustry environmental model. – Reg. Science Assotiation "Papers". – Vol. 30. – 1973. – P.61-75.
168. *La France et ses régions.* – Paris: Saint Germain Services, 1998. – 232 p.
169. *Rocznik statystyczny.* – Warszawa: GUS, 1999. – 548 s.
170. *Przemysl slaska Opolskiego.* – Opole. KUS. 1996.
171. *Socio-economic transformation of old and industrial agglomeration in Poland against the backgrounds of other East-Central European countries // Abstracts of Papers for the Conferense (May, 26-28, 1995).* – Lodz, 1995. – 151 p.
172. *Wilson, J.H., Keating, B.* Business forecasting. – Boston: Mass, 1994. – 475 p.

173. *Zitterman J.F.* State and local Government / Barnes & Noble books. A provision of Harper & Row publishers. New York, Evanston, San Francisco, London. Second Editior, 1970. – P.166.